פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי שלמה סירליאו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי שלמה סירליאו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-שלמה-סיריליו-על-תלמוד-ירושלמי-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 14
הלכה ג 21
פרק ב 26
הלכה א 26
הלכה ב 33
הלכה ג 39
הלכה ד 47
פרק ג 53
הלכה א 53
הלכה ב 56
הלכה ג 60
הלכה ד 64
הלכה ה 66
הלכה ו 70
פרק ד 76
הלכה א 76
הלכה ב 81
הלכה ג 83
הלכה ד 88
הלכה ה 92
הלכה ו 97
פרק ה 101
הלכה א 101
הלכה ב 106
הלכה ג 115
הלכה ד 121
הלכה ה 125

פרק א

הלכה א

אין מוכרין אותו. בין הפירות עצמן בין הסלעים שנתפש קדושתו עליהם ובא למכרן במעות או בפירות בפחות בשביל טורח הדרך כדאיתא בגמרא מנה בחמשים והמוכר יאכל אותן המעות שמקבל מן הלוקח או הפירות בגבולין או יפרע חובותיו והלוקח יעלה לירושלם ויאכל הפירות או המעות כגון שהוא דר שם, או מוליך סחורה לשם אשמועינן דאסור ובגמ' מפרש טעמא:

ואין ממשכנין אותו. בגמ' מפ' לה דמיירי שלא בשעת הלואתו. ובגמ' מוסיף אף אין מרהינין אותו דהיינו אף בשעת הלואתו:

ואין מחליפין אותו. בגבולין קא מיירי. ובתוספתא מפ' לה כיצד אין מחליפין לא יאמר לו הילך יין ותן לי שמן הילך שמן ותן לי יין. וטעמ' דמחזי כסחורה:

ולא שוקלין כנגדו. מפ' לה בגמ':

לא יאמר אדם לחברו בירושלם. עד השתא מיירי חוץ לירושלם והכא קמ"ל דאפילו בירושלם שקונין בו מאכל ומשתה לא יחליף פירות בפירות:

יין בשמן. יין של מעשר שני בשמן של מעשר שני:

וכן שאר כל הפירות. דלא תימא הני דוקא הואיל ומתקיימין לזמן מרובה הוא דאסור משום דמחזי כסחורה ומעשר שני לא ניתן אלא לאכילה ושתייה ולא לסחורה, אבל שאר פירות דמיד בעי למיכלינהו הוה אמינא דשרי להכי תני ושאר כל הפירות:

נותנין זה לזה מתנת חנם. בגמ' מפ' לה:

מעשר בהמה. הוולדות הנולדין בכל שנה דחייב לעשורינהו וכתיב בהן העשירי יהיה קדש לה':

אין מוכרין אותו תמים חי. כדיליף בגמ' מקרא דכתיב ביה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל וגמר לא יגאל דהכא מלא יגאל דחרמין כדמפרש בגמ':

תמים חי. וה"נ דשחוט אין מוכרין אלא איידי דנקט גבי בכור חי נקט נמי הכא חי כדמפ' בגמ':

ולא בעל מום חי. דכי כתיב לא יגאל בבעל מום כתיב וכ"ש תם לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל:

ושחוט. בגמ' דהכא משמע דמדאורייתא הוא דמפר' טעמא לא חילקה תורה בין חי בין שחוט בין תם בין בעל מום אבל בפ' כל פסולי המוקדשין מסקינן דגזרה דרבנן היא ורבנן הוא דגזור לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה כדאיתא התם:

ואין מקדשין בו את האשה. דקדש לה' כתיב ביה ועוד דכיון דאין מוכרין אותו אין מקדשין בו:

הבכור מוכרין אותו תמים חי. נפקא לן בגמ' ובפ' כל פסולי המוקדשין מדכתיב בפרשת קרח אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה ומשמע לאתפוסי קדושתיה הוא דאין פודין אותו אבל נמכר דבקדושתיה קאי ודאי דשרי משיבא ליד כהן:

תמים. מפ' בפ"ק דתמורה דהיינו בזמן הזה דלא חזי להקרבה אבל בזמן שבית המקדש קיים כיון דחזי להקרבה לאו אורח ארעא לעשות סחורה בדבר הקרב לגבי מזבח ובזמן הזה מוכרין אותו בין כהן לכהן בין כהן לישראל והלוקח ימתין עד שיפול בו מום:

מקדשין בו את האשה. דממונו הוא ובגמ' מפרש אי מקדשין בתם שחוט בזמן הבית:

אין מחללין מ"ש על אסימון. פי' רש"י ז"ל בפ' הזהב כסף שאין עליו צורה זוזים עגולים ומוכנים לצור עליהם החותם ובדבר מועט יטביעו מהן הרבה וטעמא מפ' התם דכתיב וצרת הכסף בידך כסף שיש עליו צורה:

שאינו יוצא. היינו מטבע שנפסל. ותניא בתוספתא ומייתי לה בהגוזל עצים אין מחללין על המטבע שאינו יוצא כיצד היו לו מעות כוזביות ירושלמיות או של מלכים הראשונים אין מחללין וטעמא דהוי כסף שאין בו צורה וגריע מיניה דבהני איכא סכנה ובאסימון ליכא סכנה:

ולא על המעות שאינן ברשותו. מפ' בתוספתא ומייתי לה פ' הגוזל עצים והכא אין מחללין על מעות שאינן ברשותו כיצד היו לו מעות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לים הגדול אין מחללין, ופי' רש"י ז"ל קסטרא מקום רחוק מאוד ויש בו סכנת דרכים ואין שיירות מצויות. וטעמא מפ' הכא והתם דכתיב וצרת הכסף בידך ברשותך וליכא:

מפני שכתוב בו קדושה. דכתיב בפרשת בחוקותי וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה', ובמעשר שני משתעי קרא וכיון דכתיב ביה קדושה אין נהנין בו חוץ לחומה הילכך אין מוכרין אותו דבזיון הוא: #(ד)

מנה הזה. סתם מנה שוה מאה זוז:

מפני שכתוב בו ברכה. דכתיב בפרשת ראה גבי מעשר שני כי יברכך ה' אלהיך וקי"ל בכ"מ, דאין ממשכנין אלא בפחות שבכלים כדכתיב יוציא אליך את העבוט וכיון דכתיב ביה ברכה הוא חשוב ונכבד בעיני המקום. והאי טעמא היה נראה דאצטריך לר' יהודה דפ' האיש מקדש דס"ל דממון הדיוט הוא דאילו לר"מ כיון דממון גבוה הוא פשיטא דאין ממשכנין ואפילו משכנו אינו משכון דלאו דידיה דהאי הוא ולאו דידיה דהאי הוא והשתא מפ' לה ואזיל:

ר"מ היא. כדפרישנא דס"ל ממון גבוה הוא:
ברם כר' יהודה. דפליג עליה דסבר דממון הדיוט הוא כבכורים ותרומה מוכרים אותו וקדש דכתיב בקרא היינו דבעי לאוסופי חומש אי פריק ליה כדמפ' קרא ואזיל:
מותר למכרה. הכהן יכול למכרה לכהן אחר דכתיב כל חלב יצהר וכו' לך נתתים ותנן במס' בכורים והן נכסי כהן:
שאינה טעונה מחיצה. חומת ירושלם דכי כתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ותרומת ידך הא מפ' בפ' הערל ובמס' מכות ובמס' בכורים דבבכורים איירי:
בכורים יוכיחו. שהן טעונין מחיצה כדפרישית ותרומת ידך דדרשינן אלו הבכורים:
ומותר למכרן. דתנן במס' בכורים ומייתי לה בפ' הערל התרומה והבכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורין לזרים והן נכסי כהן, וקתני התם ולמה אמרו נכסי כהן ליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה. ופי' רש"י ז"ל וה"ה לקדש את האשה:
שאין תופסין דמיהן. והוו כמו תרומה שאין בדמים קדושה דאין לבכורים פדיון כדאיתא פ' הערל למעוטי מעשר שני כדכתיב ונתת בכסף וגו' הילכך לא שרינן ביה מכירה דאינה נתפסת:
שהיא תופסת דמיה. כדאיתא פ' כלל גדול רבא ובע"ז פ' ר' ישמעאל ובהאיש מקדש:
ומותר למכרה. כדתנן פ' כלל גדול רבא אין מוכרין פירות שביעית במדה ובמשקל וכו' הא שלא במדה מוכרין דלא אסור אלא לסחורה:
מזו מכירתה של שביעית היא חילולה. בתמיה כלומר מזו שמותר למכור שביעית אתה מוכיח למ"ש וכי אם מותר למכור פירות שביעית מתחללין הן מקדושתם והלא פרי קמא של שביעית בקדושתה הוא עומד ואין מתחלל לעולם כדתנן התם והפרי עצמו אסור הילכך מאי דתפיס בתר הכי קיל במכירה, ובזה הצד שביעית דמיא לבכורים דאין תופסת וכו' ותרומה נמי אינה תופסת.
ויש פירכא לכולן. תאמר בפירות מ"ש דאם מוכרו בירושלם מתחלל הפרי עצמו או המעות גופייהו:
שאין פורעין חוב מדמיה. כדאיתא בפ' בתרא דע"ז וטעמא משום דכתיב לאכלה ולא לסחורה:
שפורעין חוב מדמיו. לר' יהודה כדמפ' ואזיל. והא דתניא במס' דמאי פ' מאכילין אחד שביעית וא' מעשר שני אין נפרעין מהן מלוה וחוב ההיא כר"מ, אבל הכא מיירי כר"י:
דתנינן תמן. לקמן פ' המוליך פירות:
משך הימנו מעשר בסלע. איש מחברו שהיו לו פירות מ"ש ורצה [לחללן] על הכסף ולהעלות הכסף לירושלם:

ולא הספיק לפדותו. לפדות המעשר שיחזור חולין כלומר שלא נתן עדיין הכסף:
נותן לו סלע. וקנה המעשר שמשעה שמשכו קנאו ולא אמרינן ברשות בעליו מעשר אייקר וצריך הלוקח לתת לו שנים אלא משתכר סלע. והך מתני' כר' יהודה היא דס"ל מעשר ממון הדיוט הוא. והכי מפ' לה נמי בהאיש מקדש ולר"מ כל עוד שלא נתן הכסף לא קנה דרחמנא אמרה ונתת הכסף וקם לו:
ומעשר שני שלו. פי' רש"י ז"ל מפני שמעשר ממון הדיוט הוא וקנה במשיכה. ובפ' המוליך יתבאר:
משך הימנו מעשר בשתים. והוזל המעשר ולא נתן עדיין המעות בענין שלא נתחללו הפירות:
נותן לו סלע של חולין. לפדותו דהיינו שיוויו דהשתא והסלע האחד שנתחייב לו משעת משיכה נותן לו ואפילו סלע של מ"ש אם לקח מחבר ומודיעו שאין זה אלא כפורע חוב בעלמא, אלמא לר' יהודה שרי לפרוע חובו:
שנייא היא שמשעה ראשונה וכו'. כלומר לעולם אין פורעין חוב ממ"ש ולא מדמיו והכא שאני שמשעה הראשונה ממעשר היה החוב:
ואילו היה חייב לו מעות חולין. ומתני' הוות שריא שיתן לו מעשר לשלם חובו אז היתה הוכחה גמורה אבל מהכא ליכא הוכחה ולעולם לר' יהודה אין פורעין חוב ואין מוכרין:
מתני' אמרה כן. כר' יוסי דס"ל דאפילו ר' יהודה מודי דאין מוכרין אותו ומתני' דקידושין דייקא כן:
דתנינן תמן. פ' האיש מקדש:
מזיד קידש. ר' יהודה קתני לה התם ודיעבד קידש ולכתחילה לא, ואי ס"ד דיהא מותר למכרו יהא מותר לקדש בו דהתם נמי האשה תעלה הפירות לירושלים:
וכל שהוא אסור למכרו אסור לקדש בו. בתמיה כלומר וכי משום דדייקא מתני' דאסור לקדש בו תידוק דטעמא משום דקדם לנו דאסור למכרו:
והתנינן. פ' כלל גדול רבא אין לוקחין עבדים וכו':
וא"ר יוסי זאת אומרת שאסור. לכתחלה ליקח אשה מפירות שביעית דאל"כ מה בין וכו' ואילו דיעבד הא תנן בפ' האיש מקדש המקדש בפירות שביעית מקודשת אלא לכתחלה הוא דקאמר והא הכא דאסור לקדש ואפילו שמותר למכור פירות שביעית כדלעיל וה"נ גבי מ"ש ולא תידוק ולא מידי:

דברי הכל היא מפני פלפולו. לעולם ר' יהודה מודי למתני' וטעמא מפני פלפולו שלא יטעה נמי כי מחללו על הכסף לאכול הכסף חוץ לירושלם דלא ידע דמוכרו אין המנה מחולל וכי מחללו המנה מחולל:

זקוקין למחיצתו. שלא יתבטל אדם מלעלות לירושלם דרחמנא תלי טעמא למען תלמד ליראה וגו' ואם ימצא מי שיעלה פירותיו ויתן לו מעות כאן לאכילה יתבטלו עליותיו:

דתנינן תמן. במס' עדויות:

הנכנס לתוך ביתו של חברו למשכנו. ברשות ב"ד:

ולא מרהינין אותו. היינו אפילו בשעת הלואתו, ואע"ג דהתם לא שייך טעמא דברכה דאז הוא יכול להרהן אפילו חשוב שבכלים אפ"ה גזור בהרהין אטו משכון:

ולא יתננו לחנוני שיאכל עליו. לומר לו יהא בידך ותן לי עליו חולין ואתה תעלנו לירושלם או לזכרון דברים שאני אפרע לך:

עבר ומשכן עבר והרהן. כלומר מהו שיקנסוהו ב"ד שיפסיד המעות:

ייבא כהדא. יהבה כהדא, כלומר תלמדנה ממקום אחר:

האוכל מ"ש שלו. הפירות עצמן של מ"ש אכלן בתורת חולין חוץ לחומה:

יצעק לשמים. יתפלל לשמים שימחלו לו שעבר על לאו דלא תוכל אבל לא קנסוהו דיאכל כנגדן:

מזיד יחזרו דמיו למקומן. אגב סיפא תנא ליה, כלומר יאכל כנגדן, בירושלם יאכל כנגד אותן הפירות:

ואם היו מעות. שפדה פירות במעות ועשה צרכיו בדמים ואכלן:

יחזרו דמים למקומן. כלומר וישלם מה שאכל למוכר ויתן לו המוכר הדמים עצמן אם לא נתערבו לו ויעלם לירושלם, ואם אינו יכול להחזיר הדמים עצמן יאכל כנגדן בירושלם. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ז כר' במעות דבמעות קנסינן ליה דלא הוה ליה למיטעי וכרשב"ג בפירות דבפירות איכא למיטעי:

והורו כר' במעות לענין מעשר. כלומר וכיון דהכא קנסוהו ה"נ הכא נקנוס:

או ייבה כהדא. כלומר מאי חזית למילף מן הכא ניליף מהכא דאסיקנא דאין מוסיפין על הגזרה:

פחות משלשים יום לפני ר"ה. מפ' רב נחמן בפ"ק דר"ה לדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים והיינו שלשים לקליטה ושלשים לתוספת שביעית כדפרי' התם בשביעית פ"ב:

לא עקר פירותיו מה הן. דמיבעיא לן התם לא עקר מה שנטע וכו' ובא לידי פירות, אותן פירות מה הן דהא זה וזה גורם איכא:

ישפכו פירותיו. כלומר נפקירם בדין שביעית דכיון דנטע בשביעית לעולם הוו שביעית ואפילו מכאן ועד מאה שנים:

לא נמניתי עמהן בעלייה. מושב בית וועד החכמים להתקבץ לדבר המשפט קרוי עלייה, כלומר ואיני יודע:

אין מחדשין על הגזרה. ושרו פירותיו והיינו נמי אין מוסיפין על הגזרה אלא מר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר. וקי"ל כר' יונה וכר' יוסי דלא קנוס והכא נמי כה"ג:

מן מה דתני אין ממשכנין אותו ולא מרהינין. דעבדי רבנן גזרה על ממשכנין ואסרו נמי מרהינין כיון דעבדי הרחקה כולי האי ש"מ דמאן דעבר קנסינן ליה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל עבר ומשכן מוציאין אותו מידו:

לעשותו סלע של מ"ש. שיחלל עליו פירות מעשר אפ"ה אין שוקלין כנגדו סלעים של חולין לראות אם הן שלימים, וטעמא מפ' רבא בפ' במה מדליקין גזרה שמא לא יכוין משקלותיו ומפיק להו לחולין ופי' רש"י ז"ל שמא לא ימצאו טובים או ימצאם יתרים ויחוס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן ונמצא שביזה המעשר שלא לצורך. ומפיק להו לחולין כלומר יניחם בחוליהן כמו שהיו:

והיא מסויימת. שיודע שמשקלה שלם:

מהו שישקול כנגדה סלע של מ"ש אחרת. דהא דאסר במתני' היינו סלע דחולין כנגד סלע דמ"ש כדמפ' רבא טעמא אבל סלע של מ"ש כנגד סלע של מ"ש אחר מי שרי. ולא איפשיטא בעיין ואת"ל הא לחומרא משום דלא ידיעא מילתא אתי למטעי גבי אחין דידיעא מילתא ולא טעי מאי:

האחין שחלקו. מ"ש מנה כנגד מנה, ולא איפשיטא בעיין ולחומרא. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג ופסק לחומרא, והתימה על הראב"ד ז"ל שהשיגו שהלשון שכתב הרב הוא על לשון פיסקא ולא יאמר אדם לחברו:

הא לך יין שאין לך יין. דהוי מתנת חנם והאחר אם ירצה יאמר לו הילך שמן שאין לך שמן:

הוון בעיין מימר דאסור. דכוונתו מפני שאין לי שמן אני נותן לך זה כדי שתתן לי שמן:

אשכח תני מותר. אהא קאי והכי איתא בתוספתא דילן:

וליי דא מלה אמר. ולהי דא מלה אמר שאין לי שמן:

דאילו הוה לי משח נמי הוינא מיתן לך. וזה הדין כבר פסק הרמב"ם ז"ל באותו פרק ובודאי טעות היה בספרו של הראב"ד ז"ל:

דו אמר אין מתנה כמכר. בפ' יש בכור, ואע"ג דאין מוכרין אותו נותנין אותו במתנה:
אף הבכור נמכר בזול. כדתנן בפרק עד כמה, והך ברייתא במזמן חברו בירושלם שיאכל אצלו מעשר שני, ובהא כ"ע מודו. וכן פירש רבנו שמשון ז"ל:
התיבון רבנן. למ"ד מתני' ר"מ היא דלרבנן כשם שאינו נמכר כך אינו ניתן במתנה:
לדברי הכל אינו נמכר. כדיליף לקמן דגמרינן מלא יגאל דחרמין:
אף זה ניתן במתנה. ואפילו מאן דפליג עליה מודי:
לא אמר כן. לא היה שונה כסתמא דתלמודא מתני' דר"מ, אלא מתני' כר' יהודה ולא כר"מ דכיון דר"מ סבר דממון גבוה הוי אינו יכול ליתנו במתנה ועל האי לישנא הוו פרכי והרי מעשר בהמה לדברי וכו':
דר' יהודה עושה אותו כנכסיו. דס"ל דמ"ש ממון הדיוט הוא ודלא כר"מ:
והשחוט מותר. בתמיה והא משמע דכ"ש דשחוט דאין מוכרין דהא קדשי שמים הוי וליכא למ"ד דקדשים קלים הוו ממונו אלא מחיים אבל לאחר שחיטה דכ"ע לא פליגי דמשלחן גבוה קא זכו כדאיתא בפ' האיש מקדש:
לא שנייא בין חי וכו'. והכי תניא בברייתא פרק כל פסולי המוקדשין במעשר בהמה נאמר לא יגאל אינו נמכר לא חי ולא שחוט בין תם בין בעל מום לא ימכר ולא יגאל. דכתיב אך כל חרם אשר יחרים איש לה' וגו' ובפרק כל פסולי המוקדשין אמרינן דהך גזרה שוה מופנה היא:
כלום כתיב בבכור לא תפדה בבעל מום. לפרושי טעמא אחרינא למתני' קא אתי דגבי בכור שרי במכירה בבעל מום חי ושחוט וגבי מעשר אסור במכירה בין תם בין בעל מום חי ושחוט דכי כתיב לא תפדה בבכור תם כתיב דבתם מיירי קרא דכתיב בסיפיה ואת דמם תזרוק על המזבח ובעל מום לא חזי להקטרה א"כ הכל שרי. הילכך מעשר בהמה פשיטא דלא חילקה התורה ביה דכי כתיב לא יגאל בבעל מום כתיב הילכך כ"ש תם הוא כדאיתא במתני':
אבל מקדשין בגידיו ובקרניו ובטלפיו וכו'. כדמפ' טעמא ר' אלעזר שכתוב בו ברכה ואין ברכה בלא אשה כדאיתא ביבמות ואע"ג דקידושין קניין כדכתיב כי יקח איש אשה ולעיל אמרינן דמכירה אסירא ביה מפי ואזיל כיון דתרי קראי כתיבי חד מוקמינן אבשר וחד אעצמות. ובפ' כל פסולי מפי דכתיב אך בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וגו' ומוקמינן להאי קרא בספרי דבפיסולי המוקדשין משתעי קרא ומעשר בהמה בעל מום פיסולי המוקדשין הוי ודרשינן לא יגאל אבשר דהיינו דבר הנישום מחיים שכל חשיבות הבהמה אינו אלא בבשר ולא בגידין ולא בעצמות וגבי עצמות דרשינן קרא דברכה. ובפ'

כל פיסולי דרשינן מהאי קרא דאפילו בשר שרי מדאורייתא ופליגא דהכא וס"ל הכא כאביי דהתם:

משכי מעשר וכו'. דבהמה דקה נקנית במשיכה:

שתתקדשי לי בו. בקרניו וטלפיו וכו': מקודשת מכבר. אם שחטו הויא מקודשת משעה ראשונה דהואיל ובידו לשוחטו לאו מחוסר מעשה הוא:

או לאחר שחיטה בעינן דלימא לה דלא הוי מחוסר מעשה. ולא איפשיטא הכא הך בעיא אבל בפ' האומר בקידושין איפשיטא ואסיק ר"י דכל שבידו לאו מחוסר מעשה הוא הילכך כי שחטיה הויא מקודשת, לסברא דהכא דוקא כי א"ל בגידיו ובעצמותיו, ולגמ' דילן אפילו בבשר דמדאורייתא יכול למכור הבשר אחר שחיטה. ולענין תרומה נמי אם אמר פירות ערוגה זו תלושין יהו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין לכשיתלשו ונתלשו הויא תרומה:

מה שאכל אכל. דכיון דאינו יכול למכרו אין לו בו ממון. ודוקא במאי דשייך אכילה אבל גבי עצמות דלא שייך אכילה יתן אותם לבעלים:

אין אומרים לו שיתן. ולא אמרינן כר' זעירא מה שאכל אכל:

פחות משוה פרוטה אין אומרים לו שיתן. כגון שקרניו וטלפיו אין בהם שוה פרוטה ולהכי קאמר שיתן דהוא מידי דהוה בעין ואינו בר אכילה:

מעיקרו. כשהוא חי ואע"ג דהשתא כשהוא שחוט פורק הבשר מעל העצמות ותקנן ובהכי שוין פרוטה כיון דמעיקרא אין שוין לא יתן דהוא ניהו דזכי דקא טרח והיינו דאשמעינן ר' חיננא:

ולא שחוט. תם דכי שחטו הבכור וזרקו דמו ע"ג מזבח קדשי מזבח הוי ושלחן גבוה הוי ואין מקדשין בו אלא דוקא חי דאית ליה לכהן זכייה בגויה כדאיתא בבכורות:

תמן תנינן. בפ' האיש מקדש, משום דאקשינן מר' יהודה בן פזי אדר' יהודה בן פזי מייתי לה:

בחלקו. לאחר שחלקו עם אחיו הכהנים במשמרתו:

מקדשי קדשים. כגון בשר חטאת ואשם:

קדשים קלים. בכור ותודה ואיל נזיר:

דברי הכל. דאע"ג דפליגי ר"מ ור' יהודה בסיפא גבי הקדש ומ"ש היינו בהקדש בדק הבית אבל בקדשי מזבח חזר בו ר' יהודה וסבר כר"מ ואית ליה דבקדשי מזבח לאחר שחיטה לא קידש דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו כדאיתא בקידושין:

במחלוקת. דבהא נמי פליגי ואיתא בקידושין דפליגי בברייתא ר"מ ור' יהודה ור' יהודה סובר דבקדשי מזבח נמי מקדש בחלקו מקודשת:

ר' יהודה יליף כל הקדשים מבכור. ר' יהודה בן פזי מפ' פלוגתייהו וס"ל כר' יוחנן דאמר הכא והתם עדיין היא מחלוקת:

מה בכור תם מקדשין בו את האשה. בין חי בין שחוט כיון דמוכרין אותו דכתיב ובשרם יהיה לך לכל צרכך:

אף כל הקדשים מקדשין בהן את האשה. לאחר שחיטה:

ר"מ יליף כל הקדשים ממעשר בהמה. דס"ל לר"מ התם המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים לא קידש:

אין מקדשים בו את האשה. דכתיב קדש לה' ולא לקדש בו אשה ועוד דאין מוכרין אותו:

תמן הוא אומר בין חי בין שחוט. דמקדשין בבכור בין חי בין שחוט דקא יהיב טעמא לברייתא דפליג ר' יהודה במקדש בחלקו בקדשי קדשים ובקדשים קלים לאחר שחיטה הוא וקאמר דיליף לה מבכור אלמא דבכור תם מקדשין בו בין חי בין שחוט:

והכא קאמר ולא שחוט דמשלחן גבוה זכי ביה:

והכא בשם ריב"ל. וריב"ל ס"ל כגמ' דילן דטעמא דר' יהודה הוא דיליף מקרא דוזה יהיה לך מקדשי הקדשים מן האש ומן האש לאחר שחיטה משמע וכתיב לך ולכל צרכך:

במקדש בחי. כי אמרינן בברייתא דלר' יהודה דבכור אפילו שחוט יכול לקדש בו דהא מקדש בחלקו הוא דפליגי במקדש בחי מיירי ואמר לה מחלק הראוי לי במשמרה מאחי דראוי ליפול לי לאחר שחיטה באותו החלק הרי את מקודשת ומשום דאמר לה כשהוא חי הויא מקודשת מגו דאי בעי יהיב ליה כוליה ותמתין שיומם:

מ"ט דריב"ל. אלישנא קמא קאי דמתרצינן הא דידיה הא דרביה ופליגי ריב"ל ור' יהודה בן פזי דריב"ל סבר דאין מקדש בבכור שחוט לכ"ע ובן פזי סבר דיכול לקדש:

יהיה לך כחזה התנופה. הך זכייה דזכי לכהנים בהאי קרא כחזה התנופה הוא דזכי להו. מה חזה התנופה נאכל לזכרים ונקבות דכתיב בפרשת שמיני גבי חזה התנופה אתה ובניך ובנותיך אף בבכור כן אבל לא לדבר אחר. ובגמ' דילן מפ' דס"ל דאיתקוש לאש מה אש לאכילה אף הוא הוי לאכילה ולא לדבר אחר:

יהיה לך. ואפילו לאחר שחיטה דתרי יהיה לך כתיבי גבי בכור וריבה דיכול לקדש בבשרו דכתיב ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה:

שיהא נאכל לשני ימים ולילה א'. וה"נ דרשינן להאי קרא בפ' אי זהו מקומן דהבכור נאכל לשני ימים ולילה א' א"ר עקיבא הרי הוא אומר ובשרם יהיה לך שאין ת"ל לך יהיה מה ת"ל לך יהיה הוסיף לך הכתוב הויה אחרת. ולר' יהודה בן פזי מצינן למימר דמתרי לך דריש והתם דרשינן מתרי יהיה:

דבר שהוא נצרר מחברו ויש לו צורה ויוצא על גבי צורתו. דלא דריש וצרת שיש עליו צורה כדדרשי רבנן אלא שהוא נצרר בסודר מכסף אחר כגון שברי כוסות דאסימון הוי זוזי עגולים מוכנים לצור עליהם החותם:

ויש לו צורה. כשיש לו צורה הוא יוצא על גב צורתו:

ליטרא של כסף. כלומר זוזים כך וכך כגון עשרה משקלם ליטרא בחשבון בית המלכות דאין החשבון לאסימון אלא הצורה:

משום שאמר כסף. הכתוב וה"ה זהב וקמ"ל דעל הזהב שאינו טבוע אע"פ שהמשקל שוה אין מחללין דאפילו טבוע בקושי התירו דהא דהבא פירא הוי וכ"ש שאינו טבוע:

להוציא שברי קערות. דבהני מודי ר' דוסא דשברי קערות אין מחללין דאינו ראוי לצור בהן כל צורה אלא א"כ יצרפוהו אבל מעות נתונות בסימן טפי חזו קמ"ל ליטרא דמוכן ועומד לצור דאינו חסר אלא צורה:

נתונות בסימן לאולייר. היינו הבלן והבלן יקבל מעות רעות מיד הנכנסין לרחוץ בבית המרחץ שמשמש אותן שמוש הגון ועושה להן נחת רוח ושכרן נחת רוח בעלמא דשכרן קבוע לתורמסר הוא והאולייר מכין להם אלונטות ונותנין לו מעות פחותות ורעות בסימן ואהא מודי ר' דוסא דגריע מאסימון שיש לו צורה פסולה:

שהן יפין על התורמסר. שתי מלות הן תור מסר כמו ובהגיע תור שמוסר שורה וסדר לאנשים המשמשים בבית המרחץ, לכל א' עבודתו זה לחמם וזה לשטף וזה לגלח וכו' ומקבל מעות הנכנסין למרחץ ואע"פ שהיא קצת רעה מ"מ יוצאה היא ע"י הדחק ואינן כאותן שנותנין לאוליירין:

שנפסל והמלכות מקבלתו. כגון שהמלך צוה שלא יצא ובני המדינה מקבלין אותו בחשאי:

כאסימון. ופליגי בה תנאי:

כמלכים הראשונים. ומודי בה ר' דוסא:

כגון בן כוזיבא. שמרד אחר החרבן על מלך רומי והרגוהו ופסלו מטבעו:

היו לו מעות של סכנה. בזמן הזה מיירי דאין שם מחיצות וכסף שפודה בו משליך לים המלח כמו שכתבו הגאונים ז"ל הילכך כך הוא חלול על כסף של סכנה כמו כסף היוצא:

ומשני אתא עובדא קמי ר' אמי. מי שעשה כן בימי ר' אמי, ור' אמי אחר החרבן היה:

וא"ל יוליך הנאה לים המלח. כלומר כל התוספת ששוה מעשר שני על שווי אותו כסף צוה שיפדוהו ויוליך אותו הכסף לים המלח:

דיסגנים מהו. שם שלטון שפסלו מטבעו אבל אין בו סכנה:

מחללן. מחלל בהן:

כדרך שהן יפין אצל התורמסר. דאותו אולי מקבלן:
ואם בקש להוציאן. במקום שמקבלין אותם מחלל אותן על כסף היוצא כדרך שהוא מחלל עליהן. כלומר חלל פירות שוין מאה על מאה דסיגנים בטבריא ושוין במקום שמקבלין אותם כגון בצפרי מנה וחצי אין אומרין כאן שהתפיס בהן קדושה צריך שיתן ממטבע היוצא מנה וחצי אלא במנה בלבד סגי׳:
כדרך שמחלל עליהן. כמו ששוין במקום שחללן דהיינו בטבריא:
ומעות של כאן בבבל. אין מחללין מ"ש על מעות של א"י בבבל כדמפ' שבעלים עומדים בבבל הואיל ואינן יוצאות במקום שמחלל הפירות ואע"ג דעתיד לעלות לא"י ומוקי לה בפ' הגוזל קמא כשמלכיות מקפידות דבחשי ובדקי׳:
ולא על המעות שבבבל כאן. כדמפ' שעומד בירושלם ויש לו מעות בבל הואיל ואינן יוצאות בארץ ישראל לאו פדיון הוא ולמעוטי של בבל בבבל דמפ' לקמיה דכיון דבמקום חילול הפירות יוצאין המעות אע"ג דבא"י אין יוצאין ומלכיות מקפידות הוי חילול. ומפ' בפ' הגוזל קמא דזבין בהו בהמה ומסיק לה לירושלם ואף על גב דלכתחלה אין מחללין בה כדאיתא בפירקין כיון דבדיעבד לרבנן הוי חילול מעות היוצאות חשיבי. א"נ כיון דאי אפשר בענין אחר שאינו יכול להעלות המעות לירושלם שרי למזבן בהו בהמה לכ"ע:
היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן. דאיכא תרתי שהמעות הן ממטבע בבל והפירות בבבל ואינן כאן והבעלים עומדין בא"י:
אם היתה דרך פתוחה. ששיירות מצויות:
וטב הוא כן. וטב הוא כאן והא לאו מטבע היוצא הוא:
כל המטבעות היו יוצאות בירושלם. כגון בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם וכי תני לעיל של בבל והוא עומד כאן אין מחללין בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמן. והכי מוקי לה בהגוזל קמא והיה יכול להוציא חמשים רבוא להעלותם. שיש לו מעות בחמשים רבוא אותן חמשים רבו שמרויח כמי שהן ברשותו קרינן בהו. וים הגדול דאמרינן במתני' מיירי שאין בידו מעות להעלותן או כגון דליכא בר אמוראי למישקליה:

הלכה ב

הלוקח בהמה לזבחי שלמים. ממעות מ"ש:
וחיה לבשר תאוה. דחיה פסולה לקרבן ולא לקחה אלא לאכלה בירושלם בכל שעה שירצה בשר כדכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך. והא דנקט הכא הלוקח דיעבד גבי בהמה לזבחי שלמים אגב חיה נקט לה דעיקר מעות מ"ש לשלמים הן כדתניא בסיפרי ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך יכול יקח בהמה למשתה בנו נאמר כאן

שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן שלמים אף כאן שלמים. אי מה להלן עולות אף כאן עולות ת"ל ואכלת ושמחת אתה וביתך וכתיב גבי עברת הירדן בפרשת כי תבוא והעלית עליו עולות לה' אלהיך וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך:

יצא העור לחולין. ואין דמיו טעונין מחיצה ודמי העור שלקח המוכר לא נתקדשו וחולין הן אע"ג דדמי מעשר שני נתן לו עליו ואע"פ שהעור מרובה בדמיו על הבשר. ובגמ' נפקא לן מקראי:

כדי יין סתומות. כדים מלאים יין סתומות. ובגמ' מפ' לה במוכר הדיוט שאינו אומן לעשות כלים ולמכרן:

יצא קנקן לחולין. בגמ' נפקא לן מקראי:

אגוזים ושקדים יצאו קליפתן כמהן. הא אתי מק"ו מצאן אגב גיזותיה דהא גיזה דלמינו קיימא ומרבינן צאן לחודיה וגיזה לחודה ויוצאת לחולין הני דלעולם נמכרין כן לא כ"ש:

התמד. מים הניתנין ע"ג שמרים וכדפרישית בסוף מעשרות דבעינן החמיץ ורמא תלתא ואתא ארבעה. ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז נראה דבחדא סגי או החמיץ או רמא תלתא ואתא ארבעה. והכי מסקינן הכא:

הלוקח חיה לזבחי שלמים וכו'. לר' יוחנן דסבר בפ' התודה דהמתפיס מעות מעשר לשלמים קנו שלמים, כלומר דאלימא קדושת שלמים למיחל ע"ג מעשר שני ואין יכול לקנות מהן דבר אחר וכשירצה לפדותן בעי תרי חומשין לדידיה אתיא מתני' כפשוטה, וה"ק כיון דקנה חיה מדמי מעשר לשלמים וחיה הא ידע דלא חזיא לשלמים דחיה פסולה לקרבן כדאיתא בזבחים, ודאי לדמי הוא דקאמר שימכרנה ויביא בדמיה שלמים ובשר החיה מיהת יאכל בירושלם דפירות בעלמא הוא אבל עור החיה דחזי ליקח בו בהמה לשלמים לא יצא לחולין דקנה העור שם שלמים לדמיו דאלימא קדושת שלמים למיחל אקדושת מעשר ולא יצא העור מקדושת שלמים קאמר. וכן אם לקח בהמה ממעות מ"ש לבשר תאוה בלא הקרבה:

לא יצא העור לחולין. כדין תורת מ"ש דאין דרך מקח בכך דסתם בהמות הנקחות בדמי מ"ש דחזו לקרבן קרבין שלמים כדתניא בסיפרי ומייתינן לה לעיל וכי כתב רחמנא בבקר דמיניה דרשינן לעיל דלוקחין פרה על גב עורה ויוצא לחולין היינו כשהבשר לזבח ומבליע דמי העור בבשר בלקיחה דודאי קולא דקאמר רחמנא גבי לקיחת בהמה כשהלקיחה כדיניה הוא דקאמר אבל הכא דלאו כדיניה על כרחו נתפס השם לשלמים ויקנה מדמי העור לשלמים דלא מצי לאברוחי מן המזבח כולה אבל כשקנה חיה לבשר תאוה דקתני לעיל אין מבריח הראוי למזבח מן המזבח ויצא העור לחולין מקדושת מ"ש

דגדולה מזו שרי רחמנא והיינו יין אגב קנקנו דלאו גופיה. ור' אלעזר ור' אמי פליגי עליה ומפרשי למתני' בענין אחר כדאיתא בגמ':

לא יצא הקנקן לחולין. דכיון שנהגו למכור היין בלא הקנקן לא יצא דמי הכלי לחולין דבאנפי נפשיה הוא. ועוד דגבי סתומות דשרי משום דיין מינטר אגביה והיינו נמי טעמא דסלי תאנים כשהן לחין דאילו קופה של גרוגרות הא מפלגינן לעיל בין דרוסות לשאין דרוסות:

פרה מפני עורה. שהעור מרובה בבשר:

וכן צאן מפני גיזתה. שגיזתה עיקר קניינו ודרשינן להו מדכתיב בבקר ובצאן וביין ובשכר דהוה ליה למכתב בקר וצאן ויין ושכר ואייתר בי"ת למדרש כל הני ובפ' בכל מערבי מצרכינן להו דאי כתב רחמנא בבקר הוה אמינא בקר הוא דמזדבן על גב עורו משום דגופיה הוא אבל צאן ע"ג גיזותיה דלאו גופה הוא אימא לא. ואי כתב רחמנא בצאן ע"ג גיזותיה הוה אמינא משום דמחובר בה אבל יין ע"ג קנקנו אימא לא. ואי כתב רחמנא ביין הוה אמינא משום דהיינו אורחיה אבל תמד משהחמיץ דקיוהא בעלמא הוא אימא לא כתב רחמנא שכר. ואי כתב רחמנא שכר הוה אמינא מאי שכר דבלה קעילית דפירא הוא אבל יין ע"ג קנקנו לא. ואי כתב רחמנא יין ע"ג קנקנו משום דהיינו נטירותיה אבל צאן ע"ג גיזתה אימא לא כתב רחמנא צאן דאפילו ע"ג גיזתה וכו'. וחיה שלקחה ע"ג עורה אע"פ שדמי העור מרובין דיצא העור לחולין לא אשכחן בקרא. ונראה דלמדו אותו מדכתיב בכל אשר תאוה נפשך דהיינו בשר לתאוה דלא חזיא לקרבן והה"נ עופות דנוצה שלהן יוצאה לחולין. ואולי דלהכי איצטריך בי"ת דבבקר אליבא דבן בג בג. ועוד נראה דסתם פרה דעורה מרובה על הבשר כחושה וחולה היא ופסולה לקרבן היא והיינו חיה:

המוכר אומן. יוצר עושה כלי חרס וכן עבדן או רצען גבי בהמה צריך שיאכל בירושלם דמי שווי העור או הקנקן דכיון דאומן יהיב עיניה בעור וכו':

מקום שדרכן לימכר סתומות. דהוי הבלעה אבל פתוחות לא דהוי באנפי נפשיה ילאו מידי דאכילה הוא ולגבי אומן סתומות נמי כפתוחות דמו:

אם היה הלוקח אומן. לא יצא העור לחולין, וטעמא דכיון דמכיר בטיב כלי חרס ובעור נותן עיניו בקנקן ובעור דהוה ליה כמוכר או לוקח זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ולא יצאו לחולין. והרמב"ם ז"ל פי' אומן תגר שדרכו למכור הקנקנים:

חותל של תמרים. פי' בערוך כלי שעושין אותו מחריות של דקל וממלאין אותו תמרים ואוכלין אותן לפי שעה כדאמרינן בפ' הפועלים כי תניא ההיא בתוחלני. וטעמא דאע"ג

דסלי תאנים וענבים לא יצאו לחולין היינו דלא צריכי להו אבל הני כיון דדייבי דובשא ומתטנפין דרכן להניחן באותן כלים והוו כמו קליפי אגוזים ויצאו לחולין:

פטיליא של גרוגרות. בלע"ז אישפורטא שדרך לכובשם שם התאנים כשהן יבשים ודמי לחותל של תמרים. ותניא בסוף כלל גדול דמס' שבת דירושלמי חותל של תמרים ופטיליא של גרוגרות קורע ומתיר:

קופות של תמרים. שנותנין אותן שם כשהן מפורדין:

דרוסות. יצאו הקופות לחולין דצריכין לתמרים הן דכיון דדרוסות הן דמו כקליפה לפרי:

תמן תנינן. פ"ק דחולין:

התמד עד שלא החמיץ. מים בעלמא הוא ונוהג בו תורת פיסול מקוה, אם הוא חסר ונפלו בו מזה ג' לוגין פסלוהו ואינו נוהג בו תורת קיחת מעשר דבעינן פרי מפרי וכו' כדכתיב בקר וצאן:

משהחמיץ. הוי יין ונוהג בו קיחת מעשר ואין נוהג פיסול מקוה:

דתנינן תמן. פ' בתרא דמעשרות:

מתני'. דפ"ק דחולין דתלי טעמא בהחמיץ ולא בעי יתר מכדי מדתו ר' יהודה היא:

דברי הכל היא. ואפילו רבנן מודו בה דנקח בכסף מעשר דאפילו מים ומלח מעורבין ניקחין בכסף מעשר כדאסיקנא בפ' בכל מערבין. וטעמא דחזו לטבל בהן פתו והוא שעירב בהן שמן וע"י הבלעה כדאיתא התם. ולא פליגי אלא דוקא בחיוב מעשר:

לא קנה מעשר. משום דר' אלעזר ס"ל בפ' התודה דמתפיס מעות מ"ש לשלמים לא קנו שלמים דלא אלימא קדושתייהו לאתפוסי אמעשר ופרכינן עליה מהאי מתני' דתנן לא יצא העור לחולין אלמא דשלמים קנו לה לחיה כיון דאתפיס שם וסתמא לדמי קאמר ומשני לה התם איתמר עלה מאי לא יצא העור לחולין אינו בתורת שלמים לצאת העור לחולין, ופי' רש"י ז"ל דלא חלה עליו קדושת שלמים כלל שיצא העור לחולין מ"ט דהוי כלוקח שור לחרישה דלא קנה מעשר והמעות קדושים ביד המוכר דואכלת ולא לסחורה ולא להפסד דרשינן במ"ש כי היכי דדרשינן בשביעית והיינו דמפ' הכא ר' אלעזר דלא יצא העור לחולין דקתני לא קנה מעשר הוא דקאמר כדקתני סיפא ויגד עליו רעו הוא לא יצאו דמי העור ביד המוכר לחולין. וצריכין אנו לומר דבדין הוא דבעי למיתני נמי הכא לא קנה מעשר אלא אגב רישא דקתני יצא העור לחולין תני סיפא נמי יצא העור לחולין ועוד דהכא לא מעשר ולא שלמים קנאוהו:

על כרחו נתפס השם לשלמים. כדפרישנא במתני' דלא יצא העור לחולין כדין תורת מעשר שני דאין דרך מקח מ"ש בכך דקנה העור שם שלמים לדמיו וכר' יוחנן דפ' התודה.

והכי ס"ל לר' יוסי לקמן דלא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד מקרא דשם שם או מקרא דושמחת ושמחת ואין יכול לשנותו לד"א כיון דראוי למזבח הילכך דמי העור לא יצאו מקדושת שלמים:

לא הוינא אמרין כלום. כלומר חוזרני בי מהא דר' אלעזר. ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ז כר' אלעזר ולא ידעתי למה דהא ר' אלעזר ור' אמי תרוייהו תלמידי דר' יוחנן והוו וקי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב עד אביי ורבא כמו שכתבו הגאונים ז"ל. ואפשר משום דסוגיא דתלמודא הכא כר' אלעזר נקטינן כר' אלעזר:

בהמת מ"ש. שקנה מדמי מ"ש בהמה מעוברת לשלמים בירושלם כדינו:

לר"מ פטורה מן הבכורה. דהא שמעינן ליה דאמר מעשר ממון גבוה הוא וכתיב בכור בבהמת בני ישראל:

לר' יהודה חייבת בבכורה. דס"ל דמעשר ממון הדיוט הוא:

ילדה בכור אימוריו שיקרבו לגבי מזבח מהו. כלומר מי מיחייב לאכול כנגד אימוריו כיון דקרבי אימוריו לגבי מזבח. ולר' יהודה קא בעי לה:

ולא חל מ"ש על אימוריה. בפ' התודה אמרינן דלר' יהודה כ"ע לא פליגי דמתפיס מעות מ"ש לשלמים דקנו שלמים ולדידיה לא יצא העור לחולין אלא כיון דחזי ליקח בו בהמה לוקה בו בהמה לשלמים ועל כרחו נתפס השם לשלמים. והא הכא דבהמה שלמים הבאה מכח בהמה דבשר תאוה ודאי דחל מ"ש לר' יהודה על אימוריה ונמצא מבריח מן האכילה ואפ"ה לא קפדי' הכא נמי גבי אימורי בכור דבעיין לא קפדינן. ומבהמת זבח שלמים גרידא לא מצי מקשי דגזרת הכתוב הוא או מג"ש דושמחת או משם שם דבעיין הוא משום דבכור נתפס ולהכי אקשי ליה משלמים שהם נתפסים דהיינו דבאי מכח בשר תאוה:

בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר. כלומר שאני התם שלא בא קדושה לבהמת שלמים כדרכה אלא שלא כדרכה דהיינו מטעם שלקח תחלה בכסף מ"ש בהמה לבשר תאוה דלא מצי עביד וא"כ פקע ממנה קדושת מעשר דכי אתיא לשלמים הויא שלישי והויא קדושתה קלישא מה שאין כן בבהמת מ"ש שילדה דקדושה כדרכה הויא וחמירא:

לא התירה תורה. אע"ג דדחינן לקשתיה דר' ירמיה דבשר תאוה לא דחינן לה כדדחי לה ר' זעירא, אלא הכי הוא דדחינן לה, לא התירה תורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ולא בשר תאוה וכיון שכן קדושתה קלישא, והשתא מפ' ואזיל מאי בינייהו:

ילדה בכור והקדישוה שלמים. שלקחה תחלה לבשר תאוה ואח"כ ילדה בכור ואח"כ הקדישה שלמים אם מיקריא קריבה כמצותה ואין צריך לאכול כנגד אימוריה או צריך,

בהא פליגי דלמאן דאמר לא התירה תורה וכו' אלא שלמים הויא שלמים וקדושה כדרכה הויא קריבה כמצותה הויא ולא קפדינן אאימורין, ולמ"ד בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר הא נמי פקעה דהא בשעת לקיחה הוא דאזלינן וכשלקחה לבשר תאוה הוה ולא אקדשה שלמים אלא מפני שילדה בכור הילכך אינה קריבה כמצותיה ואאימורין קפדינן:

כל אילין מילייא הוינן אמרין. לחלק בין ר' יוסי ובין ר' זעירא:

ומתני' מסייעא לר' זעירא. במתני' מוכחא דטעמיה דר' זעירא איתא דשאני מקח ג' בקדושת מעשר דקליש:

דתנינן תמן. פ' התודה. והכי איתא התם מי שאמר היא ולחמה מן המעשר יביא כמו שאמר אם ירצה:

ולא יביא מחיטי מ"ש וכו'. וטעמא דגופן מ"ש אלא ממעות הנתפסין מקדושת מ"ש יקנה לחמי אודה לשם תודה ויוצא. והשתא מה לי חטים מה לי מעות דהא מעות נמי אית בהו קדושת מעשר אלא על כרחך משום דאיתא לטעמא דר' זעירא דאמר בלקיחתה דבהמה דבשר תאוה פקעה וכו' וכי קונה שלמים הוי שלישי וקלישי הכא נמי כשקונה ממעות התודה ולחמה יצא דקלישא קדושת מעשר מינייהו דהוא שלישי מה שאין כן בחטים גופייהו דהוו ראשונים לא יצא ידי נדרו דאין נראה אלא שאוכל מ"ש שלו לפנים מן החומה:

ויביא מן החטים וכו'. מן החטים שגופן מ"ש יהו הד' חלות שיתרום מן התודה דהויין מ' כדכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' לכהן וכו' ואית בה ד' מינין ומכל מין נותן לכהן אחת והשתא השאר דלבעלים כלומר דבעלים אכלי להו לא מינכר אלא שיהו ממעות מ"ש דקליש קדושתן אבל הד' דהוו תרומה לכהן אמאי לא הוו מחטים גופייהו דמ"ש דהא מינכרי דמעיקרא שרו לזרים והשתא אסירי לזרים:

ומשני אם נשפך הדם. מי לא מודית דנפסל הלחם כולו דכולהו פסולין א"כ אין לחלקן וכולהו בעינן דלהוו ממעות מ"ש:

נפסל הלחם. הכי אמרינן בפ' התודה דכל שפיסולו אחר שחיטה קדש הלחם הילכך ישרף הלחם כיון דנשפך הדם:

גזרו על נקבה בעלת מום וכו'. משום דבתוספתא תניא אם היתה נקבה בעלת מום בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומן וכן אם היו פירות טמאים וכו' ואהך ברייתא קאי ר' יוחנן לפרושה דקשיא דבשלמא גבי פירות קנוס דלא קנה מעשר משום טומאה דאין

לאכול מ"ש בטומאה אלא בהמה בעלת מום דיעבד נמי לא אמאי מ"ש משאר פירות טהורים דעלמא:

ומפ' מפני ולדה. שישהא אותו אצלו עד שיהא לו ולד ממנה שתתעבר ותלד והיינו טעמא דלקמן דיגדל עדרים שישהם אצלו לגדל ולדות והתורה אמרה גבי מ"ש ואכלת ולא לסחורה. ועוד דולדות נמי קדושים למ"ש וסתמן הוו לשלמים וניחוש שמא מעיל בהו:

על זכר בעל מום. שאין מגדלין מהן ולדות ואפ"ה גזרו רבנן אטו נקבות:

אפילו תמימה. נקבה:

גזרה. לקמיה מפ' אהייא קאי:

והיו מבריחין אותה מע"ג המזבח. והיו מגדלין ממנה עדרים:

ואפילו חיה ואפילו עופות. דלית בהו קדושת מזבח לא יקח אלא א"כ הוו שחוטין:

אחד שביעית. דפרי אחרון נתפס ונוהג בו קדושת שביעית לאכלה ולא לסחורה וכן אין נאכלין אחר הביעור:

בין מ"ש. לענין לאכלו בירושלם וכן לבערו בשנת הביעור כגון שלישית וששית:

ה"ג מתחללין על נקבה בעלת מום. ודיעבד אין לכתחלה לא והכי איתא פ' לולב הגזול דלא שרי ר"מ אלא דיעבד כדפרישית:

בין חיין בין שחוטין. דלא חייש ר"מ דולמא יגדל מהן עדרים כדרים:

מרטוטין. כמו סמרטוטין, כלומר בגדים שחוקים וישנים כלומר דברים מקוטעין, עודנו קיים ואתם תולין בו דברים שאין בהן טעם. ור' זעירא הוה אמר האי טעמא על נקבה בעלת מום כדלעיל. ור' ירמיה שמע על הך ברייתא דא"ר יוחנן אפילו תמימה גזירה והוה קשיא ליה דבתמימה ליכא גידול עדרים דכיון דחזיא למזבח אין מאחרין אותה:

ומשני ליה דלא איתמרת. ההיא מימרא אלא כל שביעית. דגבי שביעית הוא דאמרינן דתמימה אפילו בדיעבד גזור דאין מחללין בה משום טעמא דעדרים דאין בשביעית מזבח אבל גבי מ"ש בתמימה לא גזרו אלא דתפיס בה קדושת מ"ש מ"ט דחזיא למזבח ואין מאחרין אותה:

אשכח תני עלה שביעית. אמורא שהיה מפ' דברי ר' יוחנן אשביעית. ע"כ פירשתי סוגיא זו כדמשמע לקמן דאין יכול לפדות הכסף אלא תוך ירושלם וגם זו על דרך רש"י ז"ל דהאיש מקדש ולא על דרך התוס' ז"ל דסברי דלכתחלה יכול לחלל כסף חוץ לירושלם וקרא ותלמודא דהכא ומתני' דייקי כדברי רש"י ז"ל וכדפרישנא:

הלכה ג

מים ומלח ופירות המחוברין. מים או מלח או פירות המחוברין. וטעמא דמים לחודייהו או מלח לחודיה תנן בריש בכל מערבין הכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח דבעינן מידי דזיין ומטבלין בו לאכילה ואפילו לר' עקיבא לא קדשי וה"ה עבדים ובהמה טמאה:

ופירות המחוברין. דכל המחובר לקרקע דינו כקרקע לענין שבועה ואין כסף מעשר ולא הקדש מתחלל על הקרקע כדאיתא בת"כ ובפ' הזהב. והני לא שנא שלקחן בירושלם ל"ש חוץ לירושלם ול"ש בשוגג ול"ש במזיד:

ופירות שאין יכולין להגיע לירושלם. שנרקבין בדרך דאפילו ראויין ליגע אסור לפדות הכסף אלא תוך ירושלם כדכתיב והלכת אל המקום וגו' ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וכ"ש דהני נרקבין בדרך הילכך לא נראו ללוקחן בכסף מעשר:

לא קנה מעשר. והדמים קדושים ביד המוכר ויחזרו דמים למקומן, והא נמי בין בשוגג בין במזיד קאמר:

הלוקח פירות. חוץ לירושלם והן טהורים דאילו טמאים לא שייך למתני יעלו ויאכלו. ועוד תניא בתוספתא פירות טמאים בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומן. וקתני הלוקח דיעבד אין לכתחלה לא, לפי שלקח הפירות בדמי מ"ש חוץ לירושלם דאין מחללין מעות על הפירות בריחוק מקום דלא שרי קרא לפדות הכסף במידי דאכילה אלא תוך העיר. אלא הכסף עצמו מוליכין כדכתיב וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום ובתר הכי כתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה וגו' ומהני קראי מוכחינן לה לקמן בברייתא בסוף פירקין. וכן נ"ל דעת רש"י ז"ל בפ' האיש מקדש ולא כמו שחשבו התוס' בדבריו:

שוגג יחזרו דמים למקומן. שלא ידע שהיו דמי מעשר יקח המוכר פירותיו ויחזיר הדמים שנטל מן הלוקח דהך מכירה כמקח טעות דאילו היה יודע הלוקח שהיו דמי מעשר לא היה לוקח בהן פירות משום טורח הדרך וגם היה צריך להוצאות אחרות וכיון דשוגג הוא בטל מקח:

אבל במזיד. שידע שהיו דמי מעשר, הפירות יאכלו במקום, היינו תוך ירושלם דכתיב עלה אל המקום אשר יבחר ה':

ואם אין מקדש ירקבו. דלקוח אינו נפדה טהור בריחוק מקום כדתנן לקמן פ' לא יאמר, ואפילו תוך העיר חשוב ריחוק מקום דליכא לפני ה':

הלוקח בהמה. תמימה דחזיא לקרבן וחוץ לירושלם דיעבד אין ולכתחלה לא. ועוד דתכחיש גופה בדרך, ועוד דחיישינן לגידול עדרים. והכי תניא בהאיש מקדש בהדיא

אין לוקחין בהמה ממעות מ"ש ואם לקח בשוגג וכו' כמתני' וההיא ברייתא פירושא דהך מתני' היא וכדפרישית:

תעלה ותאכל במקום. בפ' האיש מקדש מפ' ר' יהודה בד"א במתכוין ולקחה מתחלה לשם שלמים ואמזיד קאי אבל מתכוין להוציא מעות מ"ש לחולין, כלומר שלקחה לאכלה חוץ לירושלם בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומן. ובין שוגג לאו אמתכוין להוציא לחולין קאי דא"כ לאו שוגג הוא והאי מתכוין דקתני אמזיד קאי וה"ק אבל לקחה לשם חולין דמזיד דידיה מתכוין להוציא מעשר לחולין הוא בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומן:

שוגג. משום דמקח טעות הוא:

מזיד. דקנסינן ליה למוכר כדאמרינן התם לאו עכברא גנב אלא חורא גנב וסתמא דמתני' ר"מ היא דגריס מתחללין דיעבד בין חיים בין שחוטים:

ע"י עורה. דאפילו עורה נמי תקבר:

אין לוקחין עבדים וכו'. דמידי דאכילה בעינן כדתני באידך פירקא:

יאכל כנגדן. לשמואל משמע ליה דברים כפשטן יאכל בירושלם כנגד אותן המעות שהוציא עליהן אבל אין הכי נמי דקנאן המוכר והן חולין בידו וא"כ קשיא דרמי מתני' אמתני' דלעיל תנן הקונה פירות מחוברין לקרקע לא קנה מעשר ומשמע דכ"ש קרקע. ובגמ' מפ' לה:

קיני זבין וקיני זבות. דהוו שתי תורים או שני בני יונה א' לעולה וא' לחטאת ועולה כולה כליל וחטאת כהנים אכלי לה כיון דעולה לאו בת אכילה לא חזי וחטאת נמי אפילו הוי כהן בעל מ"ש ומשמרה שלו ואיהו עובד דאכיל לה איהו לא חזי דקי"ל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין:

חוץ לאכילה. פשטא משמע דכל מידי דאכילה שרי ואפילו דגים וחגבים וכר' עקיבא היא:

תמן תנינן אין לוקחין. במס' שביעית פ' כלל גדול רבא:

וכא אומר הכין. בתמיה דאטו משום דשנה הכי בשביעית שנה כן גבי מ"ש בשיטפא דלישנא. והא איפכא שמעינן לה דבפחות מכן לא קנה מעשר דהיינו הקונה פירות מחוברים לא קנה מעשר והמעות קדושים ביד המוכר והכא משמע דקנה מוכר והן חולין בידו דומיא דשביעית:

כאן דרך מכירה כאן דרך חילול. פירושו כי ההיא דלולב הגזול מתני' בדרך מכירה מתחלל שמוכר לו קרקע בדרך מכירה ומשו"ה המעות קנויים אצל המוכר והלוקח יאכל

כנגדן ומתני' דלעיל ע"י חילול שאמר הרי מעות הללו מחוללין על פירות המחוברין וה"ה דבהמה טמאה אי קנאה בחילול דודאי אינו מתחלל אלא דוקא במקח וממכר: **כאן כשהמוכר קיים וכו'**. כי תנן לעיל דלא קנה מעשר היינו דאיתיה וכי תנן הכא דיאכל כנגדן היינו שהלך לו המוכר שברח או שמת:

ר' יוסי בשם שמואל תמן נקנה המקח. לקמן גבי מתני' דקתני יאכל כנגדן ופליגי עלה כנגד מי ור' יוסי בר חנינא אמר כי פירא כנגד פירות מעשר עצמן הוא דיאכל לא כנגד מה ששוין העבד והבהמה טמאה ללוקח דלא קנאן המעשר ואם הוקרו ברשות המוכר הוקרו ושמואל קאמר דנקנה המקח ללוקח וכנגד מה ששוה המקח ללוקח הוא דתנן דהיינו העבד והבהמה טמאה וכיון דקאמר הוקרו ללוקח משמע דמתני' בדרך מכירה משמע ליה ותסתיים ורישא בדרך חילול מוקי לה: ובגמ' דילן פ' האיש מקדש מקשינן הך קושיא דגרסינן התם אמר מר אם לקח יאכל כנגדן ואמאי יחזרו דמים למקומן כי התם ואמר שמואל כשברח המוכר ואקשינן טעמא דברח הא לא ברח קנסינן למוכר ונקנסיה ללוקח ומתרצינן לאו עכברא גנב אלא חורא גנב. פי' ונקנסיה ללוקח נמי, ומשני לאו עכברא גנב וכו', ופריך ואי לאו עכברא חורא מאי קא עביד, ומשני מסתברא כל היכא דאיכא איסורא התם קנסינך ע"כ. והרמב"ם ז"ל בפ"ז כתב הלוקח מים ומלח או פירות מחוברין או פירות שאינן יכולין להגיע לירושלם לא קנה המעשר אע"פ שיצאו המעות לחולין ע"כ. ודבריו מתמיהין דהא לא קנה מעשר קתני ומשמע דאין מתחלל והמעות קדושים ונראה שפסק כתירוצו דשמואל של כאן דאמר כאן דרך מכירה כאן דרך חילול, דבדרך מכירה המעות מתחללין ויוצאין לחולין ואפילו במידי דלאו אכילה. ופי' לא קנה דקאמר היינו דיאכל כנגדן. והראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר א"א זה שבוש אלא יחזרו הדמים למקומן אם לקחן מן המוכר ואם הלך לו יאכל כנגדן וה"ק שמואל בירושלמי ובגמ' דילן ע"כ. וזה כמו שפירשתי. והרמב"ם ז"ל פסק כתירוץ ראשון דהכא. והר"א ז"ל פסק כתירוץ העולה לפום גמרין. ומה שכתב הר"א ז"ל דשמואל קאמר לה הכי בירושלמי ובגמ' דילן, איברא ודאי דגמרין הכי איתא, אבל בירושלמי אסיקנא דשמואל הוא דתריץ כאן דרך מכירה כאן דרך חילול. ודעת הראב"ד ז"ל נכונה:

מתני' דר' עקיבא היא. תלמודא קא מסיק לפרושי מתני' אליבא דשמואל דאמר דמתני' במכירה דומיא דשביעית פרי ראשון היא דקנה המקח הלוקח וא"כ מתני' דקתני כל שהוא חוץ לאכילה יאכל כנגדן טעמא דבמידי דלאו אכילה הא במידי דאכילה כגון דגים וחגבים וכמהין ופטריות קונה ואפילו לכתחלה דהא מעשר ושביעית כי הדדי נינהו ובשביעית דגים וכמהין שרו לכתחלה ואין צריך לאכול כנגדן:

ר' עקיבא היא. דדריש רבויי ומעוטי כדאיתא בפ"ג דשבועות:
ולד ולדות הארץ. כגון בקר ולד אמו וכן יין ולד חרצנים ושכר. ועוד בעינן גידולי קרקע שנבראו מן הארץ למעוטי דגים וחגבים שלא נבראו מן הארץ אלא מן המים:
פרי ולד פרי. ואפילו דגים בכלל שהן נולדים מדגים:
ומכשירי פרי. שמכשירין אוכל אחר לטבל בו וא"כ כמהין ופטריות דחזו לטבל בהן שרו ליקח אבל מים ומלח דלאו מכשירין נינהו לא. ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ז דכמהין ופטריות אין ניקחין בכסף מעשר אף על גב דהוי דלא כר' עקיבא משום דבפרק בכל מערבין נקטינן בפשיטות דאין ניקחין בכסף מעשר:
מתני' אמרה שאין מחללין מעות על הפירות בריחוק מקום וכו'. מר' חמא בר יוסף קא דייק כיון דמתרצינן דומיא דמתני' כאן כשהמוכר קיים וכאן שהמוכר הלך לו ומתני' כשהלך לו מיירי ומשו"ה תני קולא דיאכל כנגדן דלהחזיר דמים לא אפשר דאם היה אפשר פשיטא דאמרינן דיחזרו דמים למקומן כי התם דהא לא קנה מעשר איכא לאקשויי אמתני' מאי שנא דבחילול מעות בריחוק מקום בפירות דלא חזו תני יחזרו דמים וכו' ולא תני ביה קולא כי הלך לו המוכר דיאכל כנגדן ואילו גבי לאו אוכלא כגון עבדים ובהמה וכו' תנן ברישא דמכ"ש דלא קנה מעשר ויחזרו דמים למקומן וחזר ושנה במתני' במידי דלאו אכילה דכי הלך לו המוכר דיאכל כנגדן וגבי חילול מעות בריחוק בפירות דלא חזו לא תני הכי אלא חומרא שמענו וקולא לא שמענו אלא הא הוא דשמעינן ממתני' דבמידי דאכילה כו"ע ידעי מדאורייתא הוא דמקרא מלא דבר הכתוב בקר וצאן ולא חש למיתני משניות הפוכות דלא טעו אינשי לומר תנאי נינהו ובודאי דדחקי אנפשייהו ולתרוצינהו אבל חילול מעות בריחוק לא ידעי אינשי דמדאורייתא הוא דאסור ודילמא הוו אמרי תנאי נינהו ומשו"ה לא הדר ותני קולא בענין חילול בריחוק מקום כדאמרינן בעלמא איידי דחביבא ליה תנא ליה בהדיא. עוד נראה לפ' ונכון דייק מדקתני פירות שאינן יכולין להגיע לירושלם לא קנה מעשר הא יכולין להגיע לירושלם קנה מעשר אבל לכתחלה אסור לחלל מעות על הפירות בריחוק מקום:
דבר תורה. לקמן מפ' בברייתא מהיכא נפקא לן:
וקלסיה. דיפה דקדק וכדפרישנא:
וקנתריה. כדמפ':
והתנינן וכו'. הכי תנן לה לקמן פ' לא יאמר מי שהיו לו מעות בירושלם וצריך להן ולחברו פירות וכו' פירות בירושלם ומעות במדינה אומר הרי המעות ההן מחוללין על פירות הללו מעות בירושלם ופירות במדינה אומר הרי המעות האלו מחוללין על

פירות ההם ובלבד שיעלו הפירות ויאכלו בירושלם אלמא דאע"ג דמעות במדינה יכול לחללן על הפירות וקשה לר' חגי דאמר דמדאורייתא נמי אסור ור' ירמיה לא היה מפ' מציעתא כדרך שפירשנו אלא כדרך התוס' דסברי דאפילו לכתחלה יכול לחלל הכסף חוץ לירושלם והיה מפ' אותה כפי' שלהן ז"ל. ומשני ליה ר' חגי שאני הכא דהא חד מינייהו בירושלם הוי:

מעות ופירות בירושלם וכו'. דקא מני בתוספתא עלה דההיא דפ' לא יאמר קא מני כולהו גווני דשרי, משמע דלא שנא הכי ול"ש הכי מצי מחלל:

בעא מהדר ביה. ר' חגי רצה לחזור בו:

דר"מ היא ורבנין אמרי וכו'. ההיא ברייתא דשריא תרוייהו חוץ למקום ר"מ היא דקסבר מעשר ממון גבוה הוא ולגבי רחמנא לא שייך קירוב מקום וריחוק מקום דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה:

ורבנין אמרי וכו'. שאר בני הישיבה חלקו על ר' אלעזר לומר לעולם רבנן היא אלא הא דשריא בדמאי ומתני' דהכא דדייקינן מינה דאיסור תורה בודאי:

מן מה דא"ר אלעזר דר"מ היא. כיון דא"ר אלעזר דההיא ברייתא ר"מ:

הדא אמרה. מדברים אלו למדנו דס"ל דההיא ברייתא בין בדמאי בין בודאי מיתוקמא ולר"מ שניהן מותרין ולרבנן שניהן אסורין דרבנן לא מפלגי, וטעמא דאיסורא דאורייתא הוי וגזור אפילו בדמאי ולא תהדר בך:

מעות על הפירות בירושלם בזמן הזה. הכי תנינן לה בתוספתא אין פודין מ"ש בירושלם בזמן הזה ואין מחללין מעות מ"ש בירושלם בזמן הזה והמחלל וכו'. וטעמא דאין פודין דקלטו להו מחיצות דחשבינן להן מחיצות ואין מחללין דאין כאן מחיצות:

אלו ואלו קדשו. דמספקא להו אי קדשא לשעתה ולעתיד לבא או לא וספק קדושים הן הילכך מספקא אלו ואלו קדשו:

מעות כמות שהן. והמעות בקדושתן והפירות חולין ואם בא לפדות הפירות במעות הפירות בקדושתן לחודייהו דס"ל דלא קדשה לעתיד לבא:

פירות על המעות. דזה חילול האמור בתורה הוא דפליגי ב"ש וב"ה ומעות כמות שהן דקתני שהמעות הן חולין קאמר:

אבל מעות על הפירות. דאפילו בזמן הבית אין מחללין בריחוק מקום דטיבעא אפירא לא מחללינן וכ"ש עתה דתוכה חשיב כחוצה לה דלית לה מחיצות ודברי הכל לא קדשו:

אין מקדש ירקבו. גבי לוקח פירות חוץ לירושלם וכי לקחן בחוץ במעות מ"ש לקחן ואפ"ה תפסה קדושתייהו אפירות אף על גב דלקחן בזמן שאין מקדש ומשום הכי ירקבו:

כי ירחק ממך המקום ונתת בכסף. שמעינן דאין פודין פירות על הכסף בירושלם אלא דוקא חוץ לירושלם:
בקירוב מקום אתה מחלל וכו'. דהכי כתיב קרא והלכת אל המקום ונתת הכסף וגו' ושמעינן שאחר שתכנס אל המקום אז תחלל הכסף על הפירות:
נקנה המקח. ללוקח וצריך לאכול כנגד מה ששוה המקח דהפירות או המעות נתחללו דמתני' במכירה איירי:
כי פירא. יאכל כנגדן דקתני כנגד פירות מעשר עצמו הוא או אי פרקינהו חוץ לירושלם דיוצאין לחולין כנגד המעות הוא דיאכל אבל לא כנגד מה שלקח כמו ששוים העבד והבהמה דקסבר דלא קנה מעשר:
מן מה דתנינן יאכל כנגדן. גבי קינין:
הדא אמרה קדשו. לשם קינין ועלו לבעלים לשם חובה וקשיא לר' יוסי בר חנינא דאמר כי פירא והא לא קנאן מעשר וחולין בעלמא נינהו:
ומשני ר' יוסי מכיון שמשך. הקינין מיד המוכר נקנה המקח ושל לוקח הוו ועלו לו לשם חובה:
מכאן ואילך וכו'. לסוף כי יהיב ליה מעות מעשר אותן המעות אינן דמי הקינין אלא מקח אחר והוו ביד המוכר אונאה ומקח טעות הוא אבל לא שנתפס קדושתן בקינין דלא קנה מעשר הילכך יאכל כנגד המעות אבל לא כנגד הקינין:
וצריך להקדישן. שסבור שלקחן מחמת הכסף והוא לא קנאן מחמת הכסף אלא מחמת המשיכה וכיון דלא נתכוון למיקני בהו במשיכה לא קני להו הילכך צריך להקדישן דקי"ל במס' יומא אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים וכו':

פרק ב

הלכה א

הדרן עלך מעשר שני קמא
לאכילה ולשתייה ולסיכה. תוך חומת ירושלם. ובגמ' נפקא לן סיכה מקראי:
דבר שדרכו לאכול ולשתות. בגמ' מפ' לה:
שדרכו לסוך. כדמפ' מתני' לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן. ומפ' בפ' הערל דאפילו שמן טמא מותר לסוכו בירושלם: אין מפטמין שמן של מ"ש. לשום בו תבלין וראשי בשמים שבולעין את השמן ואזיל לאיבוד דשרשים אין נאכלין:
ואין לוקחין שמן מפוטם. בדמי מ"ש דבעינן דבר השוה לכל נפש ואין זה אלא לאסטניס ומפסיד דמיו בו לפי שמוכרין אותו ביוקר:

אבל מפטמין את היין. לעשות ממנו קונדיטון דהא אורחייהו דאינשי הוא ודכוותה נמי שרי בתרומה ובשביעית דבכולהו אית בהו מצוה דאכילה כדתנן פ' כלל גדול רבא:
נפל לתוכו דבש. לתוך יין של מ"ש נפל דבש ופלפלין דחולין והושבח היין השבח לפי חשבון כגון שרוצה לפדותו חוץ לחומה רואין כמה שוין דבש ופלפלין מעה ויין שתי מעין והשתא שהוא מפוטם שוה ד' מעין פודהו בשני מעין ושני שלישי מעה:
דגים שנתבשלו וכו'. תני לה לאשמועינן דהא דגים עיקר הויין ומסתיין שפודה הקפלוטות ולא השבח קמ"ל כיון דשבחן ניכר פודה גם את השבח:
עיסה של מ"ש וכו' השבח לשני. השבח לעיסה של מ"ש ואין נותנין כלל משבח הפת לעצים של חולין לפי שאין ממש העצים ניכרת בפת:
זה הכלל כל ששבחו ניכר. בגמרא פליגי בה אמוראי:
דם שקרש. דם שנקפא מעצמו:
אינו לא אוכל ולא משקה. קס"ד דאפילו לאיסור כרת מיירי:
כמות שהוא ושתהו:
המחה את החלב וגמעו חייב. בפ' העור והרוטב מרבינן ליה מקרא דכתיב הנפש לרבות השותה. ופי' רש"י ז"ל דכתיב ונכרתה הנפש נפש משמע דבר המיישב דעתו של אדם ואפילו שותה כמו אם יש את נפשכם שהוא לשון תאוה וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו ע"כ הקפה את הדם ואכלו. מוקמינן ליה בפ' הקומץ רבה כגון שהקפה בחמה דהדר להיות צלול אב הקפהו באור פטור דלא מחייב כרת אלא על הדם הראוי לגב מזבח ודם שבישלו אינו ראוי לכפרה:
מה עבד לה ר' יונה דאנן נימא דכי כתיב לא תאכל היינו בהקפהו דחמה ובשתייה נמי מריבוי נפש:
לטמא טומאת אוכלין. דבעי מחשבה כדתניא בסיפא דההיא חישב עליו לאכילה מטמא טומאת אוכלין למשקה בטלה דעתו ואינו מכשיר כשאר דם גם לא הוי משקה שאם נגע בו טומאה ונגע בו ככר של תרומה לא טמאהו:
בכל אשר תאוה נפשך. וכתיב בסיפיה דקרא ואכלת:
אוריזנייא וגמזוזיניא. מיני תבשילין ידועין להם שנותנין בהן יין:
הכי גרסינן והכי איתא נמי ביומא פ' בתרא ר' יוסי שמע לה מן הדא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אמרין חברייא קומי ר' יוסי אמור דבתרה וכו'. והכי פירושא תנן בפ' שבועת ביטוי שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת וטעמא דאע"ג דשתייה בכלל שבועה של אכילה אינו חייב אלא אחת דהוי כמו

אכל ואכל בהעלם אחד. ומהכא מוכח ר' יוסי דשתייה בכלל אכילה דאי אמרת בשלמא שתייה בכלל אכילה איצטריך ליה לתנא לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת אלא אי אמרת שתייה לאו בכלל אכילה מי שנשבע שלא אוכל ואכל והלך בדרך או ביקר את חברו אצטריך לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת. ואמרי ליה רבנן לר' יוסי אימא סיפא: **שבועה שלא אוכל ולא אשתה ואכל ושתה חייב שתים**. כלומר דלדידך כיון דאמר שלא אוכל איתסר ליה בשתייה, וכי אמר תו שלא אשתה אמאי חייב הוי כמו שלא אשתה שלא אשתה תרי זימני דלא מיחייב:

ומשני אילו מי שהיו לפניו שתי ככרות ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זו וכו'. כלומר כיון דאמר ככר זו גלי אדעתיה דלא אסר נפשיה אאידך ומשו"ה חזר ונשבע על האחרת חייב, ה"נ כיון דהדר אמר שלא אשתה גלי אדעתיה דאכילה דאמר ברישא אכילה גרידתא הוא דקאמר ולא אסר נפשיה אשתייה הילכך כי חזר ונשבע אשתייה ואכל ושתה בהעלם א' חייב שתים והכי איתא בגמ' דילן: **דאנן אמרין שבועה שלא אוכל**. ותו לא ועלה קתני ושתה משקין שאין ראויין לשתייה שפיר קא מוכחת, אבל לרבי ששנה בהך מתני' שבועה שלא אוכל ושלא אשתה, מאי איכא למימר:

אינו חייב אלא חטאת א'. בפ' בתרא דיומא תנן לה ותנן בסיפא אכל ועשה מלאכה בהעלם אחת חייב שתי חטאות:

אלא שתיתי. בתמיה כלומר דאינו מתודה בוידוי אלא שלא אכל באבלותו מן המעשר הא מישתא שתה אלא על כרחין היינו אכילה היינו שתיה. וכל הני אמוראי שקלו וטרו לאשמועינן דאם אמר שבועה שלא אוכל והוא שתה דחייב כדמפ' ואזיל:

שבועה שלא אשתה ואכל. מי מיחייב:

ומשני. שתיה בכלל אכילה אבל אין אכילה בכלל שתיה:

תירושך זה היין. דכתיב ותירוש יקח לב, ועוד דמתרגמינן חמרך:

ויצהרך זו סיכה. דליכא איניש דאכיל שמן לחוד דאזוקי מזיק ליה כדאיתא בריש כיצד מברכין:

ואינו מחוור. אין דרשא זו של סיכה מחוורת לדרוש יצהרך הכ' בהאי קרא דלא תוכל דבסיכה קא מיירי אלא באכילה הוא דמפ' ליה דאי בסיכה מפרש ליה אי הכי אם נכנס שמן של מ"ש בירושלם ויצא וסך אותו בחוץ ה"נ דלילקי כמו אם אכל. וכי תימא מאי שנא דאמינא נכנס ויצא למלקות:

דא"ר יוסי בר חנינא. דאינו חייב על לאו דלא תוכל אלא כשנכנס ויצא. ומפרש טעמא בפרק הלוקין דכתיב בתר לא תוכל לאכול בשעריך כי אם לפני ה' אלהיך וגו' ודרשינן הכי כל היכא דקרינן ביה לפני ה' אלהיך תאכלנו קרינן ביה לא תוכל לאכול בשעריך:

בשבת בין סיכה וכו'. דלית ביה גזרה דשחיקת סממנין:

ביום הכפורים. דאית ביה שבתון דהוי איסור עשה, וכרת דאכילה ליכא:

והתניא שוותה סיכה לשתייה. ומשמע לכל מילי וילפינן לה בפ' ר' עקיבא מדכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו:

ומשני לאיסור ולתשלומין. כגון גבי תרומה:

אבל לא לעונש. דאפילו גבי תרומה אין לוקין עליה כי סכו ממנה זרים:

ולא יחללו להביא את הסך ואת השותה. ברייתא היא בת"כ גבי תרומה:

לית כאן שותה. דלשתייה לא איצטריך קרא דלא תחללו דמדכתיב וכל זר לא יאכל קדש נפקא דהא שתייה בכלל אכילה היא כדלעיל:

דלא כן. דאם לא כן:

דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף. דהא יין דתרומה כתיב תירוש בהדיא ודרך תירוש לשתותו ומתרי קראי נפקא דכתיב לא יאכל קדש וכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן לך נתתים ולמה ליה לתנא לצרפו ולסמכו לריבוי דלא יחללו אלא דעיקר דרשא הוי לגבי סך בתרומה. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהל' תרומה פ"י דהסך לוקה מקרא דלא יחללו:

מניין שהוא מחוור בעשה. דסיכה דמ"ש חוץ לחומה דאית בה עשה, כשנכנס לירושלם ויצא עובר בעשה דיצהרך הכתוב בקרא דואכלת לפני וגו' דרשינן ביה סיכה כשהיא לפני ה' יש לך היתר אבל סיכה חוץ לחומה לא ולאו הבא מכלל עשה עשה. ואע"ג דיצהרך הכתוב בקרא דלא תוכל לא מחוור למילקי עלה דסיכה דלא בריר לן ההוא יצהרך אלא באכילה, מ"מ יצהרך דקרא דואכלת שהוא עשה מחוור לן למידרש ביה סיכה. ומהיכא מחוור לן דהאי קרא דלא נתתי ממנו למת לא מיתוקם אלא בסיכה כדמפ' ואזיל והיכן הוזהר עליו שהוא מתודה עליו ע"כ משום דדרשינן ואכלת לפני ה' ויצהרך ודרשינן תסוך ממנו לפני ה' ולא תפסידנו. א"כ למדנו שלא יסוך ממנו למת. וה"נ דרשינן לפני ה' תסוך ולא חוץ לחומה. והסך ממנו חוץ לחומה עובר בעשה:

דבר שהוא אסור לחי הוא. ארון לחי דומיא כגון לקנות בירושלם אהל מדמיו ותכריכין לחי דומיא כגון לקנות מדמיו מלבושין:

ואסור לחי. דכל מידי דלאו אכילה אסור כדתנן במתני' אלא לסיכה הוא דאיצטריך וקמ"ל דלמת אית בה איסור אפילו בירושלם ולחי שרי בירושלם הא למת תוך ירושלם או לחי חוץ לירושלם לא. ומתני' דפ' בתרא לאו דוקא ודרשא פשוטה נקט:

ולא קניבת ירק. מה שחותכין וקוטמין ומשליכין העלין שאינן יפין לאכילה קרוי קניבה לשון כריתה וקטימה כדתנן משיחסום ויקנב פי"ו דכלים שקוטמין הקיסמין הבולטין:

נתקלקלה צורתו. שעבר עליו לילה א' דבתוספתא קתני שעברה צורתו ולינת לילה משמע דהוי עיבור צורה:

לכוס חטים חיות. כל מילתא דאינה דרך אכילה קרוי כסיסה כי ההיא דאמרינן ראוי לכוס הכוסס את החטה:

אין שומעין לו. וטעמא דכיון דכתיב אכילה היינו כדרך בני אדם:

אניגרון ואקסיגרון. מפורש בריש כיצד מברכין אניגרון מיא דסלקא אקסיגרון מיא דכולהו שלקי. ופי' רש"י ז"ל מיא דסלקא מים ששלקו בהם תרדין. דכולהו שילקי כל מיני ירק שלוק דדרך לאכלו בטיבול ולא לשתותו בעיניה:

לא יהא מגמע חומץ ופולט. בפ' שמונה שרצים פריך למימרא דחומץ מעלי לשנים והכתיב כחומץ לשינים. ומשני הא בקיוהא דפירי הא בחומץ דיין שלא נתבשל כל צרכו בענביו קשה לשינים. ואי בעית אימא הא והא בחלא הא דאיכא מכה הא דליכא מכה איכא מכה מסי ליכא מכה מרפי:

לא יגמע ופולט. דמוכח דלרפואה הוי והתורה אמרה ואכלת ולא לרפואה:

מגמע ובולע. מוקי לה התם לפני טיבול. ופי' רש"י ז"ל לפני אכילה מותר שדרכן היה לטבול בחומץ בכל יום והרואה אומר זהו טיבולו. ולאחר טיבול אסור שהכל יודעין שכבר סעד וטיבל כל צרכו:

ומטבל. כדרכו מאכלו ופתו בחומץ ואם נתרפא נתרפא וליכא משום ולא לרפואה דאפילו בשבת נמי כה"ג שרי כדתנן בח' שרצים:

החושש בגרונו. וצריך לתת בו שמן הרבה דהו"ל שמן עיקר ואניגרון טפל:

לא יערערנו בשמן. בפ' כיצד מברכין מייתינן לה ופירש"י ז"ל דמשהי ליה בתוך גרונו ואינו בולעו וכיון דלא בלע ליה מינכרא מילתא דלרפואה הוא עושה ואיכא משום ולא לרפואה:

בשמן תחלה. כלומר לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כי אם לשם בליעה ואם בא להשהותו ישהנו:

אניגרון וגומע. דדרך אניגרון לשתותו ואע"ג דלרפואה קא מיכוין מ"מ אית ליה הנאה מיניה ושרי כדאיתא התם בפ' כיצד מברכין:
סך שמן. דהא אפילו לבריאים אורחיה הוא:
ואינו סך יין וחומץ. דהא אין דרכו לסיכה:
מכיון שנסרח פקעה ממנו קדושתו. ופשיטא דפקע מיניה קדושת מ"ש דהא לא חזי לאדם וסכין בו סנדלים:
ומשני מה צריכא לי שביעית. דכי קא מיבעיא ליה שביעית דחמירא ממעשר דבמאי דלא חזי לאדם ואף על גב דחזי לבהמה לית ביה מעשר כדתנן כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל אדם וכו' מה שאין כן בשביעית דאפילו מילתא דחזיא לבהמה אית בה קדושת שביעית ושמן שנסרח חזי לסוך בו מכת בהמה הילכך אית ביה קדושת שביעית:
זה שהוא לוחש. לחישה למי שכואב לו ראשו וכבד גופו מחמת עין הרע לוחשין עליו לחישות ויש מי שנותן על היד שמן טיפין טיפין על גבי ראשו ויש שנותנין טיפין טיפין ע"ג כלי שיש בו מים. והיינו דאמרינן בפרק חלק מעבירין כלי ע"ג העין בשבת ואע"ג דקא מבטל כלי מהיכנו שלא כפי' רש"י ז"ל שם. לית כאן משום דרכי האמורי דקים להו דאית בהו רפואה ואפילו בשבת:
מאיסא. היכא שהשמן מאוס:
בין ביד בין בכלי מאוס הוא. דכיון דמאוס הוא לאו אורחיה ליתנו בראשו הילכך נותנו ביד ובכלי ולא פליגי:
מע"ש אסור. דאין נותנין השמן ע"ג הכלי דכתיב ואכלת ולא לרפואה הילכך נותן על ראשו דסיכה היא וסיכה שריא וכי קא שרי בין ביד בין בכלי לענין שבת מיירי ובשמן שאינו של מ"ש:
מעשר שני מותר. דאע"ג דהוא לרפואה כיון דשמן דרכו לסיכה על ראשו שרי:
א"ר יוסי וכי כל שהוא וכו'. ר' יוסי אתא לסייע לר' יונה וה"ק ואם תעלה על דעתך להקשות לאוקמתא דר' יונה ולומר היאך אפשר דיד וכלי שרו לענין שבת ואסירי גבי מ"ש ליתא וכי תעלה על דעתך להשוותן דכל שהוא מותר בשבת מותר במ"ש:
והא תניא מדיחה אשה ביין בנה בשבת מפני הזיעה. אם זיעת בנה מוסרח:
ובתרומה. קי"ל דאסור דמאבד אוכלי תרומה ומ"ש הוי כדין תרומה דבכולהו כתיב בהו אכילה:
ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול. שישנה קצת:
דתנינן תמן. פ' בצל בתרומות:

מתיר בצחנה. כשנתן בצל של תרומה לתוך דגים קטנים וסתמן ריחן נודף ולא הטילו בהן אלא לשאוב זוהמתן:

צחנה. דגים קטנים כדמשמע פ' הנודר מן המבושל אלמא דס"ל לר' יהודה דקפלוט ובצל אין נותנין טעם לשבח בדגים ובמתני' תנן איפכא:

ר' אבהו בשם ר' יוחנן. בפ' גיד הנשה מייתי לה. ופירש רש"י ז"ל משערין אותן כאילו האיסור בצל או קפלוט ואילו היה נותן טעם באיסור הזה אסור ובאיסורין דלא מצי למיטעמינהו קאמר כגון מין ומינו ע"כ. אלמא דבצל וקפלוט לתת טעם נותנין אותן ולא לשאוב הזוהמא:

בבצל של הקדש ושל ע"ז. כלומר ר' יהודה פשיטא דלא פליג בנתינת טעם של הבצל אלא דמקל גבי תרומה דמעשר ירק מדרבנן הוא אבל גבי הקדש וע"ז דחמירי דאיסורן שוה בכל פשיטא דחוששין לטעמם. ומ"ש נמי כיון דטעון מחיצה בין לכהנים בין לישראל כהקדש דמי:

כל שיש בו הותיר מדה השבח לפי חשבון. קסבר ר' יוחנן דלא חשיב חלק חולין לגבי מעשר כדי שנחלוק השבח גם כפי החולין אלא כשהותירה מדה משיעור המעשר דמעיקרא. ושבחו ניכר דקתני היינו שניכר במדה מלבד דיש שבח דמים:

אבל אם אין בו הותיר מדה. אפילו דיש בה טעם ניכר בחיך ושבח דמים נותנין כל השבח לשני והיינו למעשר שני:

וריש לקיש. מקל ואמר דניכר דקתני היינו ניכר בטעם סגי ואע"ג דלא הותירה מדה וכ"ש אם הותירה:

עיסה של מ"ש שאפאה. בעצים וכו' והא הכ' דיש שבח עצים בפת ומשום דלא הותיר הפת ממדתו קתני כל השבח לשני:

ומשני לה שאין טעם שבחו ניכר. כגון דלא הניח בתנור אבוקה כנגד הפת דבכה"ג לא מיקרי שבח עצים בפת כדאיתא בפ' כל שעה אבל אה"נ דאם יש שבח עצים בפת השבח לפי חשבון:

דגים שנתבשלו וכו'. השבח דבצלים לפי חשבון וקא ס"ד דפרקינן לבצלים לפי חשבון אע"ג שנאכלו הדגים:

שבישל שניהם כאחד. ומודי ר' יוחנן כיון דמינכר ולא מיערבי הדג והבצל דחשיב ואפילו שנאכלו דגים, כדינן עומדין דכיון דבשלן כא' חשב לטעם שלזו ושלזו וכי א"ר יוחנן היינו כגון יין של מ"ש שנפל לתוכו דבש דלאו אדעתיה ולא נתבשל כאחד בההוא הוא דבעינן הותיר מדה:

ר' יונה בשם רב הושעיא בעי. מקשי כמתמיה על המקשן כלומר אע"ג דבשל זה לעצמו וזה לעצמו ואפ"ה יש בזה טעם של חברו ובזה טעם של חברו והותיר מדה הוי ומודי ר' יוחנן ור' יוחנן מיירי בדבש שנפל לתוך יין דאין לעצמו ניכר הדבש:

האשה ששאלה מחברתה. היא עירבה לצפון וחברתה לדרום:

הרי זו כרגלי שתיהן. דתבלין ומלח לטעמא עבידי וטעמא לא בטיל, ובמים ר' יהודה פליג עליה התם והא הכא דלא הותירה המדה ואפ"ה חשיבי לחלקה ואסור להוליכה למקום חברתה:

עשו למדת הדין. דכיון דניכר הטעם לא רצו לבטלם בחלק חברתה:

ואפילו עצים. ואפילו שאלה ממנה עצים:

עצים אין בהן ממש. מקלא קלי להו נורא ואפ"ה גבי תחומין חשיבי:

השבח לשני. והא הכא דתבלין יהבי טעמא וניכרין בחיך ואפ"ה שדינהו בתר שני:

שאין טעם שבחן ניכר. דמיירי ברייתא דלא מינכרי כולי האי בחיך ואין הטעם שלהן ניכר בתבשיל וכגון דלא תקיפי כולי האי:

לא יצא מ"ש מידי פדיון שלו. כלומר דאע"ג דלא נתבשלו התבלין בהדי התבשיל אלא שאחר סילוקו מן האור נתנם ולאו קפלוטות הן אפ"ה לא יצא מידי פדיונו השנוי במשנתנו דהיינו דגים שנתבשלו דהיינו תבשיל של חולין וקפלוטות של מעשר והיינו שנתבל התבשיל בתבלין של מעשר וקתני השבח לפי חשבון. וקשיא ליה לר' יוחנן דהא הכא לא נתבשל כאחד ודמו תבלין לדבש ויין וקתני לא יצא מידי דין משנתנו. ומפ' תלמודא דמוקי לה ר' יוחנן שיהא שם הותיר מדה וכגון בולבסין דחולין שתבלן בשומין דמ"ש שיש בשומין הותיר מדה וקמ"ל דאע"ג דלא היו צריכין התבלין לתבשיל אפ"ה השבח לפי חשבון:

ור"ל. מוקי לה כטעמיה דבטעם תליא מילתא:

הלכה ב

אין סכין שמן של מ"ש וכו'. היה נראה לפ' דר"ש פליג את"ק דריש פירקין דשרי סיכה במ"ש, וכן דעת ר"ש והרא"ש ז"ל. ואינו נכון דא"כ קא פליג ר"ש אכללין דסיכה כשתייה וא"כ הוי ליה לתלמודא לעיל למפרך ולר"ש קרא דיצהרך דכתיב בקרא דואכלת דמחוור הוא מאי עביד ליה דבשתייה אזוקי מזיק ליה ותו דשלא כדרך הנאתו הוא כדאיתא בריש כיצד מברכין. ושלא כדרך הנאתו במ"ש קי"ל דאסור כמו בתרומה ושביעית כדתנן בפירקין אלא ע"כ בסיכה הוא דמוקי ליה וכ"ת דמוקי ליה ע"י אניגרון הא ליתא דא"כ קרא [דולא] נתתי ממנו למת במה מוקי ליה ועוד דמשמע ממתני' דמודי ר"ש

דאיכא סיכה בתרומה ואי ר"ש לית ליה סיכה מנא להו דמודי ר"ש בתרומה דהא גבי תרומה אכילה נמי כתיבה. והרמב"ם ז"ל פי' אסור לאדם שיאמר לחברו בירושלם שהוא המקום המיוחד להוצאת מ"ש שימשח אותו בשמן של מ"ש לפי שתמשח יד המושחו ותהיה זאת שכרו על המשיחה שמושחו והוי כמו משתכר במ"ש. וגם זה אינו נכון כלל דעל הניית אצבע מי חששו ואפילו כל היד נמי לא חששו ור"ש מאריה דכוליה תלמודא הוא דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ועוד מאי בעו בגמ' מאי הקלו בתרומה ומייתי ההיא דתניא סך כהן וכו' וההיא לאו משום שכר קתני לה אלא משום איסור סיכה לזרים נגעו בה כדמפ' טעמא בכריתות פ"ק ומתו בו כי יחללוהו כתיב והאי הא איתחיל דכיון דסך הכהן בו כבר נתערבה זיעת גופו בשמן וכיון דבטל ליה בהיתירא בטיל ליה. ולדברי המפרשים ר"ש וכו' טפי קשיא אטו מתני' שקלת מעלמא דסיכה שריא [במ"ש] (בתרומה) והא משנה שלימה היא במס' שביעית פ' כלל גדול רבא סך הוא את השמן בתרומה ובמ"ש. אבל הנכון לפ' משנתנו על דרך הגמ' וה"פ דסברי רבנן דיכול אדם בירושלם שכבר סך שמן של מעשר טהור להביא בן בתו ע"ה שהוא טמא ומעגילו ע"ג מעיו דאע"ג דאסור הטמא לסוך עצמו משמן מ"ש כשם שאסור באכילתו שאני הכא דנתבטל בהיתר דומיא דתרומה ור"ש פליג עלייהו דאין ראיה מתרומה לכאן שהרי מצינו שקלה היא גבי תלתן וכרשינין כדלקמן מה שאין כן במ"ש. ואפשר נמי דטעמא דר"ש דשאני תרומה דגלי רחמנא ביה ומתו בו כי יחללוהו והאי הא איתחיל אבל במ"ש לא גלי:

בתרומה חמורה. דאסורה לזרים והקל בה דאפילו לזרים אחר שסך שריא כדמפ' בגמ' אע"ג דחמירא דלזרים במיתה:

לא נקל במ"ש הקל. דאין זרות במ"ש דשרי לכהנים ולישראלים בירושלם. ועוד שאין בטומאתו מיתה:

שהקל בכרשינין ותלתן. דשריא בתרומה תלתן וכרשינין טמאים בין לחוף בה הראש בין שיאכילו אותן לבהמה. ולר' עקיבא סברי ב"ה דכל מעשיהן בטומאה דהיינו בידים מסואבות ואפילו גבי אכילת אדם מה שאין כן במ"ש. וטעמא דמ"ש אפרש לקמן:

יאכלו צמחונין. כדפרישנא גבי תלתן וקולי כרשינין דמ"ש קא חשיב ואזיל:

ונכנסין לירושלם ויוצאין. מפ' בגמ' כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות וכו' פי' אם עושה מהם עיסה מוציאין לחוץ לצורך כתישתן ולטוחנן להכשירן לאכילה מה שהוא צריך ולחזור אל העיר ולאכול מה שהוא צריך ועוד יוציא לחוץ וטוחן מה שהוא צריך

ולא הטריחוהו לטחון כל מה שיש לו בבת א' אלא כפי רצונו אבל לא שיהא מותר להוציאן ולאכלן בחוץ דמ"מ קלטו להו מחיצות:

נטמאו וכו' מפ' בגמ' ובלבד בעיסה של כרשינין, ובלבד עיסה של מ"ש. פי' שלא הטריח ר' טרפון כשנטמאו בעודן זרעונין שלא לפדותן אלא לחלקן לעיסיות דוקא כשנטמאו כשעשויין עיסה של כרשינין. ועוד דיהו מצויות לו עיסות מ"ש אחרות אזי צריך לחלקה לעיסות קטנות ולחברן לעיסות אחרות של מ"ש דאינה כשאר מ"ש שנטמא דעלמא שפודין אותו אפילו בירושלם. וטעמא מפ' בגמ' לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לבהמה. ומפ' לה ר' יונה דכשהן זרעונין חזו לבהמה ופשיטא דמודי ר' טרפון דאין מחמירין עליהן ונפדין אבל כשנטמאו אחר שהן עיסה שכבר חישב עליהם לאדם כגון בשנת בצורת כאותה של דוד המלך, ועוד דעיסות אחרות מצויות לו והוו להו כשאר קדשים דחזו לאדם שאמרו בהן אין פודין את הקדשים להאכילן וכו' כי איכא כל הני הוא דאמרו דאין פודין אותה עיסה אלא תתחלק לעיסיות פחותות מכביצה ויחברם עם עיסת מ"ש טהור כדי שבכל עיסה ועיסה יערב בה פחות מכביצה דלא מטמא אחרים ותיאכל לאדם אגב עיסה אחרת:

יפדו. ואפילו נטמאו כשהן עיסה ונמצאות לו עיסות אחרות:

שורין. דרך לשרותן במים לברור פיסולתם וכדתנן במס' ביצה אף מדיח ושולה:

ושפין. משפשפין אותן ביד להסיר קליפה ופיסולת שלהן, מלשון שפשוף:

מאכילין בטומאה. יש מי שפי' מאכילין לכהן טמא. והנכון כפי' הרמב"ם ז"ל שפי' פ"ה דהיל' תרומות מאכילין לבהמה והיינו דתנן מאכילין ולא תנן אוכלין דאין מוזהר על מאכל בהמה כדפרישנא:

שורין בטהרה. כששורין אותן במים לא יהא בידים מסואבות משום דיש קטניות אחרות דבעו שרייה נמי להסיר הפסולת מהן [כמו עדשים כדאיתא במס' ביצה פ"ק] וא"כ לא מוכחא מילתא דמאכל בהמה נינהו אבל השפשוף אינו נוהג במין קטנית אחרת אלא בכרשינין הילכך ידיעא מילתא דכרשינין הוו ומאכל בהמה נינהו דשרו בטומאה:

יאכלו צריד. לשון יובש כמו צריד של מנחות בפ"ב דחולין. וטעמא דשמאי דאע"ג דשרינן ידים מסואבות אבל דליטמאו הן עצמן לא שרי שמאי לאכלן משו"ה אין אוכלין אלא צריד כן פי' רש"י ז"ל. והראב"ד והר"י ז"ל פירשו שישמור אותן מן ההכשר ואפילו שרייה בטהרה לא שרינן דסוף סוף מאכל אדם נינהו הילכך ישמור בהן שלא יכשירם שאם יהו מוכשרין לא יזהר בטומאתן לפיכך יאכל אותן ביובש כגון קלי:

כל מעשיהן בטומאה. מפ' בתוספתא ומייתי לה בגמ' וה"ק כך היו שונין ב"ה כל מעשיהן בטומאה דכיון דמאכל בהמה נינהו לא גזרינן בהו כלל דתניא בתוספתא דאמר לו ר' יוסי לר"מ כמשנתך בב"ה זאת היתה משנתו של ר' עקיבא בב"ה לפיכך היה אומר ינתנו לכל כהן ואפילו ע"ה. ומשמע דשאר תנאים בב"ה לא היו שונים כן אלא כמשנתנו וכר' יוסי או כמשנת ר' יהודה ותלתא תנאי נינהו אליבא דב"ה. ונראה דלא פליג ר' עקיבא אלא דוקא בכרשינין ולא אתלתן דבעדויות לא תני לה אלא בכרשינין בלבד ולא תנינן התם במתני' דתלתן כי היכי דקאי ר"ע עלה. ועוד ר"מ שונה בתלתן דב"ה בעו טהרה בשרייה ובשרייה דוקא שרי בטומאה וגבי כרשינין שונה כב"ה דכל מעשיהן בטומאה כדאיתא בגמ'. ועוד ר' יהודה נמי אסר בתלתן שרייה ושלייה בידים מסואבות ובכרשינין לא אסר אלא שרייה. וטעמא דכולהו סלקי דרגא גבי תלתן משום דתבלין היא ולא מייחדא לבהמה. ועוד בפ' בתרא דתרומות פליג ר' יוחנן על ההיא ברייתא בת"כ דתניא יכול לא יאכילנה בכרשינין ובתלתן ת"ל נפש, וא"ר יוחנן עלה לית כאן תלתן תלתן דבר תורה היא, כלומר דבר תורה הוו תרומתה ומעשרותיה ולא גזרת דוד המלך דמאכל אדם חשיב הואיל ונותנת טעם בקדרה. אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ' י"ב בהיל' תרומות התלתן והכרשינין של תרומה הואיל ואינן מאכל אדם הרי זה מותר לעשות כל מעשיהן בטומאה ע"כ. פסק כר' עקיבא וכפשטה דמתני' דהכא דמשמע דר' עקיבא קאי אתרוייהו. ומשמע בפ' בתרא דחלה דכי פליג ר' עקיבא אפילו בכרשינין לאדם פליג וכ"ש בכרשינין לבהמה. וטעמא דאין טומאה מצויה באוכלי בהמה:

בן בתו ישראל. וה"ה אפילו דגדול דעלמא ונקט בן בתו משום דרגיל אצלו. הכי פי' רש"י ז"ל בפ"ק דכריתות. וה"ה בן בתו והוא כהן טמא אלא חדא מאיסורי תרומה נקט, ונקט איסור זרות דחמיר דאית בה מיתה:

כאן השיבו דברי סופרים לדברי תורה. דס"ל לר' יוחנן לעיל דסיכה של תרומה שוה לאכילה לתשלומין אבל לא לעונש דמד"ס הוא דאסירא. והקשו רבנן לר"ש מסיכה של תרומה שאינה אסורה לזרים אלא מדרבנן אטומאה דמ"ש שהיא מדאורייתא ואע"ג דמשם נלמוד לטמא וכדפרישנא מ"מ מסיכה נמי קא מקשו. ועוד נראה לפ' דאדר"ש קאי דקאמר נקל במ"ש שלא הקלנו בכרשינין ובתלתן ומ"ש בכרשינין ותלתן מד"ס הוא ובימי רעב של דוד נתקן כדאיתא בפ' בתרא דחלה וקא מקשי ר"ש מינייהו לסיכת שמן דשמן של מ"ש דאורייתא הוא דהוי: מעתה ליהנות ממנו כדרך שהוא נהנה מן החולין וכיון שכן דרך הסך בכל מקום שלאחר שנתן השמן על בשרו מביא את האחר ומעגיל ממילא מותר נמי לעשות בשמן של תרומה כן אבל לענין היתר סיכת הזר לא אמרינן

שנתחלל השמן לגמרי ועדיין בקדושתו הוא עומד אבל אם השמן עדיין לא ניתן על בשרו של כהן אף הכהן עצמו אינו רשאי לסוך בו כדרך הסך בשמן של חולין ואין הכהן רשאי לסוך תחלה בשמן של תרומה אלא או ע"י עצמו או ע"י כהן אחר דכל בכה"ג חשיבא לה כסיכת ב' כהנים בב"א דשריא משא"כ בבא לסוך א"ע ע"י ישראל מכיון דנתינת השמן על ידו של זר לא ניתנה לשום סיכה שהרי היא אסורה לזרים וזה שהוא מקבל השמן בידו כדי לסוך בו את הכהן אע"פ שהוא תשמיש לצורך כהן ולהנאתו מ"מ הואיל וחשיב ליה תשמיש זה כתשמיש של חולין ה"ז אסור אף לכהן שאין הכהן מותר להשתמש בתרומה בתשמישין של חולין אלא לאחר שכבר נתחללה התרומה ע"י הנאתו של כהן כדפרישית והיינו דאמרו חכמים לר"ש אם הקלנו בתרומה חמורה לא נקל במ"ש הקל פי' מאחר דשרינן לכהן הסך שמן תרומה להביא ישראל ולהעגילו ע"ג מעיו ולא אמרינן מאחר דאכתי אסיר שמן זה בסיכת הזר יאסר נמי להתעגל בו שהרי עדיין גופו ניסוך בו ממילא כ"ש שיהא מותר לישראל לסוך בידיו ישראל אחר בשמן של מעשר דכיון שהוא בא לסוך גופו של בעל המעשר תו לא חשבינן ליה להאי כבא לסוך גם את ידיו בשכר סיכתו לבעל המעשר דכל כי הך סיכה לא חשיבא לה בפ"ע ובטיל לעיקר הסיכה שבגוף הבעלים ואע"ג דלא התירו בתרומה שיהא הזר סך בידו מתחלה לכהן כדדייקינן מברייתא דסך כהן וכו' שאני התם דגלי קרא ומתו בו כי יחללוהו דלא שריא תרומה להשתמש בה מתחלה כדרך המשתמשין בחולין אלא לאחר שהתחילו כבר ליהנות ממנה כדפרישית לעיל משא"כ במ"ש דלא גלי ביה קרא הלכך שרי להשתמש בו כדרך הנאתו בחולין בין בתחלה בין בסוף דלא שנא והא דלא מייתו ראיה דשרי לסוך במ"ש לחברו בידו כי היכי דשרי לכהן זה לסוך לכהן חברו בידו שהרי כל ישראל מותרין ליהנות ממ"ש בירושלם לק"מ דתרומה הו"ל ממון כהן ומותר למוכרה לכל מי שירצה הלכך שרי נמי לסוכה בידיו לכהן בשכר סיכת ידיו משא"כ במ"ש דהו"ל ממון גבוה ואסור למוכרה ואכתי הוה אמינא דמה"ט אסורין נמי לסוך בידיו לבעל המעשר משום דהו"ל כמוכר מ"ש בשכר סיכתו #(א):

תלתן של מ"ש תיאכל צמחונין וכו'. פי' רמב"ם ז"ל #(ב) צמחונין ענינו שיאכלו כשהן לחים כמו ירקות ואין מותר לו להניחם שיתייבשו כי אם בינייהו דכולהו מודי דכשבטלה מאכילת אדם דאין צריך לשומרה בטהרה דכי מתקנה לאדם הוא דצריך:

מותרת להאכל צמחונין. פירשתי במשנתנו:

מה ביניהון. דכיון דתנא דמתני' גריס בב"ה חוץ משרייתה מכלל דמשרייתה ואילך כולהו מעשים דילה שרו ב"ה בטומאה. ומסיק דשלייה קא שרו נמי וכ"ש מגיגה:

שלייה ביניהון. כשמסיר אותה מן המים, לשון שולה דגים מן הים לב"ש בעינן בידים טהורות דלא שרו אלא חפיפה בה וב"ה שרו שלייה שיהא אפילו בידים טמאות וטומאת ידים מדרבנן היא ואין להחמיר בהן. ולקמן אפרש הטעם:

זו דברי ר"מ. דאמר דלא מחמרי ב"ה אלא בשרייה דוקא אבל לא בשלייה וכ"ש במגיגה:

חוץ משלייתה. דאפילו שלייתה הוו מחמרי ב"ה וכ"ש שרייתה:

מה ביניהון. אליבא דר' יהודה דמחמרי ב"ה בשתיהן, מה פעולה אחרת יש דמחמרי בה ב"ש ומקלי ב"ה:

מגיגה ביניהון. דוקא ההיא בלחוד הוא דשרו ב"ה בידים טמאות. מגיגה נ"ל שהוא מלשון ברביבים תמוגגנה כמו לתיתה בחטים לרככה קצת. ויש בתלתן שלש מלאכות לאדם שרייה ומגיגה ושלייה. שרייה היינו כששורין אותה במים להסיר ממנה העפר מפני שגרגריה עגולין וצרורות העפר נמי עגולות הילכך אין אדם יכול לכוברן בכברה וצריך לשרותה במים, ועוד שחוזרין ומוגגין אותה דהיינו ממסמסין אותה כעין לתיתה של חטים כדי לרככה ולמתקה וקרויה מגיגה. ועוד השלייה שנוטלים אותה מן המים של טנוף ורוחצין אותה במים ומיבשין אותה בחמה. ובהא פליגי ר"מ ור' יהודה דמר סבר דלא אסר בתלתן לב"ה בידים מסואבות אלא לשרותה ותו לא אבל מגיגה ושלייה לא ור' יהודה סבר דשלייה נמי אסירא אבל מוגג בידים טמאות דטומאת ידים דרבנן ולא אחמור בהכשר זו דטפיחתו מועטת אבל בשולה מן השרייה שהיא טפיחה גדולה שמכסין אותה במים ודאי אחמור ואע"ג דההיא שעתא מים הוו להו כמו טיט דהיינו טעמא דב"ה אליבא דר"מ קסבר ר' יהודה שאם נקל בשלייה נקל נמי בשרייה, וההיא שעתא משקין בעינייהו נינהו והוו מילי דרבנן חוכא ואטלולא. מוגג קרוי ללתיתה שהיא שנייה לשרייה וכבר הגרגרין נתפחו מצד השרייה והשתא מתמוגגין ומתרככין הן: מתני' דרשב"ג. בפירקין דלקמן:

אף הפירות נכנסין. דרשב"ג פליג ארבנן דסברי דדוקא מעות נכנסות ויוצאות אבל לא הפירות דקלטי להו מחיצות, ורשב"ג סבר דאפילו פירות ומפ' התם דכי שרי רשב"ג היינו כדי לעשות עיסה ולחזור וכדפרישינן במתני' וא"כ מתני' דלא כרבנן, ומסיק דאפילו רבנן מודו משום קולות שהקילו בכרשינין דכיון דמאכל בהמה הן מאי דמיקל רשב"ג גבי שאר פירות ר"ל בחטים ושעורים מודו ליה רבנן גבי כרשינין:

ובלבד בעיסת כרשינין. כי מחמיר ר' טרפון דיתחלקו לעיסיות ולא נתן רשות לפדיון היינו כי איכא עיסת כרשינין אחרת לחבר זו עמה דמוכן לאדם הויא:

ובלבד עיסת מ"ש. כלומר שנטמאת אחר שהיתה עיסה של כרשינין של מ"ש:

אין פודין את הקדשים וכו'. טעמא דר' טרפון קא מפ' הא דלא שרי ר' טרפון פדייה היינו משום דאי שרית לפרוקינהו אתי למישרינהו לבהמה וקס"ד דפליג אסתמא דתלמודא דמפ' ליה כשעשויה עיסה הוא דקאמר וכדפרישית אלא דכיון דחזי דאין בהן קדושה אתי למישדינהו לבהמה ואפילו אין עשויים עיסה וקיי"ל דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כדאיתא בתמורה:

ובא ר' יונה ופי' נראין הדברים וכו'. דר' יוסי בר חנינא כטעמא דתלמודא דלעיל קא מפ' דכי אמרינן דאין פודין להאכילן וכו' היינו דמעיקרא חזי לאדם וכי לא הוי עיסה לאו מוכן לאדם הוו הילכך צריכין אנו לאוקומה דוקא במוכן לאדם דהיינו דוקא כי הויא עיסה וכדאוקימנא:

נטמאו בגבולין לא יפדו. דבשלמא בירושלם דכי הוו טהורים אית בהו תיקון למיכלינהו עיסה או אי בעי צמחונין, וכיון דהני אין אוכלין אותן מידע ידיע דטמאים נינהו ופרקי לה משו"ה שרו רבנן בהו פדיון דבתוך העיר הוי אבל בגבולין אתו למיטעי ויתנו כרשיני מ"ש לבהמה ולא סלקי להו:

והן נוטי נוטומי. מיני מאכלין הן, כלומר וכי נמי אתו למיטעי ליתן כרשיני מ"ש לבהמה מאי הוי וכי הוו נוטי או נוטומי דהוו מאכל אדם חשובין והלא מאכל בהמה הן:

הלכה ג

זו משנת ר' עקיבא. בב"ה וחכמי דורו חלקו עליו ואמרי דב"ה לא מקלי כולי האי ומתני' ר' יוסי היא הילכך לא שנה בב"ה כר' יהודה דמחמרי בשורין ושפין ולא כר"מ דמיקל בכולהו אלא חדא מיהא בטהרה קא בעי:

וחכמים לא הודו לו. פלוגתייהו במס' חלה פרק בתרא:

שנתפזרו. שנשפכו לו מעות של מעשר שני ומעות של חולין כאחת:

ליקט למ"ש. מפ' בגמ' כגון שליקט בדילוג ליקט למ"ש עד תשלום מעות מ"ש כדי שירויח המעשר שני כדמפ' טעמא בגמ':

והשאר חולין. כלומר ואם חסר חסר לחולין:

ואם בלל וחפן. שבללן כולן וערבן כדי לכברן בכברה או מילא חפניו מכולן כשלקטן:

לפי חשבון. אם חסר מהן יהא החסרון לפי חשבון כיצד היו לו מאתים חולין ומאה של מ"ש וליקט מאתים ושבעים והשאר נאבדו נאמר דחסרון של שלשים הוו עשרים דחולין ועשרה דמ"ש ונמצא דהוו ק"פ חולין ומ"ש תשעים וכן כיוצא בזה:

זה הכלל. לרבות קטנית חולין וקטנית מ"ש שנתפזרו וכן פירות ופירות אם לקטן בדילוג וחסרו ישלים מדת מעשר שני וחסרו לחולין ואם חפן וכו' החסרון לפי חשבון. והכי איתא בתוספתא:

והנבללים לפי חשבון. בגמ' מפ' דהנבללין והנחפנין קאמר כי היכי דלא תיקשי רישא אסיפא:

שנתערבו. ורוצה ליהנות בשל חולין:

מביא בסלע מעות. פרוטות נחשת מביא בדמי סלע:

ואומר כל מקום וכו'. ונמצאו שתיהן חולין והפרוטות מעשר:

ובורר את היפה שבהן ומחלל עליה. המעות ותהא היא מעשר והמעות והסלע השני חולין כבראשונה:

מפני שאמרו. כלומר לפיכך הזקיקו אותו לכל אלה לחללו תחלה במעות וחוזר ומחלל המעות בסלע ולא אמרו שיטול היפה שבהן ויאמר אם זו של מעשר הרי טוב ואם זו של חולין הרי זו של מעשר מחוללת על זו:

מפני שאמרו מחללין כסף על נחשת מדוחק. כה"ג שנתערבו אבל כסף על כסף לאו דרך חילול הוא ואפילו מדוחק נמי לא. וטעמא דכסף אינו מחליד. ועוד דחריף והשלחני בכל פעם רוצה להשתכר ונמצא מ"ש מפסיד ללא צורך:

לא שיקיים כן. כלומר וכיון דאף כסף על נחשת לא התירו אלא בדוחק הילכך לא יקיים כן דבזיון דמ"ש הוא שהפרוטות מחלידות הן כן פי' רש"י ז"ל בפ' הזהב וס"ל ז"ל דמחללין כסף על נחשת מדוחק ואין מחללין כסף על כסף ואפילו מדוחק. ובגמ' נפרש בס"ד:

לא יעשה אדם סלעיו דינרי זהב. מי שיש לו סלעי כסף של מ"ש לא יחליפם בדינרי זהב להקל המשאוי. ובגמ' מפרש טעמייהו דב"ש:

וב"ה מתירין. קא סברי הכסף כסף ריבה:

כספן דינרי זהב. כספן שהיה להם ממעות מ"ש ואתא לאשמעינן דאפילו לכתחלה ואפילו לאדם חשוב שרו ב"ה דר"ג מב"ה קא אתי ועשה מעשה לעצמו ולא חש לדב"ש כלל:

כדי לשכר שני. כדי שירויח המעשר שני אמרו כן ולא מן הדין כדמפ' שמא יאבדו לגמרי השלשים ולא ימצאם לעולם וחדי כדי לסלק עליותיו, לכך כדי שישתדל עליהן ולא יאמר מה לי ולצרה מה שיאבד ממ"ש הוי לכך תקנו שיהו אלו שבידו וכו'. ומשו"ה אמר ר' זעירא דצריך להתנות וכו', כלומר כיון דתקנתא דרבנן הוא דינא דמתני' צריך להתנות ולומר אם אלו של מטה, ר"ל מה שלא לקטתי הן של שני יהו אלו שבידי תפוסין

עליהן ואם של חולין הן אלו שבידי מעשר דאם לא כן אתה מכשיל המוצאים אחריו דסברי דחולין הן. וקשה דלקמן אמרינן דכסף על כסף אפילו מדוחק אין מחללין. וי"ל דלא דק ר' זעירא וצריך להביא מעות של נחשת ואח"כ יחלל הנחשת על המעות שבידו וכדלקמן. וכן פי' רבנו שמשון ז"ל:

שלקט מכאן ומכאן. דכיון דמדליג דאין לנו להחזיק ולומר ודאי מעשר וחולין בידו:

אבל אם ליקט על אומן. על השורה כולה עד סופה כמו ואוכלין מאומן לאומן דפ' הפועלים ונותנין פאה מכל אומן ואומן דמס' פאה:

כבולל וחופן הוא. ואם חסרו לפי חשבון דיינינן להו דהא ידעינן ודאי דמעות חולין בידו:

אין בילה אלא ליין ושמן. בפ' הלוקח מן הנחתום גרסינן לה ובפ"ק דר"ה. ופי' רש"י ז"ל כגון שנתערבה תבואה ישנה עם חדשה אין סומכין לומר כבר נבלל ובודאי יש משניהן בתוך המעשר לפי חשבון קמ"ל דאין בילה ולא נבלל יפה ורובו של מעשר מן החדש או מן הישן:

חוץ מיין ושמן בלבד. דאם נתערב יין ישן עם יין חדש או שמן חדש עם הישן תורם ומעשר ממנו עליו ויש במעשר משניהם כפי החשבון דדבר לח נבלל יפה אבל יבש אין סומכין בו על הבילה. כן פי' רש"י ז"ל בפ"ק דר"ה. ומיירי בודאי אבל בדמאי מודי למתני' דפ' הלוקח מן הנחתום דתנן דאפילו בגרוגרות בולל ונוטל כדתנן התם:

עד כזיתים הנבללין. בדמאי מיירי ומר אמר חדא וכו' ולא פליגי. והכי מוקי ר' יוחנן ההיא מתני' דהתם, ומפ' דדוקא עד כזיתים הן נבללין ומעשר לפי מדה:

אם בלל וחפן לפי חשבון. משמע דנבללין אפילו היו גדולים המטבעות והא דלא מקשינן אחזקיה דלית ליה במתני' דגרוגרות שיעורא ומוקי לה בכסף של מ"ש דמדרבנן כגון מ"ש של ירק אבל לר"י אפי' דמוקי לה הכי קשיא:

ומסיק דמוקי לה ר' יוחנן עד כזיתים דצריך דהמטבעות לא יהו גדולים אלא עד כזיתים דיותר מכאן אין נבללין וכל חד באנפיה נפשיה הוא וישלים המ"ש עד סכום המעות כולן של המעשר:

בשתים. בתוספתא גרסינן דפליג בן עזאי אמתני' ובעי פרוטות בשני סלעים. והשתא מפ' לה ואזיל:

מהו. כלומר מאי קאמר:

ובחלמא אמרי ליה. כשיאכיל לעולא בר ישמעאל בשר שמן, כלומר שיסביר לו פנים הוא יפשרנה לו:

למחר. כשהאיר היום אתא לגביה וא"ל מ"ט דבן עזאי:

מתוך שאת אומר לו וכו'. כלומר אם אתה מתיר לו בדמי סלע א' שמא יצטרך הסלעים של כסף לצרכיו ונמצאו אלו שניהם מחוללין ויקיים כן שיהא קדושת המעשר על הפרוטות ויחלידו ונמצא מעשר מפסיד. ועוד שישהא עליותיו דהן משא כבד ומתוך שאתה קונס אותו שיביא פרוטות בדמי שני סלעים ידחוק עצמו ויחליף א' מהסלעים על סלע הכסף כדי שלא יהיו שניהם קדושים בספק ולכך יחמיר על עצמו ויהא הכסף של מ"ש:

כשהוא מחללה עושה אותה ברעה. כשבא לחלל סלע כסף מדוחק כגון להחליפן על דינר זהב כדלקמן אין צריך לצמצם על הדינר שיהא במשקל שלם בריוח כיון שהסלע היא יפה דאין צריך אלא לשערה ברעה דהקילו בפדיון מ"ש:

וכשהוא מחלל עליה. שמחלל קדושת הפירות עליה ויהיו שוין סלע ופרוטה ויותר, יאמר סלע זו יפה וטבא ותקולא היא ושוה סלע ופרוטה ואע"פ שאינה יפה וכל זה להקל עליו:

והתנינן וכו'. ולדידך דסברת דכשהוא מחלל עליה יכול לשערה ביפה יבור את הרעה ויעשה אותה כיפה:

אני אומר היא היתה מ"ש. דדילמא היפה היתה מ"ש ולמה יחליף קדושת היפה על הרעה דדוקא פירא אטיבעא הוא דמקילינן דפירות מתרקבים הם:

ופריך מ"מ לא יצתה לחולין. כלומר והא קדושת היפה מחוללת מעיקרא היא על המעות ועומדת, דהא קאמר סלע בכ"מ שהיא וכו' וא"כ אין מחליף אלא קדושת המעות עליה וא"כ אפילו רעה נמי:

לא נתכוון לעשותה חולין ברורים. כלומר דכי מחלל קדושתה על הפרוטות לאו משום דקיימא הקדושה התם כדקתני לא שיקיים כן הילכך בעינן סלע יפה לחלל עליה ודמי כמתחלל סלע בסלע הילכך לא הקילו רעה על היפה. אבל פירות על הרעה ולשערה ביפה דקיימא הקדושה בה ויוליכנה לירושלם מותר:

כל שאמרו בדמאי מחללין. לכתחלה כדתנן בפ"ק דדמאי מחללין אותו כסף על כסף וכסף על נחשת ונחשת על נחשת אבל לא בודאי אבל מדוחק כשהוא צריך לעשות מחללין:

הא כסף על כסף לא. ואע"ג דגבי דמאי מחללין לכתחלה הכא אפילו מדוחק לא. והטעם כדפי' רש"י ז"ל דלא אמרו שיטול היפה שבהן ויאמר אם זו של מעשר וכו' דכסף על כסף לאו דרך חילול הוא ואפילו מדוחק:

ומשני ר' בא בר כהן דה"ק ר' יוחנן דאם עבר וחללו מחולל הוא. ואע"ג דחטא מיתפיס:

תניא ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר וכו'. הכי איתא בתוספתא מפני שאמרו מחללין נחשת על הכסף וכסף על הזהב וכסף על הנחשת מדוחק אבל לא זהב על הכסף. ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר כשם שמחללין כסף על נחשת כך מחללין זהב על הכסף. וה"פ הני תנאי ס"ל דדהבא טיבעא הוי משום דחשיב וכספא פירא הוי ונחית וסליק ובני מערבא שונין הכסף קונה את הזהב כמו ששנה רבי בילדותו דוק ותשכח. ומשו"ה ס"ל לרבנן דאין מחללין זהב על הכסף דטיבעא אפירא לא מחללינן שהוא הפך התורה וקאמר ראב"ש דכשם שמחללין כסף על נחשת כדתנן במתני' מביא בסלע מעות אע"ג דכ"ע מודו דנחשת פירא לגבי כספא כדתנן בהזהב הנחשת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחשת ובהא לא פליג שום תנא ומשמע דנחשת הוי פירא ואפילו הכי חזינן דמחללין כסף עליו ולא אמרינן טיבעא אפירא היא ה"נ מחללין זהב על הכסף:

ואקשי ליה רבי דלא דמי דאם מחללין כסף על נחשת שכן מחללינן כסף על הזהב. כלומר דלעולם כספא פירא הוא וכי מחללינן ליה על הנחשת היינו משום דפירא אפירא הוא וחזינן דפרוטות חריפי נינהו הילכך מחללין דהא מחללין אותו כסף על זהב כדתנן לקמן אליבא דב"ה. ועל כרחיך משום דחשבינן ליה פירא אפירא הוא אבל כי יחללו זהב על הכסף על כרחיך יטעו לומר דטיבעא אפירא מחללין דהא קא חזינן דאין מחללין על נחשת ואמאי לימא דפירא אפירא הוא ונחשת חריף אלא דלעולם זהב לגבי נחשת הוי טיבעא הילכך בודאי טעו:

ושנו ליה ראב"ש דהא אשכחן דמחללין זהב על נחשת כגון בירושלם. ור' לא ס"ל האי טעמא כדאמרינן בפרק הזהב ירושלם קא מותבת שאני ירושלם דכתיב בה ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו':

מדברי שניהם נלמוד וכו'. סתמא דתלמודא קאמר לה וה"פ דקשיא לכולהו אי לא מחללינן כסף על כסף אפילו מדוחק כדלעיל אמאי לא אקשו לר' אלעזר ב"ש כה"ג דהא כיון דלא מחללין כסף על כסף אפילו מדוחק כגון סלעים על דינרין של כסף דהוי פירא אפירא כך לא מחללינן זהב על הכסף דטפי דמי פירכא דכסף על כסף על זהב על הכסף מפירכא דזהב על הנחשת דנחשת מחליד ומתעפש ולא חשיב מדלא אקשי ליה הכי משמע דמודו רבנן דכסף כל כסף אפילו שלא מדוחק נמי מחללין:

ואין מחללין וכו'. כלומר ומדברי שניהן נלמד דאין מחללין כסף על נחשת אלא מדוחק דהא ראב"ש קאמר כשם שמחללין כסף על נחשת משמע דאמילתייהו דרבנן סמיך ורבנן מדוחק הוא דשרו. והני תנאי כולהו סברי דכספא פירא ודהבא טיבעא ולא מסתברא דפליגי על ב"ה דהא אינהו תלמידי ב"ה הוו ואע"ג דאשכחן תנאי דפליגי על ב"ה אותם

מקומות שנויות הם בעדויות וזה אינו שנוי שם. וכ"ת כיון דכסף פירא ונחשת פירא מאי שנא האי מהאי. תריץ דלא דמי כסף על כסף לכסף על נחשת דכסף על כסף אע"ג דפירא אפירא הוא מתקיים, ועוד דכסף אמור בתורה. הילכך מקילינן ואפילו שלא מדוחק משא"כ בנחשת. ואיכא למידק דבשמעתין אסיקנא דמתניתין איפכא משמע דכסף על כסף חמירי מכסף על נחשת. וכן פי' רש"י ז"ל בהזהב. ונראה דהיינו דקאמר תלמודא הילין תנאי פליגי אסוגיין דלעיל וסברייהו הפוכה וסוגיין דלעיל קושטא והילכתא והכי נקטינן. ופלוגתא דר"מ ורבנן לקמן הכי אית להו. אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב עלה דמתניתין בפ"ו וז"ל סלע של מ"ש ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואפילו מעות נחשת וכו'. משמע דכי קתני במתניתין מביא מעות דהיינו פרוטות קולא אשמועינן דאפילו פרוטות שמחלידות שרו מדוחק. ולפי זה חוזר התלמוד ממה שאמר למעלה דסבר הא כסף על כסף לא דאדרבה כ"ש הוא. והשתא קיימא מימרא דר' יוחנן קמייתא דמחללין מדוחק לכתחילה כסף על כסף וכל השנויים בדמאי. והשתא קשיא אמאי בעי להביא מעות יקח היפה ויאמר אם זו של מעשר הרי טוב ואם זו של חולין הרי של מעשר מחוללת עליו. ותירץ רבנו שמשון ז"ל דחיישינן דילמא אתי למישקלה בלא שום תנאי ומשו"ה מצרכינן ליה להביא מעלמא וכ"ש אי יביא כסף דטפי עדיף. וטעמא דכיון דנתערבו חמירי ובעינן דליתו מעלמא וכי קתני מחללין אותו כסף על נחשת לרבותא נקטיה. והשתא אתי שפיר דפריך בפרק הזהב מכסף על נחשת ולא פריך מכסף על כסף דס"ל דאדרבה קיל טפי. כן נ"ל להעמיד דברי הרמב"ם ז"ל, ולמדתי קצת מדברי רבנו שמשון ז"ל:

אלא בסוף. שכבר חילל הפירות על סלעים מש"ה אסור להחליפם על דינר זהב:

אבל בתחלה. דהיינו לפדות פירות על דינר זהב דכ"ע מחללין דלגבי פירא טיבעא הוי וכדלקמן:

כסף ולא זהב. ר' יוחנן ס"ל דכ"ע כסף כסף ריבה ואפילו ראשון ושני ושלישי אלא דב"ש סברי דלא רבי רחמנא אלא בכסף אבל בזהב כי הוי שני לא רבי הילכך לא יעשה סלעים של כסף אבל זהב ראשון שרי לכ"ע:

ואימא כסף ולא נחשת והא תנינן וכו'. כלומר כי היכי דדרשת כסף על כסף הוא דרבי ולא זהב על כסף ה"נ תדרוש ולא נחשת שני על הכסף ואנן אשכחן דאפילו דהוי שלישי דשרו דכי חילל פירות מ"ש בפרוטות ואח"כ בסלע של כסף דב"ש שרו לצרף ומינה תשמע דכי אתי לירושלם קתני סיפא דב"ש שרו להחליף אותו כסף שני על נחשת דקתני סיפא הפורט סלע של מ"ש וקא שרו ב"ש לפרוט על הסלע ואפילו הוי כסף שני על

פרוטות והוה לן למימרא דאינו יכול לחלל פרוטות על סלעים דקא אתי שוב לפורטם אח"כ דלא רבי רחמנא ראשון ושני ושלישי אלא גבי כסף ולא נחשת על כסף:

והא תנינן. כלומר וכ"ת ה"נ והא לא מצית אמרת דהא תנן הפורט סלע ממעות מ"ש ב"ש אומרים בכל הסלע מעות, ובעלי הגמרא דהיינו בני הישיבה סוברים דפורט דקתני הכא מצרף הוא דקאמר דפלוגתא דר"מ ורבנן על מצרף הוא דקאי כדפרישית דהאי גברא פרוטות של מ"ש בידו סכום סלע ובא לחללן ולצרפן על הסלע להקל המשא ושרו ב"ש ברישא קדושת נחשת על כסף שני וכסף שני על נחשת בסיפא וה"נ סלעים בזהב להקל המשא לישתרי אפילו דהוי שני:

ומאי כדון טעמא דבית שמאי. לגבי זהב:

מצרף. לשון קיבוץ כמו מצטרפין בכדי אכילת פרס פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול:

ומשני היא כסף היא נחשת. ואין לדון בו ראשון ושני דפריטי סגיין טפי וכולה חדא מילתא היא ולא שייכא דרשה אלא לגבי זהב:

בין בתחלה. פירות על דינרי זהב:

בין בסוף. כסף על דינרי זהב:

כסף ראשון. דכתיב הכסף הידוע ר"ל כסף צריך שיהיה ראשון ולא שיהא זהב ראשון בענין שיהא הכסף של אחריו שני:

ולא כסף שני. קס"ד אפילו הוי נחשת מקמי כסף:

והא תנינן הפורט סלע ממעות מ"ש. ופרישנא לה דמצרף קאמר אלמא דשרינן כסף שני על נחשת ותיובתא דריש לקיש:

ומשני האי ולא כסף שני דקאמר היינו כשהזהב הקדימו דהשת' כשמחליפו הוה ליה כסף שני אבל פרוטות תחלה דרשינן בהו תתנם עד כדי כסף דהיינו סלע כמו כסף דמוציא שם רע דהיינו סלע וכסף דמפתה. וטעמא דפרוטות פירות גופייהו חשיבי דאית בהו יוקרא וזולא ולא הוי כסף שני. ובגמ' דילן אסקינן להא דריש לקיש בתיובתא ותו מסקינן דלא פליגי ב"ש וב"ה באיסורא דאורייתא אלא בתקנתא דרבנן ור' יוחנן ור"ל בתקנתא דרבנן הוו מפרשי לה:

על דינרין. שמחלל קדושת סלעים על דינרין:

טיבעא אפירא לא מחללינן. דרחמנא אמר וצרת הכסף. אבל פירות ראשונים של מ"ש על דינרי זהב דהיינו בתחלה דלעיל דברי הכל מחללין, דאפילו לב"ש דאמרי פירא הוא היינו לגבי כספא אבל מודו דלגבי פירא ממש שהם ראשונים לפדיון טיבעא הוא:

מידי דהוה אכסף לב"ה. זהב לב"ש אנו למדין מכסף לב"ה כדמפ' ואזיל:
לגבי פירא טיבעא הוי. כדקתני סלעים אלמא תחילת הפירות נתחללו על הכסף ומודו ב"ה דקדשי במ"ש:
אף בפירות על דינרין מחלוקת. דבית שמאי נמי פליגי בהא דסברי דאפילו לגבי פירא ממש פירא הוא ואין מחללין פירא על פירא:
לפלגו בפירות על דינרין. ולימרו ב"ש אין מחללין ואנא ידענא דכ"ש סלעים על דינרין דכיון דדהבא לגבי פירא פירא הוי כ"ש לגבי כספא:
הוה אמינא. דלא אפליג ב"ה עלייהו אלא בפירות אבל בסלעים אימא מודו להו דאין מתחללין על דינרין ולאשמועינן היתירא דב"ה לא חשיב איסורא דב"ש דכחא דהיתירא עדיף:
תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר. לב"ש אין מחללין אפילו פירות על דינרין דשמעינן ליה לר' יוחנן דאיכא למ"ד דהבא פירא הוי ואפילו לגבי נפשיה:
אסור ללוות דינר בדינר. דינר זהב קאמר כדמפרש ואזיל. וטעמא שמא יוקירו ויבואו לידי רבית:
לעולם אימא לך. ר' יוחנן הוא דאמר דברי הכל מחללין דלגבי פירא טיבעא הוי כיון דלענין מקח וממכר שווינהו רבנן כפירא כדתנן הזהב קונה את הכסף:
ה"נ מסתברא. דר' יוחנן הוא דאמר מחללין וה"נ אמרינן לעיל בנוסחת הירושלמי דר' יוחנן ס"ל דבתחלה אפילו ב"ש מודו דשרי:
הפורט סלע ממעות מ"ש. כדפרישנא במתני' מי שיש לו מעות של נחשת שיעור סלע ממש ובא למנות הפרו' ולקחת בהן סלע להעלות הכסף לירושלם מפני משוי הדרך:
ב"ש אומרים בכל הסלע מעות. לקולא יכול לפרוט את כולן עד שיעור סלע ולקחת הסלע בידו וב"ה מחמרי כדפרישית לעיל. וכבר פירשתי למעלה דעתו של רש"י ז"ל בב"ה ודעתי:
השתא לב"ש וכו'. דמדקתני ממעות מ"ש ש"מ שחילל פירות מעיקרא על הפרוטות ולא חשש דפרוטות מחלידות דעכשיו בא לצרפן בסלע לגבי דהבא מיבעיא דמחללין פירות, ותיובתא דריש לקיש דאמר אף בפירות על דינרין בתחלה מחלוקת:
הכסף. וצרת הכסף בידך והלכת:
כסף ראשון. דכתיב הכסף הידוע אותו הכסף שחללת הפירות עליו אתה צריך לצור אותו בידך ולהוליכו ולא שתחלל אותו כסף על כסף אחר:
הכסף כסף ריבה. טובא כסף כתובים בפרשה:

אף בפירות על דינרין מחלוקת. וטעמא דב"ש משום דדהבא פירא הוי ולא מתחלל עליו מעשר. א"נ כדאמרינן לעיל כסף ולא זהב:

ולמ"ד בסלעים על דינרין. דוקא פליגי וטעמא דב"ש משום כסף שני הוי ולאו משום דדהבא פירא הוא:

אדמפלגי בסלעים על דינרין. שיש לטעות ולומר טעמא משום דדהבא לגבי כספא חשיב ליה פירא:

נפלגו בסלעים על סלעים. הוא דפליגי ב"ה עלייהו דלית להו כסף ראשון ולא כסף שני אבל בסלעים על דינרין אימא מודו להו דלא מיתחלי משום דדהבא פירא הוא קמ"ל:

ה"ג ת"ש הפורט סלע של מ"ש בירושלם. שהיה מחליף סלעים שבידו ולוקח פרוטות להוציאם לצורכי סעודות מ"ש בירושלם:

ב"ש אומרים וכו'. כבר פירשתי למעלה פלוגתא דב"ש וב"ה:

ירושלם קא מותבת. דשארו ב"ש:

שאני ירושלם וכו'. וב"ה סברי דאף בירושלם איכא למיגזר משום סחורה כדתנן במתני' דחשו להההיא גזרה תנאי אחריני וטפו עלה:

ת"ש. מההיא קמייתא דלא מיירי בירושלם דמחליף פרוטות ונוטל סלע ואפילו כסף שני אבל זהב שני לא כדמפרש ואזיל:

שמא ישהא עליותיו. עד שיספיק לו להיות שיעור סלעים של מעשר עד שיגיעו לדמי דינר זהב בשנה שניה שימכור מעשרות שנה שניה:

אסוקי מסיק להו. שאין משאן כבד שמעט הן:

אפילו בפירות על דינרין מחלוקת. דפירי נמי אתי לשהוייהו:

ולגבי נחשת מחללין. דאינו שוה כל כך ולא שייך ביה מיתון:

היינו דקתני לא יעשה. ולא קתני לשון חילול דקסבר יש חילול אבל חכמים החמירו עליו:

מחללין ואין מחללין מיבעיא ליה. הכי איבעי ליה למיתני בש"א אין סלעי מ"ש מתחללין על דינרי זהב אי משום כסף שני אי משום דדהבא פירא הוא דהוי איסור דאורייתא ולא מיתפסי בקדושת מעשר:

הלכה ד

הפורט סלע ממעות מ"ש. הכא ל"ג בירושלם, וגרסינן ממעות מ"ש דהכי איתא בבבא מציעא בפ' הזהב. ופירש רש"י ז"ל דהאי גברא אית ליה פרוטות של מ"ש שיעור סלע חוץ לירושלם וקא בעי לחלופינהו בשל כסף:

בכל הסלע מעות. כלומר המעות שיש בידו יכול לחללן כולן עד שיעור סלע של כסף:

וב"ה אומרים בשקל כסף וכו'. ב"ה לחומרא הוא דמחמרי לדעת רש"י ז"ל שכתב וב"ה אומרים לא יפרוט לשולחני אלא חציין וטעמא שהפרוטות יוצאות בירושלם וכשיבא שם והוא צריך לפרוטות מיד לקנות צורכי סעודה ירוצו הכל אצל שולחני ויוקרו הפרוטות ונמצא מ"ש נפסד לפיכך אמרו רבנן דהאי גברא ישא פרוטות עמו להוציא במקצת ולכשיכלו יפרוט הכסף שבידו מעט מעט. ומה שכתב הרב שמעות דהכא היינו פרוטות מוכרח הוא דהכי מוכחן כולהו תנאי דסיפא וטעמא נפ' בס"ד. אלא מה שכתב דב"ש לקולא וב"ה לחומרא הקשו עליו התוספות דהא במס' עדויות תנן לה בפ"ק ולא תני לה בפ"ד בהדי הנך דב"ש לקולא וב"ה לחומרא ועוד הקשו עליו דהיכי תני הפורט ואלו הקושיות לא קשיין לי על דברי הרב הגדול ז"ל דרש"י ז"ל סובר דכי פרכינן בכל דוכתא וליתנייה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה לאו למימרא דבאותו פרק שמתחיל אלו דברים מקולי ב"ש וחומרי ב"ה דוקא קאמר דליתנייה שם דכמה תנאי פליגי על אותן שמנויין שם ומוסיפין עליהם בפירקין אלא בעדויות בכולה מסכתא הוא דקאמר ולכך תמצא בכל מקום שמקשה וליתנייה בקולי ב"ש וכו' מפ' שם רש"י ז"ל בעדויות כלומר בכולה מסכתא באיזה מקום שנויה וזו שנוייה היא בפ"ק (ועוד) דלפי הדרך שנפרש למטה יפה שנויה שם. ומה שהקשו עליו נמי דהא פורט קתני אינה קושיא דהא אסיקנא הכא בגמ' דמצרף הוא דקאמר כפי' רש"י ז"ל ואיידי דתנא סיפא הפורט דדוקא הוא תני נמי רישא הפורט. וכן פי' הראב"ד ז"ל בפירושיו ג"כ. ובפ' המפקיד נמי תניא גבאי צדקה פורטין לאחרים וכו' וההוא כוונתם לצרף קאמר דהפרוטות מחלידות בידם ועוד דפלוגתא דר"מ ורבנן בצירוף הוא דפליגי ורישא דומיא דסיפא ועוד דאין דרך להולך בדרך להוליך עמו משא של פרוטות אלא לצרפן בדינרי זהב או בדינרי כסף להקל המשא מה שאין כן לעומד בירושלם דדרכו לפרוט בפרוטות וליקח מן החנווני ירק וצורכי סעודה והיינו טעמא של בעלי הגמ' שפי' האי דהכא במצרף והשני כמשמעו. אבל מה שהוקשה לי בדבריו ז"ל הוא דאי טעמא דב"ה משום שיוקירו הפרוטות בירושלם ונמצא מ"ש מפסיד וכו' מאי שייכא הכא פלוגתא דר"מ ורבנן וכ"ת מילתא באנפי נפשה הוא ליתא דהא בעדויות קא תני לה בהדי פלוגתא דב"ש וב"ה דומיא דסיפא דפורט בירושלם דפליגי על ת"ק דב"ה כל הנהו תנאי ודמיין לריש עדויות דאשכחן רבנן דפליגי על ב"ה וב"ש ואמרי לא כדברי זה ולא כדברי זה. ואף שהיו ב"ד של אחריהם הנהו תנאי וה"נ נפ' הכא. ועוד לדידיה תמה דהיכי אמרינן בגמ' דינר כסף ודינר פירות דברי הכל אסור מ"ט דרבנן לכך נ"ל דטעמא דב"ש היינו דסברי דיכול אדם חוץ לירושלם לצרף אם יש בידו כל סך הסלע מפרוטות ובא לצרפן בסלע שיכול וכ"ש אם יש בידו חצי סלע מעין של כסף וחצי סלע

בפירות או בפרוטות דשרי לצרפן בסלע וב"ה פליגי עלייהו בכל שעור סלע מפרוטות כיון דעבד בזיון למ"ש דפריק פירות כ"כ בנחשת עד שעור סלע ולא חייש דפרוטות מחלידות השתא שאוחז דרכו ללכת לא שרינן ליה לפרוקינהו לכולהו וכיון דלא שרינן ליה לפרוקניהו יזהר עצמן מעיקרא דלא פריק כ"כ פירות שיעור סלע בפרוטות נחשת וקנסינן ליה ולא יחליף אלא חצי סלע של פרוטות ויעמיד בידו חציין ויעלם לירושלם. והשתא ר"מ ורבנן דבית דינו פליגי על ת"ק דב"ה ביותר קלה דאפילו פירות וכסף על כסף דמודו ב"ה דשרי אפ"ה אסיר משום דמשמע מב"ה דדוקא הכא מחמרי משום דעבד בזיון למ"ש כולי האי וכדפרישנא אבל כי פריק חצי סלע במעין של כסף ויש לו פירות חצי סלע דכ"ע מודו דשרי כיון דליכא בזיון דמ"ש ואשמעינן ר"מ ורבנן דגם צרוף זה אסור ואפילו דינר כסף וחצי דינר פירות אסור לצרופי בכסף משום גזרה אחרת דאית להו כסף על כסף לא מחללינן כדאיתא במס' דמאי ומפ' בגמ' דדינר כסף דכ"ע לא פליגי דחשוב הוא ואפילו יש לו פירות שוין שני דינרין אסור להחליפן במטבע כסף דלא גריר כסף כזה אטו פירות וכן אם יש בפירות שיעור דינר חשיבי באנפי נפשייהו ולא שרינן לטפול להם מעות דכסף ולא גריר אגבייהו ואסיר ואע"ג דכסף לא הוי אלא חצי דינר דפירא אטיבעא הוא דאמר רחמנא וטיבעא אטיבעא לא וע"כ באיסורא דאורייתא פליגי דמוכח לקמן דהיכי דקתני אין מחללין דאיסורא דאורייתא חשיב ומ"ה אסור. ואע"ג דכסף לא הוי אלא חצי דינר כי פליגי בחצי דינר פירות וחצי דינר כסף שבא להחליף ולצרף בדינר ר"מ סבר אף הכא נמי לא גריר כסף גבי פירות וכסף ע"ג כסף הוי ואסור דנגע אתקנתא דכסף על כסף וכסף דתני ר"מ על דינר כסף קאמר דאסירא. ורבנן סברי דחצי דינר דבר מועט וגריר אטו פירות ולא חשיב אלא כמו פירות לחודייהו ע"ג כסף כן נ"ל:

הפורט סלע של מ"ש בירושלם. הכא ל"ג ממעות ופורט כמשמעו הוא שמי שיש בידו סלע של מ"ש ובא להחליפו בפרוטות בירושלם לצורכי סעודה כדין מעשר שני והכי מפ' תלמודא הכא דסברי ב"ש דכספא לגבי פירא מחללינן:

בכל הסלע מעות. פי' רש"י ז"ל בפ' הזהב כלומר כל הסלע יכול לחללו ולהחליפו בפרוטות. וטעמא כדמפ' ר' יוחנן היא כסף היא נחשת והוי כמו כסף על כסף. א"נ דכיון דהוא בירושלם לית לן למיגזר כדאמרינן בגמ':

בשקל כסף ובשקל מעות. פי' רש"י ז"ל לא יחליף בפרוטות אלא חציים שמא לא ישהה בעיר עד שיוציא את כולם ויפקידם בעיר עד רגל אחר והפרוטות מתעפשות ומחלידות ואם יחזור ויחליפם בסלעים נמצא שולחני משתכר שני פעמים ומ"ש נפסד עכ"ל. א"נ

משום סחורה דדרך הוא דהמחליף כל הסלע בפרוטות דאין מפסיד אלא אדרבה מרויחין לפעמים וס"ל לב"ה דאסיר משום סחורה והוו ב"ש לקולא וב"ה לחומרא:

הדנים לפני חכמים. בגמ' מפ' להו ופליגי אדב"ה ומחמרי טפי ולא שרו חצי סלע להחליף בפרוטות בירושלם אלא דוקא שיעור דינר. ור' עקיבא מחמיר טפי ולא שרי אלא שמינית סלע בפרוטות והיינו דקאמר ריבעת מין מטבע דהוו ג' מעין רביע חשיב לגבי שקל דקאמרי ב"ה:

ד' אספרי. פי' הראב"ד ז"ל היינו מעין בלשון יון קרוי מעה אספרו לבנים דהיינו מעין וכך משקלו מעה י"ו גרגרי שעורה. ור' טרפון לא שרי אלא שתי מעין להחליף בפרוטות לחוד, וה"ק הדינר השני של שקל השני יקח בו ד' אספרי כסף בכסף ונשארו שני מעין שיחליף בפרוטות לחוד וכל חד וחד אתי למעוטי משיעורא דחבריה:

יניחנה בחנות. ולא תהיה בידו. וטעמא מפ' בגמ':

כנגדה. כנגד סך המעות של הסלע ובכל פעם יחלל הפירות כי היכי דלהוו חולין ביד החנוני:

מי שהיו מקצת בניו טמאים. בגמ' מפ' טמאין טומאת מת דאין מטמאין כלי חרס אלא מאוירו שיכניסו ידיהן לתוך האויר דתנן בפ"ק דכלים השרץ והשכבת זרע וטמא מת הרי אלו מטמאים אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינן מטמאין במשא ומפורש בהעור והרוטב דהיסט מטעם משא הוא טמא הילכך כיון דאין להן היסט מצו טמאים לערות מן הכד לתוך כוסן ובלבד שלא יכניסו ידן לתוך חללו של כלי חרס דאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו אלא מאוירו דאילו הוו טמאים טומאת זיבה הא מטמאין בהיסטן ואין תקנה אלא שיערה אחר לטמאין. ומתני' מיירי דאפילו אם יערו טמאים גופייהו שרי כדאיתא בגמ':

מה שהטהורים שותין סלע זו מחוללת עליו. על יין ששותין. דאמרינן בפ' הערל דמ"ש בין אכלו בטומאת גופו בין אכלו בטומאת עצמו לוקה ויליף לה התם מקראי ומש"ה תני הכא כדי שלא יכשלו לאכלו בטומאת עצמו וטמאין נמי לא יכשלו לשתות מ"ש טהור בטומאת הגוף:

אומר מה שישתו הטהורים ממנו תהא סלע זו של מעשר מחוללת עליו ונמצא מה ששתו טהורים היה מעשר ומה ששתו טמאים היה חולין:

שותין מכד אחת. ואינן חוטאין וכדפרישית:

בפירות שאין בהן כדי כסף. ס"ל לתלמודא דעל כסף דתני ר"מ על דינר הוא דקאמר הילכך לא צריך לפרש דכסף קמא שאינו דינר אלא הפירות הוצרך לפרש שאין בהן

כדי דינר דקי"ל דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ומפ' ואזיל דהפירות אין בהם כדי דינר כסף ואפ"ה קא אסר ר"מ דאע"ג דהוה אמינא דגריר כסף אגבייהו דפירות דכסף לית ביה שעורא ופירות לית בהו שיעורא דהא לא חשיבי פירות שאין שיעור דינר בהם כי היכי דנימא דכסף הוי לחוד ופירות לחוד והוה ליה דמחלל פירות על כסף לכתחלה. ואשמועינן דאף בזו ר"מ קא אסר ורבנן פליגי דהני לאו כסף חשיבי וכולהו פירות מעיקרן נינהו הילכך מותר לכתחלה:

אבל אם יש בפירות כדי כסף. דהיינו שעור דינר הוי הכסף לחודיה ומודו רבנן דאסור: **דינר כסף ודינר פירות אסור**. כלומר או דינר פירות אסור ואפילו לרבנן דדינר חצי שקל הוא ואפילו לאשה חשובה לב"ש חזייא דמיקדשא ביה הילכך לא יחללנו ואפילו בהדי פירות טובא ולישנא דקיימא הוא וה"ק דינר כסף לטופלו בהדי פירות שני דינרים לחללן במטבע כסף של ג' דינרין או דינר פירות ובהדייהו חצי דינר כסף לחללם בדינר בכל מקום דאיכא דינר שלם ליכא טפלה לכ"ע אלא בחצי וחצי הוא דפליגי. וכן מצאתי לרבינו יצחק ז"ל שפירש כגון שיש לו חצי דינר כסף ופירות שוים חצי דינר פליגי ר"מ אוסר ליתן הפירות עם חצי הדינר וליקח דינר שלם אלא יניח חצי הדינר ומן הפירות יקח חצי כסף אחר וחכמים מתירין ע"כ. וזהו כמו שכתבתי:

הדנים לפני חכמים בן עזאי ובן זומא. ואמרי' בפ"ק דהוריות תלמיד והוא ראוי להוראה כגון מאן אמר רבא כגון שמעון בן זומא ושמעון בן עזאי שהיו יושבים לפני חכמים והיו ראויים להוראה והיו דנים לפניהם ורבנן מוחלים:

אלו הן התלמידים. לכאורה נראה שבא לפ' מאן נינהו למדין לפני חכמים. וקשה דבפ"ק דסנהדרין מפרש דהיינו לוי מרבי הקדוש. לכך נראה שבא לפ' למדין לפני ר' דגרסינן ליה בפ' התודה אמרו למדים לפני ר' וליתי לחם, ופי' רש"י ז"ל שם דהיינו לוי. וקשה דמוכח התם דלאו היינו לוי. אבל הנכון הוא הני דאמרינן הכא דהיינו ר' חנניה בן חכינאי ור' אלעזר בן מתיה והא דקרי ליה התם למדין לפני ר' וסיעתו הוא דקאמרינן. ומוכח בפ' אע"פ דר' חנניה בן חכינאי בימי ר' הוה:

עדה הקדושה. כל מקום המוזכר בתלמוד עדה הקדושה אמרו הם ר' יוסי בן המשולם ור"ש בן מנסיא ולאו היינו קהלא קדישא דאמרי' בעלמא דהא בפ' אין צדין אמרינן אמר ר' משום קהלא קדישא דבירושלם ר"ש בן מנסיא וחבריו אמרו הלכה כר' מאיר. ופרכינן אמרו והא אינהו קשישי מינייהו אלא פשיטא כר"מ אמרוה. ופי' רש"י ז"ל אמרו בתמיה וכי אפשר שקהלא קדישא אמרו דבר זה על ר"ש בן מנסיא שר' שמעון בן מנסיא וחברו אמרו הלכה כר"מ ועבדי כוותיה והא אינהו קדמי וקשישי מיניה טובא קהלא קדישא

דאמרה ר' להך שמעתא משמייהו קשישי מר' שמעון בן מנסיא טובא דהא ר"ש בן מנסיא בימי ר' ובניו היה כדתניא בברייתא דאבות א"ר שמעון בן מנסיא אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כולם נתקיימו בר' ובניו ע"כ לשון רש"י ז"ל. וכבר ראיתי מי שטעה בזה: **שמא ישכח ויעשה אותן חולין**. אילו יהיו מעות בידו בכיסו ישכח שהן דמי מעשר ויוציאם בירושלם דבר שאינו צורכי סעודה אבל כשאינו נותן לו אלא שיעור אכילה מדי יום יום יזכור ולא יטעה. ע"כ פי' משניות אלו וגמרא שלהן לפי דרכו של רש"י ז"ל דסובר דרישא דתני ממעות הוא שיש לו פרוטות ומחליפן כדי לקבל סלע כסף והכי מפ' לה בירושלמי דמצרף הוא דבעי למימר. ולעיל נמי קאמר עלה מעשר מחללין לגבי פריטי והא דקתני הפורט ר"ל שמונה סכום פרוטותיו לקבל הסלע ופי' הגמרא יש לנו לקבל דאינהו הוו בקיאי בפי' המשניות יותר מדורות אשר באו לאחריהם ועוד דלהכי תני ממעות לומר דמעות הוו בידו וסיפא לא תני ממעות דהסלע הוא דבא להחליף ועוד סובר רש"י ז"ל דהני תרתי מתני' קולי ב"ש וחומרי ב"ה הוו ולא קשה דאמאי לא תני להו בפ' קולי ב"ש וחומרי ב"ה דהא בבא דלקמן דקתני דמחמרי ב"ה ואמרי לא שמענו אלא בבאה מן הקציר עד סוף הפרק לא קתני להו התם וטעמא דלא תני להו התם אלא אותם דלא חזרו ב"ה והודו לב"ש אבל הך דחזרו וכו' ה"נ לא קתני התם אלא אותם דשאר תנאים לא חלקו עלייהו דב"ש וב"ה והני חלקו עליהן שמאי גופיה ושאר תנאים כגון הכא דחלקו עליהן דנין לפני חכמים וכו' ושמאי גופיה ודלעיל דפליגי ר"מ ורבנן עלייהו דב"ה. וכבר כתב רבנו שמשון ז"ל דבירושלמי משמע כדברי רש"י ז"ל. ועוד הוכחת מחלוקת התנאים בתרי בבי הוכחה גמורה היא. ובתוספות שנץ חזרו והודו לרש"י ז"ל מן הטעם הזה:

ונקטינן השתא דאיכא תלתא גווני קולי ב"ש וחומרי ב"ה שנויים בעדויות. חדא גוונא דפליגי עלייהו תנאי דמחמרי טפי מינייהו והיינו הנהו דתנינן הכא ושנויין אגבן הנהו דפליגי עלייהו נמי דמקילין טפי מינייהו אלא שחזרו בהן והודו והדר תני חומרי דב"ה דלא איפליגי עלייהו תנאי כלל פירקא באנפי נפשיה והדר תני פלוגתי אחריני דחומרי ב"ה נמי נינהו אלא דהוו אליבא דחד תנא כגון ר' יהודה שהיה שונה ששה דברים על אותם של מעלה ור' יוסי נמי היה שונה כך וכך על אותן של מעלה ותנאי אחריני דלא מנו אלא כ"ד ותו לא הוו סברי דבשאר מילי לא אפלגי ב"ש וב"ה עלייהו אלא כולן הוו שוין בדברים ההם ומחמירין היו ויש סברות אחרות כאן ונלאיתי לכתבן:

אם באומר מכבר משקה מעורב הוא. פי' רבנו שמשון ז"ל כלומר מעכשו יהא מחולל כפי מה שיגיע לטהורים נמצא דהכל מעורב ואף הטמאים שתו מעשר ממשקה המעורב בחולין ולקו אטומאת הגוף:

ואם באומר לכשישתו למפרע חולין שתו. שאמר אחר ששתו הא אין הסלע מתחלל על מה ששתו:

אלא כן אנן קיימין באומר מכבר לכשישתו. ודומה לנותן גט ומתנה ואומר הרי זה גיטך מהיום אם מתי. לשון ר"י ז"ל:

בטמאין טומאת זיב לא בדא. דהזב מטמא בהיסט, שהטמאין מערין מתוך הכד לתוך כוסם וטימאו את הכד וכל אשר בו ואין יכול לחלל מ"ש עליו:

אפילו טמאין טומאת זיבה. מצינן לתרוצי מתני' דלעולם שותין מכד אחת ואין חוטאין:

הדרן עלך פרק מעשר שני תניין בס"ד:

פרק ג

הלכה א

פירות הללו. של מעשר שני:

לחלק. שתטול שם חלק בהן דמשמע כדי לחלק לך חלק מהן בשכר טרחך דהוי פורע חובו מדמי מ"ש ואע"פ שאוכלו בירושלם ותני' במס' דמאי פר' מאכילין אחד שביעית וא' מ"ש אין נפרעין מהן מלוה וחוב וטעמא דאין פורעין מלוה מדמי שביעית ומפ' טעמא בר"פ בתרא דע"ז משום דהוי סחורה והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה ה"נ גבי מ"ש כתיב אכילה דכתיב ואכלת שם ודרשינן ביה נמי הך דרשה גופה ולא לסחורה ולא להפסד כדתנן בשביעית וה"נ דרשינן גבי תרומה דכתיב בה נמי אכילה והני שלשתן כי הדדי נינהו בהך דרשא:

העלם שנאכלם ושנשתם. דחשיב דהאי יהיב ליה מתנה והאי יהיב ליה מתנה:

מה בין האומר לחלק לאומר וכו'. דהא סוף סוף לא יהיב ליה אלא בשכר טרחו:

מהלכות של עמעום היא. כדמפ' להו ואזיל. כלומר ראוי היה ליאסר אלא שעמעמו עליו והתירוהו משום תיקון מ"ש שלא ימצא מי שיעלנו בחנם:

תמן תנינן. פ' כלל גדול רבא במס' שביעית:

לקט לי ירק היום שכרו מותר. ואין בו משום קדושת שביעית ואע"ג דשביעית תופסת דמיה כדאיתא התם הא לאו שביעית הוא אלא שכירות בעלמא כמו שכרו ללקט מציאות:

לקט לי בו שכרו אסור. פי' רש"י ז"ל פ' בתרא דע"ז דלקט לי בו לשון מכר הוא דמשמע לקט לי בו שיווי ירק הילכך נתפסין הדמים כדין שביעית ואסור לעשות בו חפצו דשביעית לא ניתנה אלא לאכילה כדתנן התם:

מה בין האומר לקט לי מה בין האומר לקט לי בו. דהא כי לא אמר ליה בו נמי לא יהיב ליה ירק אלא דמי האיסר ותו לא:

מהילכות של עמעום היא. ראוי היה לאוסרו אלא שעמעמו עליו והתירוהו משום כדי חייו דפועל:

תמן תנינן. במס' שבת:

שואל אדם מחברו. בשבת:

ובלבד שלא יאמר לו הלויני. וטעמא מפ' התם דלשון הלואה אסור גזרה שמא יכתוב דהלואה אינה חוזרת בעין ואין ממהרין לפרוע ורגילין לכתוב אבל שאלה דהדרא בעין אין רגילין לכתוב ואע"ג דהכא לא הדרא בעין מ"מ כי אמר בלשון שאלה מידכר ולא אתי למיכתב ואין הטעם ברור כל כך לפיכך התירו בדוחק וע"י עמעום:

פיתן. פת היא מי"ח דבר כדאיתא בפ"ק דשבת. וגרסינן פ' אין מעמידין כי אתא רב דימי אמר פעם א' יצא ר' לשדה והביא גוי לפניו פת פורני ואמר ר' כמה נאה פת זו מה ראו חכמים לאסרה בשדה כסבורין העם לומר ר' התיר את הפת ור' לא התיר את הפת ומשום דאין היתרו בהדיא מיבעיא לן גבי פת מאי מהילכות של עמעום היא לאיסורא או להיתרא:

בדין הוא שתהא פת של גוים מותרת. משום חיי נפש כדלקמן:

ועמעמו עליה ואסרוה. דר' לא התיר את הפת:

ויש עמעום לאיסורא. בתמיה דצריך לפרושי בשיטתא דהנהו דלעיל דכולהו להתירא:

ופת לאו כתבשילי גוים הוא. כלומר ותו קשה לומר דעמעום לאיסורא דהא עולה על שלחן מלכים ואינו נאכל בלא אפייה ובישולי גוים נמי משום חתנות הוא כדאיתא פר' אין מעמידין ואפילו בכלי טהור אסרום:

ועמעמו עליהם ואסרום. בתמיה הא מעולם לא נסתפקו בהן. ולאיסורא נקטינן להו אלא מאי מספקא לן הכא היינו לקולא וטעמא משום חיי נפש מה שאין כן בבישולי גוים ולכך עמעמו עליה והתירוה:

כדברי מי שהוא מתיר. רבנן דקיסרין היו אומרים דבהדיא היה מפ' לה ר' יעקב בר אחא דלהיתירא היה העמעום. והכי אשכחן עובדא בגמ' דילן בפ"ק דע"ז ר' ירמיה זבן פיתא וטעמא משום חיי נפש. ופליגי בפ' אין מעמידין אמוראי איכא מ"ד דפלטר גוי שרי היכא

דליכא פלטר ישראל ואפילו בעיר ואיכא מ"ד דדוקא בשדה ובלבד מן הפלטר ולא משל בעל הבית:

ולא עבדין כן. דאע"ג דמקילין לאחרים לעצמן לא היו רוצין להקל:

העבר לי חבית זו של יין ממקום למקום. ואפילו שהחבית כבר היא בירושלם אסור להעבירה ממקום למקום:

לחלק. שיתן לו חלקו ממנה בשכרו דהוי פורע חובו ממעות מ"ש. ומפ' לקמיה דהאי לחלק דקאמר היינו דא"ל בריא לי דאנא פליגנא בהדך:

ואסור. אליבא דר"י ור' נחמיה:

ככר בפונדיון. והככר אינו מפירות שביעית ולא קצץ עמו דמים כסתם הקפת חנות אלא שא"ל אני אביא לך ירקות שדה במתנה כשאלקוט ותן לי הככר במתנה דעבדין זה לזה מתנת חנם ואין כאן משום פורע חובו בפירות שביעית:

ירקות שדה. ירקות שמנו חכמים שם בפ' כלל גדול רבא ובפ' הפיגם:

אוסרין. דס"ל גבי שביעית דאפילו כשא"ל כשאלקוט ירקות שדה בריא לי דאנא יהב לך אסור כדמפ' טעמא לקמן דס"ל אין ירקות שדה מצויין ואין המתנה מצוייה בידו והכא נמי גבי מעשר אסור שמא יבקע הנוד וחייב לשלם לו שכרו וכבר כתבתי למעלה דדין מ"ש ודין שביעית כי הדדי נינהו. ותנא דמתני' לא חייש להכי ולא אסר אלא העל את הפירות האלו לירושלם:

במה אנן קיימין. במאי עסקינן הך פלוגתא דר' יהודה ורבנן גבי ככר:

הב לי ואנא יהב לך. תן לי ככר במתנה ואני אתן לך ירק במתנה הא עבדין דין לדין מתנת חנם ודמי להעלם ונאכלם ונשתם ומ"ט דמאן דאסר:

הא לך והב לי. הילך ירק והב לי ככר פשיטא דאסור דפורע חובו מפירות שביעית:

ומסיק אלא הכא במאי עסקינן בההוא דא"ל הב לי ובריא לי דאנא יהב לך ירקות כשאלקטם. ר' יהודה ור' נחמיה סברי דאסור דאין ירקות שדה מצויין ואין המתנה מצוייה בידו ונשאר הככר חיובא עליו וכי הדר יהב ליה נמצא פורע חובו. ורבנן סברי ירקות שדה מצויין הן ושרי ולא חשיב אגריה:

מהו שיאמר לו טול חלקך ואני חלקי. דכיון דכבר העלם הוא עצמו בסתם והשתא הוא דא"ל הכי מתנה היא דקא יהיב ליה. או דילמא מ"מ אסור כיון דא"ל טול חלקך משמע שכר טרחך ולא איפשיטא:

ואנו אוכלין חבית של שמן שיש לי שם. ממ"ש כיון דלא א"ל ונשתה אותה שם אסור. או דילמא כיון דלא א"ל וטול חלקך בשמן מותר:

אף במעשר בהמה כן. בעיא היא דינא דמתנה דשריא גבי מ"ש מי שריא גבי מעשר בהמה כן כגון העל בהמה זו לירושלם ונאכל מבשרה מהו. וטעמא דמיבעיא לן דאשכחן צד גבי מ"ש דקיל כדמפ' ואזיל דמ"ש שרי דמכירתו מיוחדת כלומר מכירתו המותרת אינה אלא במקום מיוחד דהיינו בירושלם ואינו אסור אלא לעשות בו סחורה ומשו"ה ונאכלם ונשתם שרי ביה אבל מעשר בהמה אין מכירתו מיוחדת דאפילו ביחוד מקום לא שריא דאיסורא דאורייתא אית ביה ואפילו בירושלם ואפילו בבעל מום כתיב ולא יגאל כדאיתא לעיל פ"ק:

בהא לית פשיטא לך וכו'. כלומר ואת"ל דכיון דאשכחן דמעשר בהמה חמיר בהא אפשר דמאי דשרי גבי מ"ש לא יהא כל כך פשוט להתירו גבי מעשר בהמה:

מהו שיאמר לו העל בהמה וחיה זו ואנו אוכלין בשר בהמה וכו'. מהו שיאמר לו העל בהמה של מעשר בהמה וחית חולין נמי בהדה ונאכל בשר בהמת חולין שיש לי שם. מי אמרינן נאכל ביחד לאו אגרא הוא. ואת"ל אגרא הוא משום טורח החיה קא יהיב ובהמה דמעשר בהמה בה בלעה מסיק לה ושרי. ולא משני לה: ונראה דנקטינן בהו לקולא דספק ספקא הוא ואפילו בדאורייתא לקולא:

הלכה ב

ה"ג מפני שממעט באכילתו. והקפידה היא משום מ"ש כדאיתא בגמ' דמעיקרא שרי לזרים ולטבול יום והשתא אסיר. ובגמ' פריך אמאי לא חשו נמי משום דהא ממעט באכילת תרומה דמעיקרא שריא לאונן וחומה נמי לא בעיא והשתא אסירא לאונן וחומה בעיא ומשני לה:

ור"ש מתיר. דס"ל דמביאין קדשים לבית הפסול:

אם הקל בזבחי שלמים. דתניא בספרי דממעות מ"ש קונין בהן שלמים וכתבתיה לעיל בפ"ק דמכילתין:

פגול. כגון אם שחטן חוץ לזמנן דהאוכלן בכרת וחוץ למקומן האוכלן בלאו:

ונותר. כגון אם הותיר מהן אחר שני ימים ולילה יש בהם כרת מה שאין כן במ"ש:

ויוצא. גרסינן ולא גרסינן וטמא דהא גבי מ"ש נמי אית בהו איסור טמא בין טומאת הגוף בין טומאת עצמו כדאיתא בפ' הערל ויוצא חוץ לחומה אסור באכילה דנפקא לן מובשר בשדה וכו' ואפילו חזר למקומו כדאיתא בזבחים מה שאין כן במ"ש דיוצא חוץ לחומה יכול להחזירו ושרי כדאיתא בריש פ' בהמה המקשה. ושוב מצאתי בפ' התערובות בתוספות דל"ג וטמא:

שכן מותרים לזרים. ולית בזה מיעוט אוכלין אע"ג דאית בהו מיעוט זמן:

נקל בתרומה. שהיא אסורה לזרים ולא אשכחן דהתיר הכתוב במיעוט אוכלין:
תניא שלא יביא לידי פיסול. בתוספתא שנו טעם על מה ששנינו אין לוקחין תרומה וכו' מפני שלא יבא לידי פיסול. ומפ' השתא מאי לידי פיסול דתרומה פוסלה טבול יום בנגיעתו כדאמרינן פ' הערל:
לאוכלו אי אתה יכול שהוא טמא דבר תורה. כלומר פסול דבר תורה דמטעם תרומה פסולה היא בנגיעתו:
לטמאו וכו'. ונגיעת טבול יום אי אתה יכול לומר שהוא טמא שהרי הוא טהור גבי מעשר דבר תורה כדתנן טבל ועלה אוכל במעשר וילפינן לה בפ' הערל מקראי ותרומה זו הלקוחה בכסף מעשר אם נגע בה טבול יום אינה טמאה ואינה טהורה הוי שלא יבא לידי פיסול:
כשם שהוא ממעט באכילתו כך הוא ממעט באכילתה. קושיא היא דאפילו משום מיעוט אכילת תרומה נמי הוה לן למיחש דכיון דלקח תרומה בדמי מ"ש חל עליה קדושת מ"ש דתרומה מותרת לאונן כדאמרינן פ' הערל זרות אמרתי לך ולא אנינות והשתא אסור דמעשר אסור לאונן כדכתיב בהדיא לא אכלתי באוני ממנו:
תרומה אינה טעונה מחיצה. דיכול לאכלה חוץ לירושלם אבל מ"ש טעון מחיצה:
אשכח תני מפני שהוא ממעט באכילתו ובאכילתה. ומתני' חדא מינייהו נקט. ובפ' התערובות מייתי ברייתא דגרסינן בה באכילתה. וכך גריס רש"י ז"ל והיינו האי תנא דהכא דחייש אף למיעוט אכילת תרומה וקושיית התוספות שהקשו על רש"י ז"ל אינה קושיא כדגרסינן הכא דמתני' מודי לברייתא אלא דחדא מינייהו נקט. והא דנקט התם ההיא ברייתא ולא נקט מתני' משום דקאי אהך ברייתא דתניא התם שביעית אין לוקחין בדמיה תרומה מפני שממעט באכילתה ומשום דלעיל חייש לדין תרומה מייתי ברייתא נמי דחייש לה:
אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר. מפני שממעט בזמן אכילת מעשר שני דפירות שביעית אסורין באכילה אחר זמן הביעור דהיינו מכי כלה לחיה:
במחלוקת. דר"ש דפליג במתני' מטעם ק"ו פליג נמי אהא:
אוכלי תרומה זריזין הם. ומש"ה שרי ר"ש ליקח בכסף מעשר תרומה מה שאין כן גבי שביעית ושמן תרומה בירק של שביעית שרי ר"ש דמשום תרומה אכיל ליה לירק:
והא תנינן. בפסחים פ' מי שהיה טמא:
נתערב בבכורות. נתערב הפסח בבכורות שמתן דמן ומתן דם הפסח שוה ואין טעונין תנופה חזה ושוק ולא סמיכה ונסכים:

ר"ש אומר. אם כל החבורה כולה כהנים דהבכור נאכל לכהנים יאכלו את כולן בו בלילה ויקרב הפסח לשם פסח בכל מקום שהוא ובכורות לשם בכור בכל מקום שהוא דקמי שמיא גליא:

כחמור שבהן. דאע"ג דבכור לשני ימים ולילה אחד ימעט בזמן אכילת בשר כדין פסח ושורפו לנותר עד הבקר כדין פסח. והא הכא דאכיל לבכור כדין פסח וקשה לר' יונה:

ומשני דאוכלי פסחים בשעתן זריזין הן:

דתנינן. בפ"ק דשבת:

כדי שיצולו מבעוד יום. כמאכל בן דרוסאי שמא יחתה אבל אם לא נצלה כמאכל בן דרוסאי אסור:

ותנן התם משלשלין את הפסח. משום דתנורין שלהם פיהם למעלה קרי תנא להורדה של הפסח כשהוא תחוב בשפוד קרי ליה שלשול דשלשול מלמעלה למטה הוא כמו שכתב רש"י ז"ל בעירובין. ותנן דיכולין בני חבורה להורידו עם חשיכה כשחל הפסח בע"ש שיו"ט ראשון חל בשבת ואע"ג דלעיל תנן אין צולין וכו' הכא שרי דבני חבורה זריזין הם ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתויי בגחלים. וה"נ מפ' התם דטעמא משום דבני חבורה זריזין הם:

אין מוסיפין חומש אלא על תחלת הקדש. משום דמייתי עלה שלמים שלקחן בכסף מעשר מייתי לה הכא:

אלא על תחלת הקדש. אבל אם חזר והתפיס הקדש שני תחת הראשון וחזר ופדה השני אין מוסיף חומש עליו. ובפ' הזהב מפ' טעמא דכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית וכו' המקדיש ולא המתפיס. פירש רש"י ז"ל המתפיס זה תחת הראשון שהשני נתפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמו באה לו:

ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך וגו'. הוה ליה למכתב ואם בהמה טמאה דהטמאה משמע טמאה ראשונה והכי איתא בהזהב במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית הכ' מדבר:

שהיא תחלת הקדש. כדנפקא לן מהי' יתירא. וה"ק בהקדשות שהן בבהמה טמאה שהיא ראשונה ויסף וגו' ולמעוטי הקדש שני:

והוממו ופדאן מוסיף חומש. ולא תימא הקדש שני הוא דתחלת הקדש הוי דאית בהו פיגול ונותר ויוצא מה שאין כן במ"ש כדלעיל. ובסמוך נמי אמרינן דפקע מינייהו קדושת מעשר הילכך מצי למיכלינהו חוץ לחומה כשהוממו. וכת' הרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' מעשר לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום פקעה ממנה קדושת מעשר ופודה אותה ואין הדמים מעשר ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש ע"כ. והשיג עליו הראב"ד ז"ל א"א מאי

אע"פ אטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש בשביל הקדשן ע"כ. ואני אומר לכאורה כוותיה משמע אבל כי מעיינת שפיר יפה כיוון הרמב"ם ז"ל לשמועתנו והיינו דקאמר משום דס"ד לומר כיון דקונה מכסף מעשר שלמים בג"ש דשם שם וא"כ נהפכה ונתפסה קדושת מעשר לשלמים והקדש שני הוא וקי"ל דעל הקדש שני אינו מוסיף חומש כדאיתא בשמעתין וכתבו הרב ז"ל פ"ז דהל' ערכין וחרמין קמ"ל דאפ"ה מוסיף חומש וטעמא דפנים חדשות באו לכאן כדלקמן דפקע מיניה קדושת מעשר ולא בעי חומה מה שאין כן במ"ש:

מדמי פסח. ממותר דמי פסח דקרב שלמים כדתנן בשקלים אם נפל בהם מום והוממו מוסיף חומש דתחלת הקדש הוי דפסח אין טעון תנופת חזה ושוק ונסכים וסמיכה ושלמים טעונין סמיכה ותנופת חזה ושוק ונסכים:

חדא צורכא וחדא לא צורכא. כדמפ' ר' מנא דפסח צריכא ושלמים לקוחין ממעשר לא צריכא דלקמן אמרינן דפקע מינייהו קדושת מעשר ופנים חדשות באו לכאן הילכך פשיטא דמוסיף חומש דתחלת הקדש הוא דהוי אבל פסח לא אצטריך לאשמועינן:

הואיל ופסח משתנה לשם שלמים. דאם הפריש פסח ואבד והקריבו אחר תחתיו ואח"כ נמצא קרב שלמים כדאיתא פ' מצרפין ופ"ק דזבחים כיון דראשון נמי אפשר לחזור ולהיות שלמים א"כ למתפיס דמי והוי האי הקדש אחר ולא מוסיף חומש קמ"ל:

טעמא דר' שמואל. דס"ל דשלמים שלקחן מדמי פסח מוסיף חומש דהא ליכא למימר דפקע מיניה קדושת פסח דבהדיא תניא בתוספתא דאינו נאכל אלא ליום וליום. ואיתא נמי בפסחים פ' האשה ולמתפיס דמי אלא משום דקסבר אין פסח עושה תמורה ושונה משום דתנן פ"ק דתמורה דממירין וחוזרין וממירין ואפילו עד אלף והיינו בראשון דאילו שני הנתפס אין תמורה עושה תמורה כדתנן התם וקאמר דגבי פסח קסבר ר' שמואל דאין עושה תמורה ושונה דתמורה ראשונה קריבה שלמים והראשון הוי פסח ושוב אינו יכול להמיר בו. ויש שאם חזר והמיר בראשון דהיינו פסח גופיה ממיר ושונה כגון שאבד ואחר הפסח נמצא דחזר שלמים ואז יכול להמיר בו ואפילו אלף וכן הני שלמים דהוו דמי פסח יכול להמיר בהן ואפילו עד אלף וטעמא דתמורת פסח קרב שלמים נפקא לן בפ' מי שהיה טמא מדכתיב אם כשב לרבות תמורת פסח שקרב שלמים ובשאר קדשים דממירין ואפילו אלף נפקא לן התם מיתורא דבהמה בבהמה:

המיר בו ועודהו פסח המיר בו וכו'. כלומר כיון דיש חילוק בין המיר בו ועודהו פסח והמיר בו ועודהו שלמים דבזה ממיר ושונה ובזה ממיר ואינו שונה כפקע קדושה

קמייתא דמי וכיון דגבי פסח לא הויא תמורה אלא חד ואלו דמי פסח הוו שלמים ממירין ואפילו אלף הילכך תחלת הקדש הוא:

ולאו דמויי הוה ר' מדמי לה. דקסבר דאף בפסח גופיה נמי ממירין עד אלף והוו שלמים ואיהו גופיה עודנו פסח:

אינן חוזרין לכמות שהיו ליעשות שני. ומותר לאכלן חוץ לחומה דלא נשאר קדושת מ"ש בהן וכדלקמיה:

תרומה לא פקעה ממנה קדושת מעשר. ואית בה תרתי קדושות כדתנן במתני':

המשנה שוברת זה. זה הדין דסברת דשלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר משנתנו שוברתו, דא"כ משיבין דבר שפקעה ממנו וכו' על דבר שלא פקעה ממנו וכו' כלומר היכי מייתי ר"ש ראיה במשנתנו להתיר תרומה משלמים דשלמים שאני דפקעה מהם קדושת מעשר והילכך לא ממעטי מאכילת מעשר מה שאין כן כשקונין בו תרומה דתפיס בה קדושת מעשר וממעט מאכילתו ומאכילתה כדלעיל ולא משני:

וחרינא אמר לית הדא אמרה וכו'. וטעמא דר"ש משום שהוא אומר לרבנן אבד עלי טבילה אחת. דבין למעשר בין לתרומה שאני מתיר לתרוייהו בעינן טבילה אלא דתרומה בעיא הערב שמש ולא אבדתי ולא מידי בקנותי תרומה הילכך אין כאן מיעוט אכילה:

הלכה ג

וצריך להם. לשאר דברים שלא בא לאכילה ולשתיה:

ולחברו פירות. והוא אוהבו שיעשה כן בעבור שיתחללו מעותיו עליהן:

אוכל פירותיו בטהרה. בקדושת מ"ש דנאכל לטבול יום:

ולא יאמר כן לע"ה. מפ' טעמא בגמ' דאין מוסרין ודאי לע"ה שאינו נזהר בו:

פירות בירושלם ומעות במדינה. כלומר בגבולים וקמ"ל דאין צריך שיהיו המעות והפירות במקום אחד ובסוף פ"ק מפ' שאר גווני נמי כגון מעות ופירות בירושלם מעות ופירות במדינה:

נכנסין ואינן יוצאין. משום דקלטינהו מחיצות:

נכנסין ויוצאין. מפ' בגמ':

פירות שנגמרה מלאכתן ועברו תוך ירושלם. נגמרה מלאכתן הקובעתן למעשר כדתנן בפ"ק דמעשרות בענין דאכתי שרי לאכול מהן עראי אפ"ה ירושלם קבעה למ"ש ואינו רשאי לפדותן ואע"פ שיצאו. וטעמא מפ' בגמ' דירושלם עשו אותה כחצר בית שמירה שלו ונטבלו ואסור לאכול מהן ומיחייב לעשרן וכל העומד לעשר כמעושר דמי וכמי שהורמו דמי וקלטוה מחיצות:

ושלא נגמרה מלאכתן. כדמפ' ואזיל:
סלי ענבים לגת וסלי תאנים למוקצה. [רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה ומתכוין להכניסן שם] לעשותן קציעות דאילו סלי ענבים ותאנים לאכילה גמר מלאכה נינהו כדאיתא בגמ':
יחזור מ"ש שלהן ויאכל בירושלם. לא יאמר כשבא להפריש המ"ש שלהן יחזור המ"ש לירושלם ואין לו פדיון דקלטוהו מחיצות לב"ש אפילו דכשעברו תוך ירושלם לא נגמרה מלאכתן:
יפדה ויאכל בכל מקום. דלא קלטוהו מחיצות כיון דכשעברו לא נגמרה מלאכתן:
משום ר' יוסי. דקסבר ר' יוסי דמתנות שלא הורמו לאו כהורמו דמיין. ומש"ה תני אליבא דב"ה יפדה בנגמרה מלאכתן דב"ש במקום ב"ה אינה משנה:
שיפדה מ"ש שלהן. עדיין יש לו פדייה דכיון דלא נגמרה מלאכתן כולהו מודו דלא קלטו ליה מחיצות:
יחזור מ"ש שלהן ויאכל בירושלם. דקסברי ב"ש כמי שהורמו דמיין וראו פני החומה ואין לו פדייה:
יפדה ויאכל בכל מקום. דכיון דהוו בטבלייהו לאו כמי שהורמו דמיין ולא קלטו ליה מחיצות דקליטת מחיצות דרבנן הוא וכי גזור רבנן כי איתיה בעיניה בטבליה לא גזור רבנן כדאיתא פ' אלו הן הלוקין:
והדמאי נכנס ויוצא. מפ' בגמ' טבל של דמאי נכנס ויוצא ונפדה אבל מ"ש של דמאי גופיה אסור להוציאו לכתחלה אלא אם יצא מותר לפדותו בחוץ דלא קלטוהו מחיצות. והכי תנן נמי פ"ק דדמאי ואיתא נמי הכי פ' הזהב:
כדי לעשות עיסה ולחזור וכו'. כלומר אין יוצאין ליפדות דמודה רשב"ג דמחיצה קולטת מדרבנן כדאמרינן בפ' הזהב אלא דפעמים מוצאין סביב ירושלם ריחיים בזול ומוציאין תבואתן לטוחנן ומחזירן לירושלם לנפותן וכגון דאין שם מרקדי קמח או מוציאי סולת אלא בפנים תוך החומה ומוצא תנור בזול חוץ לחומה מותר להוציאן לחוץ כדי לטוחנן ולחזור ולהכניסן לאכלן. ולכך כפל הלשון כדי לעשות עיסה ולחזור שלא יאמר כיון שצריך לאפותם בחוץ יהיו בחוץ עד ששתדל להוציא לחוץ המרקדים שירקידוה בחוץ ויהיה מזומנת שם בשעת אפייה זה לא הקלו אלא להחזירה מיד בפנים שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכה"ג הוא דשרי רשב"ג. ועוד פירשתי פי' אחר בפ' מ"ש תניין:
כחצר בית שמירה. דטובלת למ"ש ומש"ה קלטה דאי ס"ד דמותר לאכול מהן עראי הא מצי לאפקועינהו ממ"ש כגון לאכילת עראי או לאכילת בהמה אלא דטבלא:

שהן של כל ישראל. דהא ירושלם לא נתחלקה לשבטים כדאיתא במרובה ותניא נמי בריש פ' בני העיר אין משכירין בתים בירושלם מפני שאינן שלהן ר' אלעזר בר צדוק אומר אף לא מטות. ופי' רש"י ז"ל אין משכירין בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים אלא בחנם נותנין להם ונכנסין לתוכן דלא נתחלקה לשבטים. וגרסינן בפ' היה עובר דבית שאינו שלו אינו טובל לו אלא דוקא ביתו הלכך בתים של ירושלם לא טבלן וכ"ש העיר גופה אלא דדנו אותה כחצר בית שמירה והיא שלו ומשו"ה טבלא:

טבל טבול לראשון ולשני. שנמרה מלאכתו:

אם התרו בו משום שני לוקה. דטבל טבול למ"ש ועבר בירושלם ויצא חשיב כאילו הוי מ"ש בעיניה דהא מתני' חשבא טבל של מעשר דאסור לפדותו וקלטו ליה מחיצות כאילו הוי בעיניה:

אית לך מימר על דב"ש לוקה. כלומר אדתידוק מת"ק תידוק מר"ש בן יהודה דהוא תני דב"ש הוא דאמרי הכי ואב"ש ניקום ונסמוך אלא מתני' דקתני פירות נכנסין ואינן יוצאין חומר הוא במחיצות דמדרבנן קלטו ואף הכא ב"ה נמי דאמרי יפדה היינו משום דיצאו אבל לכתחלה אסור להוציאם דאית להו חומרא דמחיצות מדרבנן ולא לענין מלקות ואוקמוה אדאורייתא ואין לוקה אלא על ראיית פני חומה דמ"ש גופיה:

הפריש עליו שני ממקום אחר. היה לו כרי של פירות שנגמרה מלאכתן שיצאו מירושלם והפריש עליהן מ"ש מכרי של פירות שלא נכנסו מי אמרינן נפטרו ומצי לאכלן חוץ לירושלם או דילמא נימא הא הוטבלו וצריך להפריש מהן עצמן מ"ש ולהכניסן לירושלם ולא משני לה. ולקמן פשיט לה מברייתא לחומרא:

עשה כולו שני למקום אחר. כגון שהיו לו כאן ט' כורין מפירות שלא נכנסו וכור א' מפירות שנכנסו והפריש כל הכור אחר שיצאו על שלא נכנסו מי אמרינן כולו נתפס כיון דשם מ"ש עליהם ונכנסו או דילמא לא טבלא ירושלם אלא א' מעשרה שבכור שהיה ראוי להפריש מהן והאחרות חולין הוו אלא שרצה לעשותן מעשר על אלו שלא נכנסו. ולא איפשיטו בעיין. ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב דהיל' מ"ש בשניהם לחומרא וזה לשונו פירות שנגמרה מלאכתם ועברו בתוך ירושלם ויצאו אינו יכול להוציא עליהן מ"ש מפירות אחרות שלא נכנסו לירושלם אלא יחזור מ"ש שלהן ויאכל בירושלם. ואין נפדה בחוץ. ואפילו עשה כל הפירות האלו מעשר שני אחר שיצאו על פירות אחרות שלא נכנסו יחזרו ויאכלו בירושלם חומר הוא במחיצות ירושלם הואיל וקלטו קלטו ע"כ:

כך אמרו להם בית הלל לבית שמאי. ר' שמעון בן יהודה בשם ר' יוסי קתני לה. והכי איתא בתוספתא:

אף פירות שנגמרה מלאכתן כיוצא בהן. דכיון דאין המעשר בעין לא קלטו ליה מחיצות:
אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להפקירן. האי יכול מדאורייתא הוא דקאמר א"נ מדרבנן וכגון דאפקר להו בעיר דמילתא דאושא היא והכי מוכח בפ' משוח מלחמה. ואיתא נמי בפ' עריס לקט שכחה ופאה שעשאן כרי בשדה חייבין במעשרות ואם עשאן גורן בעיר פטורין דקלא אית להו ולקט ושכחה מטעם הפקר פטורין כדאיתא בפ"ק דחלה ואיתא נמי בריש מסכת תרומות ואפ"ה בשדה חייבין. וכן כתב הראב"ד ז"ל פ"ב דהיל' מעשר וז"ל והרי הפקר פטור ואפילו נתמרח מי שזכה בו פטור מן התורה כדאמרינן בלקט שכחה ופאה עשאם גורן בעיר שהן פטורין ש"מ בשדה שחייבין מדרבנן ע"כ. וכי קאמר דיכול מדינא דאורייתא קאמר:
גמר מלאכה. ולא אמרינן דכיון דרובן הוו ליין ולעשות גרוגרות לא חשיבא גמר מלאכה ואכילת עראי שריא:
שהוא יכול להוציא עליהם שני. מפירות שלא נכנסו:
שאינו יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר. ואפילו אחר שיצאו אלא מינייהו ובייהו דקלטינהו מחיצות וכיון דקלטינהו אינהו גופייהו בעי לעשורי וב"ה דמתני' לגבי פדיון הוא דמקלי:
דר' זעירא. דלעיל דמיבעיא ליה אי קלטינהו מחיצות או לא ויכול להפריש עליו ממקום אחר. והכא קתני דאינו יכול ואפילו בדיעבד משמע:
ובקשו לפדותן. פירות מעשר שני הוו ובקשו לפדותן שם בירושלם, כדמפ' ואזיל דבטלו להו מחיצות דבזמן מחיצות הוא דתקון דאינו נפדה שיכולין לאכלו שם אבל השתא דנפול מחיצות הוי כמו גבולין:
מפקין חוץ לחומה. בטבליה ושם חוץ לעיר מפרישין אותו ופודין אותו דבפנים אין פודין אותו דקסבר דחשבינן למחיצות כאילו הן קיימות הילכך צריך להוציאן לחוץ ולפדותן ואע"ג דבזמן הבית אינו יכול להוציאן ולפדותן כדתנן פירות נכנסין ואינן יוצאין כיון דקליטת מחיצות מדרבנן השתא לא גזור כשהן בטבלן וכר' יוסי דמתני':
רואין את המחיצות כאילו עולות. כדמפ' ואזיל דס"ל כר' יהושע דאמר קדושה ראשונה של יהושע קידשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ואינהו סבור כר' אליעזר. ופלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע איתא בעדויות פ' בתרא ומייתי לה פ"ב דשבועות. והכי איתא התם א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונין בהיכל עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה אלא שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרה בונין מבפנים. א"ר יהושע שמעתי שמקריבין אע"פ שאין שם בית ואוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין שם קלעים קדשים קלים ומ"ש אע"פ שאין

חומה מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. ופי' רש"י ז"ל שמעתי מרבותי, כשהיו בונין בהיכל בימי עזרא, תולין קלעים במקום חומת ההיכל כדי שיהא מזבח הבנוי קרוי אשר פתח אהל מועד שאלמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין והם התחילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש ועד עשרים ושתים שנה אח"כ לא נגמר, בונין מבחוץ שהיו הקלעים פרושים לפנים מעובי החומה שלא יכנסו הבונים לתוך ההיכל, אע"פ שאין חומה בירושלם קודם שנבנית החומה ע"כ. ואע"ג דבעי לדחויי מר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמע וכו' היינו מקמי דקים לן דאיכא תנאי דפליגי בקדושה ראשונה אי קדשה לעתיד לבא אי לא קדשה אבל בתר דקים לן הכי הכי הוא פירושא דמתני':

מסאב להו ופריק להו. מטמא את הפירות כדי שיוכלו לפדותן דאפילו בזמן הבית מצי לפדותו כשנטמא כדתנן לקמן:

כדברי התלמיד. כר' פינחס. והרמב"ם ז"ל פסק בפ"ב כי ההיא סבתא וז"ל ואם נכנס לירושלם אפילו בזמן הזה אין מוציאין אותו משם ומניחין אותו שם עד שירקב לפיכך אין מפרישין מ"ש בירושלם בזמן הזה אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו ואם הפרישו שם בזמן הזה ירקב ע"כ:

ובלבד בפירות שהן טבולים לדמאי. זהו שמותר להוציא ולפדות אבל מ"ש שהפריש מן הדמאי קלטו ליה מחיצות ואסור לכתחלה להוציאו מכאן נראה כגיר' הרמב"ם ז"ל דגריס בפ"ק דמס' דמאי ונכנס לירושלם ויצא דהיינו דיעבד. ול"ג ויוצא וכמו שכתבתי שם:

הלכה ד

שהוא עומד בפנים. עיקרו עומד בירושלם:

ונוטה לחוץ. נופו נוטה לחוץ:

מכנגד החומה ולפנים כלפנים. מדאמרינן בגמ' לחומרא ומפרש דהיינו מציעתא דקתני בתי הבדין וכו' ותנן מכנגד החומה ולפנים כלפנים משמע דדוקא מציעתא הוא דהוי לחומרא אבל רישא דוקא קתני בין לקולא בין לחומרא, לקולא דלפנים נאכלין בלא פדיון ולחומרא דאין פודין שם דגבי מחיצות איכא בעלמא בין בפנים בין בחוץ חדא לקולא וחדא לחומרא. חומר בפנים מבחוץ שבחוץ יכול לפדותן בפנים אינו יכול לפדותן דקלטי ליה מחיצות וחומר בחוץ מבפנים דבחוץ אינו נאכל בלא פדיון ובפנים אוכלו בלא פדיון וא"כ פליגא אההיא דמס' מעשרות בפ' המעביר דתנן התם ובירושלם הלך אחר הנוף ואמרינן התם דאי עיקרו לפנים והעלהו דרך עיקר דכבר קלטו עיקר ומוקי לה

כב"ש. ובפ' אלו הן הגולין רמינן להו אהדדי ומשנינן דמתני' דהכא כרבנן ומתני' דהתם כר' יהודה ור' יהודה אית ליה גבי מ"ש דבמערה הלך אחר פתחה ובאילן אחר נופו:

בתי הבדים. שעושין בהם שמן מלשון בית הבד:

הכל כלפנים. דכשפתחן תוך ירושלם דמעשר שני הנכנס בו דרך פתחן נכנס קולטין אותו פתחן וכשפתחן לחוץ כיון דכל חללן לפנים אין דרך להניח מה שמכניסין לבית להניחו בפתח אלא להכניסו לחלל וקלטו חללן והואיל וחללן לפנים כלפנים הם ואוכלין שם קדשים קלים ומ"ש בלא פדייה וכ"ש שאין פודין שם:

מכנגד החומה ולפנים כלפנים. כשכל חללן לחוץ אע"ג דפתחן לפנים פשיטא דהן כלחוץ אלא כשחצין לפנים וחציין לחוץ ופתחן לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים לכל דבר:

ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. להחמיר הוא כדאיתא בגמ' דאין אוכלין שם אבל פודין שם להחמיר, וכשפתחן לחוץ מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ הוא לכל דבר. ומכנגד החומה ולפנים כלפנים להחמיר דאין פודין שם אבל אין אוכלין שם כיון דפתחן לחוץ הכי מפרש לה בגמ':

בנויות בקדש. בתוך העזרה כל גוף חללם:

ופתוחות לחוץ. להר הבית המקיף את העזרה:

תוכן חול. מפרש בתוספתא אין אוכלין בהן קדשי קדשים ואין שוחטין בהם קדשי קלים ואין חייבין עליהן משום טומאה:

וגגותיהן קדש. בפ' כיצד צולין מוקמינן לה כשגגותיהם שוות לקרקע עזרה:

בנויות בחול. וכל חללם חוץ:

תוכן קדש. מפרש בגמרא:

בנויות בקדש ובחול ופתוחות לקדש ולחול. מפרש בתוספתא כגון לשכת בית המוקד דתנן במסכת תמיד ובמסכת מדות דד' לשכות היו בה ושתי לשכות היו בקדש ושתים בחול וראשי פסיפסין היו שם להבדיל בין קדש לחול והיתה פתחה לעזרה ופתוחה נמי לחול:

מכנגד הקדש ולקדש קדש. משמע דאתוכן וגגותיהן קאי. אבל בגמ' לא קאמר הכי אלא דתוכן קדש דבתר דפתחן דקדש שדינן להו. ובגגותיהן תנן מכנד הקדש ולקדש כקדש. ומתני' דייקא דתנן ברישא דגג בתר מקום הבנין שדינן ליה:

לחומרין. פירשתי במשנתנו:

בנויות לקדש ופתוחות לקדש ולחול תוכן קדש. דאיכא תרתי בנויות בקדש ופתוחות לקדש:

ושוחטין שם קדשים קלים. דשחיטתן בכל מקום בעזרה כדתנן בפ' איזהו מקומן:
אין לוקין משום טומאה. טמא שנכנס להר הבית אינו חייב אלא א"כ נכנס לתוך היקף חלל העזרה והיתה אורך קפ"ז על רוחב קל"ה כדתנן במס' מדות למעוטי הנכנס ללשכותיה הבנויות חוצה לה ופתוחות לתוכה שלא נתקדשו בקדושת עזרה בתודות ובשיר של פגעים ובאורים ובתומים שמקדשין בזה העזרה כדתנן בפ"ב דשבועות. וכי תנן במתני' בנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קדש לענין אכילת קדשי קדשים לחוד הוא דתנן:
והתני. בניחותא:
בשיווי חומת העזרה. שגגה קדש:
אוכלין שם קדשי קדשים. מפרש טעמא באיזהו מקומן דכתיב בחצר אהל מועד יאכלוה התורה ריבתה לה אכילות הרבה:
אין שוחטין שם קדשים קלים. דכיון דבנויות בחול אין להם קדושת עזרה:
זו משנת רבי עקיבא. דקסבר דלא נתקדשו הנהו דתוכן קדש בקדושת עזרה:
הרי אלו. בתי הבדים:
כלשכות. הכי איתא בתוספתא:
הולכין אחר פתחיהן. וכיון דפתוחות לקדש שוחטין בהן קדשים קלים וחייבין עליהם משום טומאה. ובתרתי פליגי בבתי בדים ובלשכות ור"י פסיק הילכת' כר"ע והכי קי"ל פ' איזהו מקומן. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' בית הבחירה וז"ל היו בנויות לחול ופתוחות לקדש תוכן קדש לאכילת קדשי קדשים אבל אין שוחטין שם קדשים קלים והנכנס לשם בטומאה פטור:

הלכה ה

מעשר שני שנכנס לירושלם ונטמא. דרשאין לפדותו כדיליף מקרא בגמ':
בין שנטמא באב הטומאה. כגון שנגע בו שרץ:
בין שנטמא בולד הטומאה. כגון דנגע באוכלין שנגעו בשרץ דראשון עושה שני:
בין בפנים בין בחוץ. בין שנטמא בפנים בין שנטמא בחוץ נחלקו ב"ש וב"ה:
יאכל בפנים. טעמא דבית שמאי ובית הלל מפרש בגמרא:
כי לא תוכל שאתו ונתת בכסף. והיינו פדיון:
אם בריחוק מקום. אם בא ללמדנו שפודין אותו בריחוק מקום, והלא כבר נאמר וכי ירבה ממך הדרך:
ואם בקירוב מקום. ואם בא ללמדנו דאם רחוק פסיעה אחת חוץ לחומה דפודין אותו דמהאי קרא נפקא לן בפר' אלו הם הלוקין:

והלא כבר נאמר וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום. דקרא יתירא הוא דכיון דכתיב ואכלת שם לפני ה' אלקיך פשיטא דצריך לילך שם אלא לאשמועינן דכל זמן שיש לך דרך לילך ואתה הולך בדרך מותר אתה לפדותו בכסף. והך דרשא אתיא שפיר טפי מההיא דפ' הלוקין:

לא תוכל לאכלו. ודריש ליה בפ' הלוקין ואין שאתו אלא אכילה שנא' וישא משאות מאת פניו אליהם והתם על השלחן הוה כדכתיב קראי ושאתו לשון כבוד הוא דכתיב שאת פני רשע, פני יהושפט אני נושא, כי לא תוכל שאתו חסר ויו וכי לא תוכל שאתו כלומר או כי לא תוכל לכבד בו אין לך רשות בכבוד שלו ובחשיבות שלו מפני טומאתו שאסור באכילה בטומאת עצמו כדאיתא בפ' הערל וה"ק קרא כי ירחק ממך המקום שיהא המעשר טהור חוץ לירושלם או אפילו הוא בירושלם אלא שאין לך היתר בכבוד שבו כלומר להיות נהנה מנהג עונג אכילתו לפי שהוא טמא וקאמר אתרווייהו ונתת בכסף:

אב הטומאה דבר תורה. כשנגע המ"ש בשרץ טומאת המ"ש דבר תורה:

ולד הטומאה מדבריהם. כשנגע מ"ש או תרומה בולד הטומאה אין טומאת מ"ש או תרומה אלא מדבריהם. ונראה בעיני דסבר בר קפרא כרבינא דפ"ק דפסחים (יד.) דאמר התם עלה דההיא דתניא בת"כ יכול יהא אוכל מטמא אוכל ת"ל וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא, הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו. ומפ' רבינא דמקרא מלא דבר הכתוב לא שנא חולין ול"ש תרומה אינו עושה כיוצא בו אלא מדרבנן הוא דטמא. ור' יוחנן דהכא סבר כאביי דאמר התם לא שנו אלא בחולין אבל בתרומה וקדשים עושה כיוצא בו. וה"ה גבי מ"ש דחמיר מתרומה גבי טומאה דאילו תרומה ליכא אלא איסור עשה לאכלה בטומאת עצמה כדאיתא בפ' הערל דדוקא בטומאת הגוף בלחוד איכא לאו וגבי מ"ש בין בטומאת עצמו בין בטומאת הגוף איכא ביה לאו ולוקה עליה כדאיתא התם בפ' הערל ובפ' הלוקין, ומנא אמינא לה דבהכי פליגי הני אמוראי דתנן פ"ק דפסחים מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה הוסיף ר' עקיבא ואמר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמא בטמא מת. וגרסי' עלה בגמ' בירושל' על דעתי' דר' יוחנן שורפין טומאת תורה עם טומא' תורה ובא ר"ע והוסיף פיסול תורה עם טומא' תורה. כלומ' דהבשר שנטמ' באוכל שהוא ולד טומא' דהוי השתא בשר שנטמא דאורייתא עם טומאת תורה דהיינו בשר שנטמא באב הטומאה ובא ר' עקיבא להוסיף פיסול תורה דהיינו נגיעת טבול יום דהוי פסול ואין הטומאה יוצאה הימנו עם טומאת תורה דהיינו דמיטמא לה בטמא מת, כלומר לדעתיה ניחא דהא קא מוסיף ר' עקיבא,

אבל על דעתיה דבר קפרא תמן שורפין טומאת דבריהם עם טומאת תורה והכא פיסול תורה עם טומאת תורה לא בא אלא לפחות בתמיהה ומאי קא מוסיף ר' עקיבא ומוקי לה בטבול יום מבית פרס שהוא מדבריהם אלמא דבהכי הוא דפליגי בר קפרא ור' יוחנן. והשתא הכי פירושא כשנטמאו אוכלין דמ"ש בשרץ טמאים מן התורה ולוקין על אכילתו כדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך כדנפקא לן פ' הלוקין ופ' הערל אבל כשנטמאו אוכלין דמ"ש באוכל שנטמא בשרץ דהוי האוכל ראשון ומעשר הוי שני דאורייתא מותר לאכלן דאין אוכל ראשון מטמא אוכל ואינו טמא אלא מדרבנן, ור' יוחנן סבר דכי כתיב טמא הוא דדרשינן מיעוטא היינו גבי חולין גרידי אבל גבי מעשר דחמיר גמרינן מנבואת חגי דכתיב ביה לחם ונזיד וכו' אלמא דאוכל מטמא אוכל הילכך כולהו מדאורייתא טמאין נינהו ולוקין עליהן באכילתו בטומאת עצמו:

מה בין אב הטומאה בחוץ לולד הטומאה בחוץ. והא תרויהו לא קלטו להו מחיצות דתרוייהו טמאין מדאורייתא ואפילו שנטמא בולד הטומאה בחוץ יפדה ויאכל בחוץ:

ואפילו דב"ה לא מקשייא. בתמיהה דאפילו דברי ב"ה קשו נמי לר' יוחנן:

מה בין. לשון טעם:

מה בין וולד הטומאה בפנים מה בין אב הטומאה בפנים, זה וזה לא דבר תורה הוא. דכיון דנגיעת אוכל באוכל טמא מדאורייתא טעמא דכשנטמא בולד בפנים דאמרינן דיאכל בפנים היינו משום דקלטיה מחיצות בטהרה ולא אתיא טומאה דאורייתא ומפקע לה אי הכי כשנטמא באב הטומאה בפנים נמי הא קלטוה מחיצות:

לא הוו בה רבנן אלא על דעתיה דבר קפרא. מלשון והוינן בה כלומר רבנין לא הוו מקשין אלא על דעתיה דבר קפרא דאליבא דר' יוחנן לא חשו להני קושיות דמצינן אמרין דשפיר פליגי ב"ש וב"ה טעמא דב"ש כי נטמא בפנים בין באב בין בוולד הא קלטיה מחיצות הילכך יאכל בפנים ונטמא בולד בחוץ יאכל בפנים דכיון דהיה ראוי לפדותו בחוץ עדיין אין בו קדושת מ"ש וכחולין דמו והוי טהור הילכך יפדה בפנים. נטמא באב הטומאה בחוץ אפילו הוי חולין טומאה הוא הילכך לא קלטוה מחיצות ויאכל בחוץ. טעמא דב"ה דכשנטמא באב בין בחוץ ובין בפנים פקע מיניה קדושת מחיצות, נטמא בולד בחוץ כיון דטמא מדאורייתא לא קלטוה מחיצות. אלא כשנטמא בולד בפנים החמירו דאיכא תרתי חדא דטומאתו קילא דבחולין טהור ועוד דנטמא בפנים הילכך קלטוה מחיצות:

מה באב הטומאה בין בחוץ בין בפנים. דבשלמא כשנטמא בולד טומאה בחוץ וכ"ש בפנים כיון דמדבריהם הוא קלטוה מחיצות הילכך יאכל בפנים אלא אב הטומאה כשנטמא בפנים הא דאורייתא הוא:

ומסיק בשעה שנטמאה בפנים מחיצה תופסתו. דקלטוה מחיצות כיון דנכנס טהור אבל נטמא בחוץ באב לא קלטוה דמדאורייתא הוא אבל נטמא בולד בחוץ מדבריהם הוא וקלטוה מחיצות:

ואפילו על דב"ה לית היא מקשייא. בתמיה. לא זה וזה מדבריהם הוא ואמאי לא קלטוה מחיצות כשנטמא בולד בחוץ והא קשיא לבר קפרא טפי ולר' יוחנן אתי שפיר:

ומשני בשהכניסו ע"מ שלא תתפסנו מחיצות. ולא קלטוה כדלקמן דאפילו הוי טהור לא קלטוה כדמפ' ואזיל:

ר' יונה בעי טהור דבר תורה. מתמיה עליה דבר קפרא דכיון דדבר תורה טהור אמאי לא קלטוה מחיצות ואפילו הוי טמא מדרבנן:

עבר ופדאו. פירות שנכנסו לירושלם ופדאן תוך ירושלם פדוי ואפילו הוי טהור ואין לו איסור בהוצאתו הילכך הכא דטמא הוא ופדאוהו מותר אפי' לכתחלה:

לא יצא. בלא פדיון:

קול יוצא ליוצא. בלא פדיון ואין קול יוצא לפדוי:

נטמא. מעשר עצמו:

בולד הטומאה ופדאו. על הכסף וחזר ונטמא באב הטומאה מה שפדה כגון שפדה הכסף בפירות שניים ונטמאו באב הטומאה:

אם המעות הראשונות קיימות. שישנן ברשותו:

מחלל עליהן. פירות בשניים:

ואם. הוציאן בצרכיו:

אינו מחלל עליהן. אלא בעי מעות אחרות וכרבנן דאמרי הלקוח בכסף מעשר יפדה:

ואין לוקין על מעות הראשונות. אם היו קיימות ופדה אלו עליהן כדאמרן אם אכל דמיהם בחוץ:

ולא על מעות השניות. אם לא היו קיימות הראשונות ופדה בשניות וזו ואין צריך לומר זו קאמר דס"ל דכי תנן בפ' אלו הן הלוקין על מ"ש שאכלו חוץ לחומה דלקי היינו על מ"ש גופיה:

אף ללקוח כן. דר' חייא בר אדא לא קאמר אלא היכא דנטמא פרי ראשון ופדאו על הכסף דעל כרחיה הוא דפריק ליה אבל כשנתן לחנווני מעות בירושלם שיתן לו פירות ולקח ממנו דההוא לא על כרחיה הוי מי נימא דלקי אם אכלן לאותן פירות בחוץ דכיון דמדעתיה הוא דאתפסינהו כפרי ראשון דמו וחייב או דילמא הכי קים ליה דאינו חייב אלא על מ"ש גופיה:

ומסיק ר' מנא דודאי לקי דכי היכי דמחיצות תופסות ה"נ לוקח ברושלם תופס דרחמנא לא שרי לוקח אלא מטעם מחיצות, ולקי אם אכל בחוץ:

הלכה ו

הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה. שהוא עצמו לא היה מעשר, אלא צרכי סעודה שלקח להביא לירושלם בכסף מעשר ונטמא:

יקבר. דקסבר דלא אלים קדושתיה לאתפוסי פדיונו. ובגמ' יליף לה מקרא:

הרי זה נפדה. כדילפינן לעיל מקרא דלא תוכל שאתו:

אינו דין שיפדה. כדתניא בתוספתא אמרו לו תחמיר בטפלה יותר מן העיקר:

בטהור ובריחוק מקום. חוץ לירושלם:

תאמרו בלקוח. שאינו נפדה טהור ובריחוק מקום והא מילתא ודאי דמודו ליה רבנן דאי לא מאי פריך ר' יהודה. ועוד הא תנן לעיל בפ"ק מזיד יעלו ויאכלו במקום ואם אין מקדש ירקבו וקשיא דלדידהו נמי תיקשי מצינו טפל חמור מן העיקר דמעשר גופיה נפדה טהור בריחוק מקום ולא לקוח ותירץ רבנו שמשון ז"ל דמעשר עצמו נפדה כדי לקנות בדמיו בירושלם צרכי סעודה כדכתיב בקרא אבל אם לקח פירות חוץ לירושלם כדי לאכלם בירושלם הרי זה כאילו קנאן בירושלם דלא חזו לפדייה. וטעם הדבר כיון דלקח צורכי סעודה מן הכסף וגלי אדעתיה דלא היה קשה בעיניו להעלותו דהא חוץ לירושלם לא מצי אכיל ליה הילכך קנסוהו דיעלהו ולא מצי פריק ליה דהוי זלזולו של מ"ש ושם פירשתי דאיסור דאורייתא נמי איכא כדאיתא התם:

צבי שלקחו וכו' יקבר ע"י עורו. עם עורו כדמפ' בגמ' דעשו אותו כקדשי בדק הבית לטעון העמדה והערכה כשלקחו חי ונראה בעיני דמיירי שלקחו לשלמים אבל לא לבשר תאוה דכיון דגמרינן בג"ש דצריך לקנות שלמים דקדשי מזבח והוא לקח חיה דלא חזיא למזבח ולדמי עורו הוא דקנאו ולפדיון הוא עומד ודנו ביה דין קדשי בדק הבית:

ר"ש אומר יפדה. אזיל לטעמיה דס"ל פ' יש בקדשי מזבח ואיתא נמי הכא בגמ' דקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה ומוקי התם קרא דוהעמיד והעריך גבי קדשי מזבח:

ושחטו ונטמא יפדה. אע"ג דלקחו חי לשלמים כיון דשחטו דמי לפירות לקוחים שנטמאו הואיל וחזי לאכילה:

ר' יוסי אומר וכו'. כיון דלקחו חי לשמים ובעי העמדה והערכה אפילו שחטו קנסוהו רבנן ויקבר אבל אם לקחו שחוט אפילו ר"י מודי שהוא כפירות שנטמאו ופודין אותו

דהא לא קנאוהו שלמים לענין העמדה והערכה ולא זכי ביה מעשר כי הוי חי ובקדשי בדק הבית נמי ילפינן מקראי בגמ' דאי אקדיש מתה דלא בעי העמדה והערכה:

הרי הוא לו כפירות. ובאנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן כדלעיל:

המשאיל קנקניו למ"ש. שפירש כשנתן המעשר שני לתוך הקנקנים שלא יתפשם המעשר לקדושה ולא היה נותנו שם לשיעמוד בו היין אלא עד שימצא כלים אחרים לרצונו דהיינו לשום שאלה:

אע"פ שגפן לא קנה מעשר. שגף אותן וסתמן במגופה שלהן אף על גב דהן שמירה ליין אכתי אינן אלא לשאלה בעלמא ומהני ליה תנאה ולא נתפסו ואע"ג דגפן דמשמע שביטלן אגב היין והוי כמו קליפה לפירות:

זילף לתוכן יין. הריק לתוכן סתם ולא פירש דלהוו כשאלה:

עד שלא גפן לא קנה מעשר. מפ' לה ר' יוחנן בגמ' כיני מתני' אם עד שלא גפן קרא שם לא קנה מעשר משום דקשיא ליה לר' יוחנן מאי קאמר דהא פשיטא דכשהריק היין בהן קודם שגפן היה ולא לאחר שגפן ומתרץ לה דהכי קאמר אם עד שלא גפן קרא שם וכו'. כלומר כשהריק היין לתוכן לא פירש בהן לשון שאלה אלא סתם נתן בהן היין אם כשקרא שם מעשר היה קודם שגפן גלי אדעתיה דלא תפסינהו מעשר דכשקרא שם יין לחוד וקנקנים לחוד הוה וכשיבוא לחללן בגבולין אינו משער דמי הקנקן דהא לא דמי לקניית קנקן סתום מן החנוני בירושלם דהתורה אמרה דיצא קנקן לחולין ואין צריך לאכול כנגד הקנקן דבטל קנקן אגב יין. ואמרינן בגמ' א"ר זירא אמרה תורה פורטהו במקדש וכונסהו בגבולין. כלומר דאדרבא מהתם גמרינן מה התם בשעת היתר הוצאותיו דהיינו פרטהו בירושלם שנתפס הקנקן דרחמנא שרי להתפיסו היינו דוקא סתומות ומשו"ה המעשר מוציאו לחולין ה"נ כשכונסו בגבולין שיתפס הקנקן כה"ג הוא והיינו כשקרא שם אחר שגפן קנה מעשר הקנקן ואם בא לחלל היין ולהוליך המעות לירושלם צריך לחלל כנגד דמי הקנקן דהמעשר קנה הקנקנים והוקדשו:

עד שלא גפן עולות בק"א. בתרומה מיירי השתא שקרא שם לחבית של תרומה ונתערבה בהם:

כל שהן. כדתנן במס' ערלה וחביות סתומות בהדי דברים שאוסרין בכל שהן:

עד שלא גפן תורם מא' על הכל. בדין תורם מן המוקף מיירי דקי"ל בפ' אין תורמין דתרומה גדולה אינה ניטלת אלא מן המוקף. וה"נ אמרינן בגמ' אם עד שלא גפן קרא שם. ונ"ל אם בא לקרות שם בחביות של יין אם עד שלא סתם את פיהן בא לקרות שם תרומה ולתורמן תורם מא' על הכל דכיון דפתוחות הן ראויות ליערות בגת וכתורם מן

הגת דמי דחילוק חביות לא חשיב חילוק וכב"ה דלקמן אבל אם בא לקרוא שם אחר שסתם פיהם לאו מוקף מיקרו ותורם מכל א' וא' דחביות שייכי ליין:

מפתח ומערה לגת. בגמ' פליגי אמוראי אהייא קאי פלוגתא דב"ש וב"ה אי אמעשר או אמילתא דתרומה דהיינו דקתני עולות בק"א אבל אדין מוקף שהוא דין שלישי דסליק מיניה פשיטא להו דחילוק חביות לא שמיה חילוק דומיא דשקין בגורן ולכ"ע אין צריך לערות:

בד"א במקום שדרכן לימכר סתומות וכו'. נ"ל לפרשו כן בד"א דכי קרא שם אחר שגפן דקנה מעשר וצריך להתפיס מעות אף כנגד הקנקן אם בא לחללו בגבולין כשהיה אותו מקום שגפן מנהגו שהקונים יין בחביות דרכן לקנותן סתומות ואין צריך להן לבודקן שמוחזק אותו מקום שהיין הוא טוב הילכך בטל הקנקן לגבי היין אבל אם המקום אינו מוחזק שיינו טוב ואין אדם בטוח בחביות ללקחה סתומה אלא א"כ בודקה ופותחה וטועמה לא מהני אפילו שקרא שם אחר שגפן ולא יצא קנקן לחולין כלומר לא קנה מעשר ואין צריך להתפיס מעות בגבולין אלא בכדי היין לחוד:

לא יצא קנקן לחולין. כלומר אין צריך להוציא הקנקן לחולין דלא תפסו המעשר כדי שיצא לחולין שהרי לא נכנס ואינו יוצא מחמת פדיונו ודכוותה אשכחן בפ"ק דתנן לא יצא העור לחולין ומפ' לה ר' אלעזר דהיינו לא קנה מעשר. ורבנו שמשון ז"ל פי' בד"א דקנה מעשר כי קרא שם כשגפן במקום שדרכן לימכר סתומות דכה"ג בירושלם הקנקן טפל ליין כדתנן לעיל בפ"ק הילכך בגבולין נמי קנה מעשר אבל במקום שדרכן לימכר פתוחות כה"ג לא יצא קנקן לחולין בירושלם אלא צריך לאכול כנגדו כדתנן לעיל הילכך בגבולין נמי לא קנה מעשר עכ"ד:

ה"ג ואם רצה להחמיר על עצמו וכו'. וכן היא בספר ישן ול"ג אבל אם רצה וכו'. ונתקשה בו רבנו שמשון ז"ל לפ' מאי למכור במדה דהא אין מ"ש נמכר כדתנן בריש מכילתין ופירושו פי' דחוק מאד ואין דבריו נראין. ועוד קשה לי דקתני בהדה ר"ש אומר אף וכו' משמע דדמי רישא לסיפא ויצא קנקן לחולין דקתני ר"ש על כרחין לא קנה מעשר הוא דקאמר כדמוכח בגמ' ובתוספתא הילכך רישא נמי צריך לפרשה כן. לכך הנכון דברי הראב"ד ז"ל שפי' בהשגותיו כן דבירושלם קיימא וה"פ שמדקדק המוכר בירושלם היין שמוכר ללוקח שנותן לו שם מעות מ"ש מדקדק עם הלוקח שישוו כל מעותיו של הלוקח מדות היין ואינו מבליע לו הקנקן בשיעור המעות כאילו בא למכור במדה כזאת הרי הקנקן חולין שלא חלה עליו קדושת המעות ומצי הלוקח ליקח מעות בקנקנים קודם שישתה היין ולפרוע חובו בהן דלא תפסן המעשר ולומר דנתקדשו ואינו יכול למכרן

עד שישתה היין דמדרשא דביין דדרשינן בפ"ק יש בה קולא וחומרא דלוקחין קנקן אגב יין ונתקדש ואינו יכול למכרו לקנקן ולפרוע חוב במעותיו דמ"ש הוא וכששתה היין יצא הקנקן לחולין דשמירה הוה ליין וכיון דיין אזל ליה בטל הוא ואין צורך לאכול כנגדו וכי קתני הכא יצא לחולין היינו לגבי קדושה דהתם דעד שלא ישתה היין יכול לפרוע חובו. ולקושית מכירה שהקשה רבנו שמשון ז"ל אינה קושיא דכיון דתני מכירה ודאי בירושלם קא מיירי דמוכר חולין הוא דקא זבין ליה וביד הלוקח הוא דנתפס. ואם תאמר היכי תני מתני' תרי לישני הפוכות זו מזו ואינהו חדא ודמיין להדדי מעיקרא תני לא יצא קנקן לחולין והיינו לא קנה מעשר והשתא תני יצא קנקן לחולין דהיינו לא קנה מעשר. תשובתך ברישא אין שם מוכר אלא דעל היין שבא להתפיס הקדושה אין צריך להוציא קנקן לחולין. ובסיפא דאיכא מוכר דרצה להחמיר על עצמו ולתת לו יין בשיעור המעות ודקדק בסך המעות ונתכוון שיהא הקנקן חולין ובדעתו יצא הקנקן חוץ מן הדמים ומתנה הוא דיהיב ליה מוכר ובערך המוכר קתני יצא כלומר המוכר הוציאו בדבריו ולצד החולין נשאר הקנקן שלא חלה עליו קדושת המעות מה שאין כן ברישא דליכא מוכר ולרבנו שמשון ז"ל שפי' דמלא יצא נולד יצא א"ש. והשתא אתי ר"ש שפיר ואשמועינן דאף יש דין אחר בלוקח יין בירושלם במעות מ"ש דבמוכר לחברו חבית של יין חולין בירושלם בדמי מ"ש וא"ל כל חבית זו אני מוכר לך בדמי מ"ש שאתה נותן לי חוץ מקנקנה דהיינו חוץ משיעור קנקן שאני נוטל בהיין הימנה שאני מפקיד בה אצלך דלהוי חולין בשוליה לעצמי יצא קנקן לחולין כלומר יצא חבית לחולין ואגב רישא דתני קנקן קתני הכא קנקן דכיון דמשייר לנפשיה שיעור קנקן אע"ג דמוכרה סתומה כפתוחה דמי ויצא לחולין ולא קנה מעשר ודקדקו מכאן בגמ' דאף אם אמר לו המוכר רביעית חולין יש לי בחבית זו יצא קנקן לחולין ולא קנה מעשר כדאיתא בתוספתא אף אם בירושלם דרכן לימכר סתומות דדוקא כשמכר לו כל יין שבחבית הוא דתנן בפ"ק דקנה מעשר:

כסף ראשון ולא כסף שני. באלה הדברים רבתי גרסינן לה והכי תניא לה התם ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך ר' יהודה אומר יכול אף הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה וד"ה ומה מעשר עצמו שנטמא נפדה הלקוח לא כ"ש ת"ל הכסף כסף ראשון ולא כסף שני. אין לי אלא טהור, טמא מנין ת"ל הכסף כסף ראשון ולא כסף שני שלש כספים נאמרו בענין אחד למעשר טהור וא' ללקוח בכסף מעשר ואחד ללקוח שנטמא ע"כ. והא דאמרינן בפ' הזהב גבי סלעים על דינרין דהכסף כסף ריבה ה"מ כסף על כסף אבל לחלל ב' פעמים פירות על כסף לא:

הוא מותיב לון. כלומר לדידי אית לי קרא וליכא למיפרך אקרא לדידכו דאמריתו ק"ו ק"ו פריכא הוא. ותמהני על התוס' שבפ' הזהב שהתלמוד היה לפניהם כשולחן ערוך מה הקשו על משנה זו דגמ' ערוכה היא:

כקדשי בדק הבית. להיות טעון העמדה והערכה דזה קדושת דמים וזה קדושת דמים וכיון דמת קודם פדייה דשוב אין כאן והעמיד והעריך יקבר ולכאורה הך סוגיא משמע דסברא כריש לקיש דאמר בפ' יש בקדשי מזבח דכי אמרי רבנן מתו יקברו היינו בקדשי בדק הבית אבל בקדשי מזבח לא בעו העמדה והערכה ואפילו מתו נמי יפדו ומש"ה נקט במתני' צבי דבהכי הוא דקנסוהו דיקבר כי מת. אבל ר' יוחנן סבר התם דלא שנא קדשי מזבח ולא שנא קדשי בדק הבית בעו העמדה והערכה ומתני' דקתני צבי ה"ה כבש שמת אלא משום ר' שמעון נקט לה:

בהמה טמאה מהו שתטעון וכו'. כגון שהקדיש חמור או סוס לבדק הבית ומת מהו שיפדה דס"ד דדוקא כי אקדיש בעל מום קבוע לבדק הבית או למזבח בעי העמדה והערכה ואם מת יקבר דמצינו דמתפסי לקדושת מזבח ואסורין בגיזה ועבודה כגון בתמורה הילכך חשיבי חיותן ובעי העמדה והערכה אבל סוס או חמור דלית ביה שום צד מזבח הוו כמו עצים ואבנים ולא קפדינן אהעמדה והערכה:

חיה טהורה. צבי דמתני':

טעונה העמדה והערכה. כדמוכח מתני':

בהמה טמאה לא. כלומר הייתי אומר בהמה טמאה לא בעיא דמיא לעצים ואבנים אבל השתא דשמעינן להא דר' יוחנן גבי חיה דבעיא שמעינן נמי גבי בהמה טמאה דבעיא דהא חיה נמי לא חזיא למזבח ואפילו בתמורה ואפילו הכי קתני מתני' דבעיא העמדה והערכה והכי נמי גבי בהמה טמאה:

לרבות את המתה. שהקדישה אחר שמתה מצי פריק לה ודריש לה מריבוי כל:

מה בהמה טמאה מיוחדת. דיש לה פדיון:

אף אני ארבה. המקדיש את הבהמה שמתה שיש לה פדיון ואף על פי שאין לה עמידה:

הואיל ושוה שעת פדיונה לשעת הקדשה. אלמא דבהא תלי מילתא דשוה שעת פדיונה לשעת הקדשה אם כן אפילו בהמה טמאה נמי כיון דבשעת הקדשה היתה חיה בשעת פדיונה נמי בעיא שתהא לה חיות. ונראה לי כיון דשמעינן ר' יוחנן דטעמא דמתני' משום קדשי בדק הבית נגעו בה, אם כן טעמא דסיפא דלקחו שחוט ונטמא דיפדה הוא דגבי קדשי בדק הבית נמי דנו הכי:

מתני' אמרה. דהמקדיש מתה בת פדיון היא אף על גב דאין בה עמידה:

חמור מועלין בה ובחלבה. משנה היא במסכת מעילה פרק ולד חטאת וקאמר השתא והא חלב לאו בר העמדה הוא ואפילו הכי קתני דמועלין בו וכל שמועלין בו טעון פדיון וכיון דקתני מועלין למדנו דבר פדייה הוא אע"ג דאין בו עמידה משום דשוה וכו':

אין תפתריניה לשום הילכות מיתה לא יכיל. כלומר טעמא דחלב לאו משום דינא דמקדיש מתה הוא דהא תני חמור בהדה ואסיקנא לעיל דבהמה טמאה כי אקדשה חיה בעיא העמדה והערכה. אלא טעמא הוא כדאמר במעילה משום גידולין דהקדש נגע בה:

תפתר כר"ש. כלומר לעולם נוקי מתני' בהילכות מיתה וכברייתא דלעיל ומאי קשיא לך חמור לעולם בחמור דומיא דחלב קתני וכגון שמת דלאו בר עמידה הוא ואתיא כר"ש דלא בעי העמדה וכו' וכולה בהילכות מיתה תנינן לה וכי פליגי רבנן עליה בחמור דלא שוה הוא אבל בחלב דשוה הוא מודו ליה:

למה לי חמור. אפילו שאר כל בהמה ואפילו טהורה דלר"ש כל קדשי בדק הבית לא בעו העמדה והערכה אלא אמאי נקט חמור כדאמרינן במעילה דכשהקדישו קדושת דמים לגבי מזבח נעשה כמי שהקדישו לבדק הבית כגון חמור דהוא דבר טמא דאין דרך להקדישו למזבח מועלין בגידולין:

אמרה תורה פורטהו במקדש וכו'. קא יהיב טעמא למתני' דהכא אמרינן דאם קרא שם אחר שגפן דבטילי אגב יין וקנה מעשר והתם תנן גבי כדי יין סתומות במקום שדרכן לימכר סתומות דכ"ש דבטלי אגב יין ויצא קנקן לחולין וקאמר ר' זעירא דכולהו מחד טעמא דהתורה אמרה שיחליף מעות מ"ש בצורכי סעודה בירושלם דמקדש מלך היא וכי קנה יין בקנקן סתום אע"ג דנתן דמי מעשר על הקנקן הוו חולין ביד המוכר דקנקן מידי דסעודה מיקרי ולא הוי כמי שמכר עבדים ובהמה טמאה דאי מוכר איתיה קנסינן למוכר ויחזרו דמים ללוקח ואי ליתיה למוכר הלוקח בעי שיאכל כנגדן ואילו גבי קנקן לא קנסינן לא למוכר ולא ללוקח שיאכל כנגדו והיינו משום יתורא דבי"ת ביין ובשכר הוא כדאיתא לעיל פ"ק והכא נמי בטיל אגב יין הילכך כי פודהו בגבולין צריך לחלל כנגדו:

אם עד שלא גפן קרא שם. פירשתיה במשנתנו:

חבל בשל שמן. ובתוספתא תני נמי דבש או ציר והיינו שלקחן בכסף מעשר אין חילוק בהן בין קרא שם אחר שגף הקנקנים לקרא שם קודם שגף וטעמא דגבי יין אם הם פתוחות נפסד היין וריחו כלה הילכך יש חילוק בו בין גפן ללא גפן אבל שמן או דבש אין סתימתן אלא לשלא ישפך או לנקיות אבל לא לעילוי השמן הילכך כלא גפן דמי וכן לענין ביטול של ק"א וכן לענין מוקף והוא שעומדין בהקפה דומי' דשקין בגורן:

וקשיא על דב"ש. דס"ד דב"ש אמוקף דסליק מיניה קאי וקאמרי דאם בא לתרום ואח"כ גף דאינו מועיל אלא א"כ פותח ומערה כל החביות לגת ופריך מה צריך פותח ומערה דאמאי לא סגי בפותח לחודיה דכיון דנטל מגופה שלהן דמו לתבואה שבתוך השקין והא תניא בתוספתא פ"ג דתרומות דחמשה שקין בגורן דאם כולן בהקפה א' דתורמין ומעשרין מזה על זה ואיתא נמי בפ' אין תורמין ולא אשכחן דילשמיט שום תנא ולימא דב"ש פליגי עלה:

ומשני ריב"ל על הראשונה הושבה. כשהושבה משנה זו בבית המדרש על שאלה ראשונה ששאלו לא על בבא דגפן שנאוהו אלא על הבבא הראשונה דהיינו כי זילף סתם וקרא שם קודם שגפן עלה הוא דאמרי ב"ש דאימת הוא דאמרינן דלא קנה מעשר ויכול לפדותן בגבולין בלא דמי קנקן כשמיד בכניסתו למקום שבא לפדותן עירה ופתחן לגת דאז הוי גילוי דעת דלא גף אותן אחר שקרא שם אלא משום שמירתן בדרך וב"ה סברי דדי בפתיחת כולם לבד אבל כולהו מודו דאם לא פתח אלא הקנקן ששותה ותו לא גלי דעתיה דניחא ליה בגפן וקדשי ומתפסי בקדושת מעשר:

על השנייה. אביטול דא' ומאה קאי דבטלות בק"א כי קרא שם לתרומה קודם שגפן ואח"כ גפן ונתערבו היאך שותה מהן ב"ש אומרים פותח את כולן ומערה לגת אבל לא פותח ושותה פותח ושותה, וב"ה אומרים פותח מודינא דבעי שיהו כולהו פתוחות אבל אינו צריך לערות:

אם אמר רביעית חולין יש לי בחבית. בתוספתא תניא אבל המפקיד לתוכה רביעית חולין לא קנה מעשר ויצא קנקן לחולין דתני הכא כלישנא דמתני' משום דבדברי המוכר הוציאו לו ולא הכניסו כדפירשתי במשנתנו:

מתני' אמרה כן וכו'. דטעמא דמתני' משום שהשאיר לו בפקדון שם יין וא"כ ל"ש יהיה שיעור קנקן השיור ול"ש יהיה רביעית השיור ולא קתני קנקן אלא שדברו חכמים בהוה דטעמא דמילתא דכיון דיש לו יין למוכר בה אע"פ שמכרה לו סתומה בירושלם ודרכן לימכר סתומות שם ואפילו לא צמצם לו מעותיו כיון דיש לו יין בפקדון בתוכה חשיבא כאילו היא פתוחה:

הדרן עלך פ' לא יאמר בס"ד.

פרק ד

הלכה א

ממקום היוקר למקום הזול. שהוליכן ממקום למקום אחר לפדותן שם:

פודהו כשער מקומו. כשער מקום שהוא שם בשעת פדייה ובגמרא מפרש דדוקא דיעבד ואפילו ממקום הזול לפדותן במקום היוקר אסור לכתחלה דגזרינן הא אטו הא:
השבח לשני. מה ששוין בעיר יותר ההוא למ"ש הוא ומה שהוציא עליהן להביאן לעיר ישלם מביתו:
פודין מ"ש כשער הזול. סאה של פירות מעשר כשבא לפדותה בכסף אין לשערה כפי מה שירויח החנווני אלא כפי מה שיקחנה מן הגננים דדרך חנוני ליקח בזול דהיינו לעולם בין בשעת הזול בין בשעת היוקר ותניא בתוספתא הפורט דינר כסף למ"ש כמות שהחנווני לוקח ולא כמות שהוא מוכר פי' כשבא לפרוט הסלע על פרוטות ולוקח אגודות ירק יחלל סך אגודות על סך פרוטות וסך האגודות היינו מה שהחנווני לוקח מן הגננים ולא כדרך שהוא מוכר:
כמות שהשלחני פורט. כשבא לחלל מעות כסף או פרוטות על סלע וכשהשולחני מחליף הסלע לפרוטות או למעות נקרא פורט ואז מקבל הפרוטות כשער בית המטבע ח' באיסר או ששה באיסר וכשרוצה להחליפן בסלעים לאנשים דרך לתת מעה פחות לפורטים וכשמקבל הסלע נקרא מצרף לשון צירוף שחלקים רבים מקבץ בידו לחלק א', וקתני הכא דאדם שיש לו מעות ממ"ש שיעור סלע ובא לחלל המעות בסלע מונה מעות בסלע כמו שהשולחני לוקחן לעצמו דהיינו כשלוקחן מבית המטבע לפרוט ולא כמו שמוכרן והכי תניא בתוספתא המצרף דינר זהב למ"ש כמות שהשלחני פורט ולא כמות שהוא מצרף:
אין פודין מ"ש אכסרה. בשומא בלא מדה ולא משקל:
פירות שהרקיבו או מעות שהחלידו. שאומדים כמה כורים יש בכרי הזה דתניא בתוספתא אין פודין מ"ש אכסרא כיצד היו לו פירות מרקיבין ומעות מחלידין לא יאמר כמה אדם רוצה ליתן בצבור זה וכמה אדם רוצה ליתן בכרי זה אלא אומר כמה אדם רוצה ליקח לו פירות בסלע כמה אדם רוצה ליקח לו מעות בדינר. ופי' ר"י ז"ל אומר כמה מעות חלודות אדם רוצה ליקח בסלע ומחלל עליהן פירות ששוין סלע מאחר שאמרו לו כי אלו המעות שוין סלע וכן כמה פירות נרקבים אדם לוקח בסלע:
נפדה ע"פ אחד. על פי שומת לוקח א' בקי:
על פי ג'. מפ' בגמ' ע"פ ג' לקוחות דהיינו סוחרים בקיאים במקח וממכר:
יין שהקרים שהתחיל להחמיץ:
מעות שהחלידו שהעלו חלודה ונשתנו מראיהם:

המוליך. דיעבד אין לכתחלה לא מדלא תני מוליכין פירות ממקום למקום והיינו כשמוליכן לפדותן שם אבל אם הוליכן להעלותן ואח"כ נמלך לפדותן אין כאן איסור כלל וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ד אין מוליכין פירות מעשר ממקום למקום לפדותן שם והמוליך ממקום היוקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היוקר פודה כשער מקום הפדייה ע"כ:

ובפירות מ"ש. שהם עצמן מ"ש דקנו מקומן הלכך לא יזיזם ממקומם בלא פדייה:

אבל בפירות טבולין למ"ש. כיון דלא הוו מ"ש בעיניה לא קנו מקומן:

פירין הכא. במקומו של ר' יונה:

בביתניאן. שם מקום:

קבע מעשרא דהכא. של מקום היוקר בפירות של טבל של ביתניאן והיה קורא שם על אלו של ביתניאן ומקום הזול היה:

בין ביוקר והוזלו. שפדאן ביוקר ונודע לו שהוזלו כשפדאן בין שפדאן בזול ונודע לו שהוקרו מה שפדה פדוי. והשתא מפ' לה ואזיל:

ניחא ביוקר והוזלו. שנתן ריוח למעשר:

אלא בזול והוקרו מ"ט. כלומר ונודע לו שהוקרו:

ומשני שנייא היא שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש. דכל הפודה מ"ש שלו מוסיף חומש כדתנן לקמן והיה יכול להערים ולפטור עצמו מן החומש כדתנן לקמן מערימין על מ"ש וכו' ויעלה החומש שהוסיף בשביל מה שפיחת מן היוקר לכך הקילו:

ה"ג אבא חילפאי בן קירוייא אומר בד"א בודאי אבל בדמאי בין מן היוקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היוקר פודה אותם בזול. והכי איתא בתוספתא המוליך פירות מ"ש ממקום היוקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היוקר פודה אותן כשער מקומו א"ר חילפאי בן קירוייא בד"א בשל ודאי אבל בשל דמאי פודין אותן כשער הזול ע"כ. וטעמא דדמאי דרבנן הקילו אף מן הזול למקום היוקר:

שאינו יכול להחזירם למקומם למקום הזול. שהיו שם מקודם לא אטרחוה רבנן הלכך פודהו בזול:

הוקרו במקומן. הראשון כשער שהוקרו הכא והתם:

אין תימר. משום טעמא דלא אטרחוה לא מהני ואפילו הוה מוליכן שם הרי הוקרו אבל אין תימר דהרי נראו שעה א' לימכר בזול הא נראו ותו לא פקע:

נקלווסייא. מין תמרים חשובין בארץ ישראל וברומי היו ביוקר והיו להן של דמאי ופדו אותם ברומי כשער זול של ארץ ישראל, ופסק הרמב"ם ז"ל סוף פ"ד לקולא וז"ל ואם היו דמאי פודין אותן כשער הזול הואיל ונראו לימכר בזול. ע"כ:

ה"ג משתכר הוא אדם עד שקל ר' יהודה אומר משתכר הוא אדם עד רביעית כסף כן היא הגירסא, והכי איתא בתוספתא והכי פירושא משום דתנן במתני' פודהו כשער מקומו ואינו יכול לדחות אשמועינן השתא דיכול להשתכר עד שקל בשני אלפים כיצד כשבא לפדות תבואה או פירות שוין מעות שני אלפים יכול להשתכר ולפדות פירות שוין שקל יותר בכלל השני אלפים בענין שנותן לפדיון שני אלפים על שני אלפים ושקל ור' יהודה אומר עד רביעית כסף דהיינו ג' מעין כדאיתא בפ"ב:

דינרא הכא בתרין אלפין. מעין של דינר זהב נותנין בו שני אלפים ואילו בארבאל נותנין עליו שני אלפים ולקן הרי שלהעלותו כאן מתייקר הלקן שהיא מטבע קטנה וכן אם הוא רוצה ליתן כיס של חמשים ריבו לחמרים להעלותו למקום אחר נוטלין א' לשני אלפים א"כ יכול לתת כאן לחמשים ריבו ושני אלפים תבואה חמשים ריבו מעות ותו לא:

חמשים ריבו. ת"ק אלף ריבו עשרת אלפים:

אלא לשם חולין. פי' בתוספתא כדי שלא לפגום את המעשר והיינו מפני שדמי המעשר פחותין מדמי חולין שאין לאכלו אלא בפדייה לכך צריך שיאמר כמה שוין פירות חולין אלא שלא לפוגמו כן נ"ל. ובספר המצות כתב וטעם הדבר מפני שנראה כמכר וחליפין והרי אמרו אין מוכרין אותו ואין מחליפין אותו:

אפילו כן. אפילו שהכל יודעין בו שהוא מ"ש וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ד:

מן האגרו על השמותית. אגרו מין חטים שגרגיריהן גסין שקורין זרעי בלשון ערבי. תרגום גלי אגורא. שמותית הוא שחמותית בפרק הספינה רושו בלשון לע"ז. תרגום וכל חום שחום. הכא משמע דאינו אסור לפדות פירות על פירות כשהוא ממין על מינו ואפילו כשהוא מן היפה על הרע. וקשה דלעיל שמעינן איפכא ובפ' הזהב נמי אמרינן פירא אפירא לא מחללינן וכתב הראב"ד ז"ל דמה שלא הקפידו כאן על מינו אינו אלא בדמאי אבל בודאי פירות בפירות פשיטא דאסור. וטעם ההקפדה הזו לפי שהתורה אמרה חלל על כסף והוא מחלל על פירות דכשמחלל חטים על חטים לא יראה שיצא מ"ש לחולין בפדיון פירות אלא יאמרו הן הן הראשונים ע"כ:

למלכות. לאנטונינוס שהיה שומר משפטי התורה ולומד תורה עם ר' כדאיתא בפ"ק דע"ז:

על כל עוקץ ועוקץ. לכל א' לצד עוקצו ולא היה עושה א' על עשרה ללמדו כמה קשה בעיניו להתפיס קדושת מ"ש מפרי לפרי ובקישואין היה מדקדק דאפשר דא' תמצא מרה ואינו מועיל דתנן התורם קישות ונמצאת מרה יחזור ויתרום:

ראה אותן כאילו הן חתוכות. קצות העוקצין ופודה אותן:

שלימות ואת אמרת חתוכות. בתמיה דודאי למלכות שולח אותם שלימות:
ע"י זה וע"י זה נמכר ביוקר. כיון שהיו שלימות כשבא לפדות העוקצין פודה אותן יותר משאם היו חתוכות:
נסתון בר קפרא. כמו נסבתון לקח אותם בר קפרא:
מקרטט קומוי. כרת אותם בפניהם לשנים:
א"ל. עתה שהוא פוסק לשנים הוא טוב שהרי שרף שלו יוצא ונפסד ואינו נשמר:
מלה מקרטטא ולא טבא. לשון בעיא הוא דיש לדקדק בדבר כי מה שדקדק ר' שהיה מניח מ"ש על העוקץ ואינו כורתו דוקא משום דנפסד אבל דבר שאפילו כורתין אינו נפסד מי נימא דצריך לדקדק שלא יפסקוהו כדי שיעלו בדמיו קצת דהא משתמר כשהוא שלם:
עד שלשים ושלשה בשווי ק'. ריב"ל ס"ל דבזמננו יכולין לפדותו בפחות מדמיו אבל אין פוחתין מפדיונו אלא עד שוה ק' בל"ג שני שלישים פחות ולית ליה הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל אלא עד ל"ג בשוויו ופחות מכאן לאו פדיון:
חצי פרוטה. דיש מטבע פחות מפרוטה כדאיתא פ"ק דקידושין ולא מצינו בתורה מטבע פחות מפרוטה:
כמה זימנין עללי קומי ר' יוחנן וריש לקיש. כמה פעמים נכנסתי למדרשו של ר' יוחנן וריש לקיש והיו דנים למי שבא לפניו על ענין פדיון מעשר ושמעתי אומרים לו צא ושלם מעות כי האי תנא דסבר דדוקא בשער הזול משערין בלקיחת החנווני דהוי לוקחין ממקום שהחנווני לוקח. אבל בשער היוקר דהכל לוקחין מן החנווני משערין כמו שהחנווני מוכר והתימא על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ד כסתם משנתנו דקי"ל בכל דוכתי מעשה רב. ועוד דר' יוחנן הוא דפסק הלכה כסתם משנה והוא גופיה חולק על משנתנו:
עד כדון דבר מרובה. שהיו לו פרוטות רבות החמירו עליו שלא יחליף הפרוטות אלא כדרך שהשולחני פורט בבית המטבע:
היה דבר מועט. ואין בו שיעור סלע למיחש שמפסיד מ"ש מהו שיניח אותם הפרוטות מועטות כדרך שהשלחני מבליען א' ושתים בכל סלע כשהוא מצרף ומסיק דלעולם אמרו:
חותל. של תמרים כדאיתא בפ' חבית שובר אדם חותלות של תמרים והוא כלי שעושין אותו מחריות של דקל וממלאין אותו תמרים:
לנגרי. שהיה בקי:
לחטוניא. שם אדם בקי בשער החטים:
א"ל כשוייהן. שלא היה יודע השער:

על פי השוטין. דעל פי א' דתנן היינו בקי:
כמה בר נש בעי בטיהרא בתקופת תמוז. לבתר דבלנא מסיק לזורייה מייתי פריטין וכו'. משום דתנן במתני' כשער הזול בא לפרש מהו שער הזול אדם המוכר חטים שעומד עליהם בגורן למכרן בתקופת תמוז בצהרים שהשמש בגבורתו אחר שהיום חם כל כך שכבר הכובס או הבלן מעלה בגדים שסחט ועצר מן המים ושטחן לשמש ומעלן שכבר נתנגבו שאז השמש מכה על הראש לשרפו וכל אדם שבא ויתן לו איזה ריוח יתננו ולא יעכבנו מחמת הצער כאותו השער יביא מעות ויפדה מ"ש. תרגום צהרים טיהרא:
לזורייהו. בגדים של עיצורו כדאמרינן בפ"ר ישמעאל זיירא רב פפא שרי. ופירושו גוי העוצר חרצנים:
בערובתא. בע"ש:
בפתי רמשא. סמוך לחשכה לפנות ערב, ובא לקנות מן הנשים פירות בזמן שהנשים לכבוד השבת מקלעות שערן שסורקות ראשיהן שאז נותנין אותו בזול בשביל השעה כאותו שער מביא מעות ויפדנו:
ומעביר עליהן. דוחק עצמו ומטה עצמו מדרכו לעבור אצל נשות הפלאחין לקנות מהן פירות כאדם שדוחק עצמו לחזר כל כך והולך בכל מקומות עד שמוצא מי מוכר פירות בזול:
עד שיכמושו. שיהיו הירקות כמושות ואז הן בזול ומהכא ילפינן למימרות של מעלה דבעינן למיעבד הכי כדי שיהא שער של מ"ש זול:
דלא טב שיתא מנוי. אינו שוה שש מנים:
ר' יונה בעי. ביקש לפ' כן מימרא דר' יוחנן דלא מקלינן אלא בא' חשוד וה"ק ואפילו א' מהן גוי ושנים ישראלים שאינם בעלים ואפילו א' בעל המעשר ושנים ישראלים שאינם בעלים אבל שניהם גוים או שניהם בעלים או א' גוי וא' בעל לא מהני:
ודילמא לא איתאמרת אלא לצדדין. הך שמעתתא, ובפ"ק דסנהדרין מפרש דבעינן שיהו ג' לקוחות. ופי' רש"י ז"ל שהן בקיאין בשומא שהן חנוונין. וכן הסכימו התוספות ז"ל שם כדבריו:

הלכה ב

בעל הבית אומר בסלע. בעל הבית הפודה מעשר שני שלו:
שהוא מוסיף חומש. דכתיב ואם גאול יגאל איש ממעשרו חמישיתו וגו'. וגרסינן בפרק הזהב דהיינו הוא וחומשו חמשה וזה חומשא מלבר אבל אחר שבא לפדותו אין מוסיף חומש:

שמוסיף על הקרן. ואף על גב דבעל הבית בעי למיתב טפי דחומש של סלע הוי דינר ודינר הוי כ"ד איסרין כדאמרינן בפרק קמא דקידושין. בגמרא מפרש לה:

בין שניתן לו במתנה. בגמ' מפרש לה:

ואין חומשו של זה מרובה על תוספתו. בתמיה, כדפרישית במתני' דחומשא עדיף:

שיכול להערים. כדתנן לקמן משו"ה לא חשו אתוספת חומשו. ובערכין פר' המקדיש משני לה בגוונא אחרינא דכיון דחומש רווחא דבעל הבית קרנא תפרוק שפיר חומש לא איכפת לן, ופי' רש"י ז"ל גבי מ"ש חומש רווחא דבעל הבית הוא שהרי בין קרן בין חומש הכל שלו והוא יאכל הכל בירושלם ואין לנו בו אלא מצות פדייה שלא יאכלנו בגבולין בלא פדיון ועיקר פדייתו בקרן היא. ואף על גב דבצרי דמיה לא איכפת לן שהרי ביתרון דמיו אין נהנה אלא הוא עכ"ל:

שאין בקרנו שוה פרוטה. בפרק הזהב מייתי לה מקרא דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למ"ש שאין בו שוה פרוטה. ומפ' לה ר' סימאי דאין בו הוא ששנינו דאין מוסיף חומש ובגמ' דילן לא אמרינן הכי אלא דאין לו תקנה לפדותו:

שאין בחומשו שוה פרוטה. עד שיהא שוויו ד' פרוטות כדי שיהא ראוי לתוספת חומש דפרוטה דמיעוטא דכתיב בהאי קרא דבעינן שוה פרוטה אחומש הוא דקאי ומשמע בפ' הזהב דכי האי לישנא קי"ל דפריך עלה ממתני' דתנן חמש פרוטות הן ליתני חומש מעשר בפרוטה ומשני בקרנא קא מיירי בחומשא לא קא מיירי ומוקי ההוא סתם מתני' כר' יוחנן וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ה:

והתנינן חמש פרוטות הן. משנה היא בפ' הזהב:

ושבע על דעתיה דר' יוחנן. חמש דמתני' ואידך דקסבר דחומשו של מ"ש בפרוטה ואידך הא דר' אבהו בשם ר' יוחנן אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה. ובפ"ק דקידושין איתא להך מימרא, והתם גרסינן לה משמיה דר' אסי א"ר מני וכבר כתבתי שתירצו הקושיא הראשונה דבקרנא קא מיירי בחומשא לא קא מיירי ואידך נמי נוכל לתרצה דכיון דקנין דקרקע מקידושי אשה ילפינן כדאיתא בקידושין פ"ק כשם שאין אשה נקנית בפחות משוה פרוטה כך אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה וקידושי אשה דכסף הוא דגמרינן קיחה קיחה וא"כ הא אשמעינן דכסף דעפרון פרוטה הוי ותו לא צריך. ובפ' הזהב בירושלמי מוקמינן להני אמוראי כתנאי:

שאין דמיו ידועין. שלא היה יודע אם יש בו ד' פרוטות בענין שבחומשו יש בו פרוטה ולהכי קאמר דיו דאע"ג דבקרנו אית ביה פרוטה כיון דבחומשו ליכא לא קא חשיב ודיו בכך ולא אמרינן ימתין עד שיצרפנו עם אחר:

סלע של מ"ש. שכבר התפיס הסלע לפדיון מעשר ואפ"ה יכול להתפיס עד ספק ה' פרוטות כדמפ' ואזיל דאי אפשר שלא יהיו שם חולין כל שהן, דאי אפשר לאדם לצמצם את מעותיו ולא תימא דכיון דהקדישו מעיקרא למ"ש הוקדש דהא אמרינן בסמוך מ"ש שפדאו יותר על דמיו לא נתפס כלומר ויכול ליהנות אח"כ מהתוספת:

מצוי להיות מרבה בהקדשו. דאין לו בלבו שיהיו לאכלן בירושלם הילכך מקדיש ליה בלב שלם ובכוונה מה שאין כן במ"ש. ולענין נדרים וחרמין והקדשות בעינן פיו ולבו שוין כדאמרי' בשבועות פ"ג:

לכשיבדוק. כלומר ואין לחוש לזה דסתמא כל אדם מצוי להרבות בהקדשו:

כמ"ד אינו כנכסיו. ר"מ ס"ל הכי בפ' האיש מקדש דמעשר ממון גבוה הוא לדידיה אתי שפיר דאינו שלו כדי להעלות בדמיו ולהתפיס דאין כאן אלא דעת רחמנא ורחמנא אמר פודין כשער הזול, מה שאין כן בהקדש דאיהו הוא דאקדשיה וטובת הנאה שלו:

הרי זה פדוי. כדמפ' טעמא דהקדש יש לו תובעין דגזברין תובעין את החומש וליכא למיחש לפשיעותא:

הרי זה אינו פדוי. דחיישינן לפשיעותא ובפ' הזהב פליגי בה תנאי:

אין מתנה כמכר. בס"פ יש בכור. ולדידיה אע"ג דאינו נמכר מצי ליתנו במתנה ולדידיה כיון דאינה חוזרת ביובל כבעל ראשון דמי הילכך ה"נ נותן חומש דכבעל ראשון דמי, ולמ"ד כמכר יוצאה ביובל אין מוסיף חומש דכי היכי דאינו נמכר אינו ניתן ולא זכי ביה ולא דיליה הוא. ודבעל ראשון הוי ויהיב חומש כבעל ראשון:

בפירות שהן טבולין למעשר. וקסבר מתנות שלא הורמו לאו כהורמו דמיין וכל זמן שלא הורם לאו ממון גבוה הוי דאין שם מעשר עליו:

מוסיף עליו חומש. לקמן פ' כרם רבעי תנינן לה והתם תני בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה ובודאי דגמר קדש קדש ממעשר דאי לא גמר חומש בנטע רבעי מנא ליה:

אית לך מימר וכו'. במתני' דלקמן:

בפירות שהן טבולין לנטע רבעי. ואין אתה מודי בה נטע רבעי עצמו הוא דקאמר:

ה"נ מעשר גופיה הוי סופך מימר. והא נמי ר"מ היא. ובגמ' דילן אמרינן בפ' האיש מקדש אוקמוה בסמדר דלא חשיב פרי והכא לא אוקמוה הכי ומ"מ הא מודים התם דאיכא סתמא כר' יהודה ואפ"ה מסקינן הילכתא כר"מ במעשר הואיל ותנן בבחירתא כוותיה כדאיתא התם:

הלכה ג

מערימין על מ"ש לפדותו בלא חומש. ובגמ' מפ' טעמא:

הילך מעות האלו. במתנה והשתא הוי אחר, דאין מוסיף חומש אלא הבעלים:
ופדה לך. לעצמך בגמ' מפ' דאו פדה לך קאמר דבחדא סגי אם פודה לעצמו אע"פ שפודה במעות בעל הבית. א"נ פדה לך במעות שלך שנתתי לך אינו מוסיף חומש דבעינן הוא ופדיונו משלו. בגמ' נפקא לן מקראי:
ולשפחתו העברים. בגמ' מפ' לה:
ובנו ובתו הגדולים. פליגי בה אמוראי בפ"ק דב"מ איכא מ"ד דגדול גדול ממש ואיכא מ"ד כל שאינו סומך על שלחן אביו זהו גדול:
עבדו ושפחתו הכנענים. דגופן קנוי לו ויד עבד כיד רבו דמי הילכך לא יצא עדיין מתחת רבו ומוסיף חומש. ובתו קטנה ידה כיד אביה דמי דרחמנא אמר וכי ימכור איש וגו' ומעשה ידיה נמי לרבה ובפ' נערה נפקא לן מקראי ובנו קטן היינו טעמא דמציאתו של אביו כדתנן בפ"ק דב"מ. ואשתו לא תני הכא ובפ' חלון תנן לה ובגמ' מפ' לה:
היה עומד בגרן ואין בידו מעות. ורוצה לחלל מעשר שלו ולהערים בפדיונו שנותנו לאיש אחר כדי שלא להתחייב חומש כדלעיל דבעינן הוא ופדיונו משלו:
אומר לחברו. שהוא אוהבו ויודע בו שאינו עושה אלא ליפטר מן החומש:
הרי פירות הללו. של מ"ש:
נתונין לך במתנה. ומכיון שקנאן זה במתנה נעשה הראשון נכרי אצלם ויכול לפדותן בלא חומש:
וחוזר ואומר הרי פירות שני שלך יהו מחוללין על מעות שיש לי בבית. ויקנה המעשר הזה את המעות ויצא לחולין. והא דנקט אין בידו מעות היינו דאם יש בידו שם בגורן לא היה אומר התנא לעשות כן אלא המעות הללו היה מוסר לחברו ומקנה אותן לו במשיכה וחברו זה פודה את המעשר דהכי עדיף טפי שאינה נראית הערמה כל כך להפטר מן החומש והכי איתא בפ' הזהב:
שכתוב בו ברכה. וכשבא הברכה יש זול והיינו לפדות בלא חומש:
צא ופדה לי. ולא נתן לו מעות במתנה:
שלוחו הוא. ומוסיף חומש:
צא ופדה לך. שלו הן והא המעשר דידיה הוי ואמרינן בסמוך דבדמים ומעשר דידיה הוא דחייב רחמנא חומש ואמאי תני הילך המעות האלו דמשמע דנותנן במתנה דמשו"ה בעינן בנו ובתו הגדולים:
כשא"ל פדה לי משלך או פדה לך משלי. ומתני' תרתי קתני מעות הללו במתנה והמעשר שלי או פדה לך המעשר והמעות שלי ואין צריך ליתן המעות במתנה ובריייתא דמייתי בפ' התקבל דלא תני התם אלא חד גוונא הא לכם מעות הללו ופדו בהן מ"ש מירי

דלא נתן להן הפירות אלא המעות ומשו"ה בעי לאוכוחי התם דקטן זוכה לאחרים דכיון דהפירות לבעל הבית ולא נתן לו אלא המעות הוי כזוכה לאחרים דאין כאן זכייה לעצמו כיון שאין לו בפירות כלום כן נ"ל וכן דעת רבנו שמשון ז"ל:

הוא ופדיונו. המעשר והדמים שפודין בו:

חמישיתו יוסף עליו. מדכתיב מעשרו וחמישיתו משמע כי היכי דחומש שלו הדמים של הפדיון הן שלו:

במה אנן קיימין. הך שפחה עבריה היכי דמיא אם בגדולה זכתה בסימנין ומאי בעיא גביה הרי היא יוצאה בסימנין כדנפקא לן מקראי פ"ק דקידושין:

ואם בקטנה. דלא הביאה שתי שערות עדיין כלום הקטן זוכה לאחרים ואע"ג דמתני' דזכי לנפשיה הוי מ"מ מרי דהך תלמודא ר' יוחנן הוא ומקראי מוכחינן אליביה דאפילו לדידיה נמי לא זכי דהא אמרינן ברישׁ האיש מקדש איש זוכה ואין הקטן זוכה:

כמ"ד הקטן תורם. ר' יהודה סבר הכי פ"ק דתרומות תרומתו תרומה וכיון דכשר לתרום כשר לעשר וכשר לפדות. ובריייתא דתניא בת"כ דממעט קטן מפדייה דדרשינן יגאל איש ולא קטן אתיא כרבנן דפליגי אדר' יהודה:

ה"ג א"ל ר' יוסי ואפילו כמ"ד אין הקטן תורם הקטן זוכה. והכי איתא בפר' חלון בירושלמי וה"פ דאפילו תימא רבנן גבי זכות מודו דזוכה והיינו כשיש לו דעת אגוז וצרור דהוא נוטלן ומצניעין כדמפרש לקמיה:

המוצא בידו כמוצא באשפה. ששוטה בעלמא הוא:

גזלו גזל מפני דרכי שלום. כדתנן בהניזקין אבל אין מוציאין בידו בדיינין:

מצניען ומחזירן לאחר זמן. כשתובעין אותן ממנו:

גזלו גזל גמור. דמוצא אותו בדיינין מן התורה והגוזלו פסול לעדות ועובר בלאו:

ואינו זוכה לאחרים. דזכות מטעם שליחות הוי ואין שליחות לקטן:

כך הוא זוכה לאחרים. מדאורייתא ולדברי רב הונא אתיא שפיר מתני' דזוכה לאחרים מדאורייתא:

אין מתנת קטן מתנה. דכתיב וכי יתן איש פרט לקטן דאין נשבעין על נתינתו. ובפ' הגוזל קמא מסיק אין לי כשנתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן נתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין ת"ל עד האלהים יבא דבר שניהם עד שתהא נתינה ותביעה שוים כדאיתא התם. אלו הן סברות דבני בבל דהיינו רב נחמן בר יעקב ורב הונא דכולהו מודו דקטן זוכה לעצמו וגזלו גזל גמור מן התורה ולא פליגי אלא לזכות לאחרים. אבל לדברי חכמים דהכא דארץ ישראל ומאן נינהו דפליגי על חכמי בבל היינו ר' יהודה בן

פזי ור' יעקב ור' אבהו אליבא דר' יוחנן דכולהו מודו דאינו זוכה לאחרים קשיא דהיאך מתיישבת משנתנו:

אין גזלו. מחוור להוציאו בדיינין מן התורה עד שיביא שתי שערות:

הדא דתימר. דזוכה לעצמו להוציא ממנו בדין דזכה מדרבנן אבל לענין קרבן שבועה אם גזלו לקטן ונשבעו לו פטורין מקרבן שבועה דאין נשבעין על טענת קטן וה"ה דאינו זוכה לאחרים והיינו דמסיק ברם כרבנין דהכא מאי. כלומר קשיא. ובפ' התקבל נמי משמע דפליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא או לא אבל דזוכה לנפשיה מדאורייתא כולהו מודו וכן כתבו שם התוספות:

לעצמו לא יזכה. מן התורה:

דכתיב אל רעהו. דמשמע דנותן ומקבל שניהם גדולים:

הפעוטות. משנה היא בפ' הניזקין:

במטלטלין. אם מכר מטלטלין דאילו קרקעות בעינן בקי בטיב משא ומתן או בן עשרים כדאיתא בפ' מי שמת ומפ' בפ' הניזקין עד כמה כבר שית כבר שבע ומפ' טעמא משום כדי חייו דאי לאו זביניה זביני לא מזבני להו מזוני ולא זבני מיניה. והכא נמי רצו לזכות בו שיזכה במעות מ"ש:

בשיטת אפיוטות. הוא דלא פלוג רבנן בזכיותיו ואפילו דאית ליה אב:

והא תנינן. בפ' חלון:

אבל אין מזכה ע"י בנו ובתו הקטנים. אלמא דקטן כי אית ליה אב אינו זוכה וקשיא אמתני' ומוקי ליה דההיא בקטן שאין בו דעת כגון צרור ונוטלו אגוז וזורקו:

תמן תנינן. בפ' השואל בב"מ:

ושלחה. לו המשאיל ביד עבדו ביד שלוחו של משאיל כדתנן התם חייב באונסיו השואל:

שהעבד זוכה מרבו לאחר. דחשבינן דעבדו של משאיל זוכה לשואל הילכך כי נאנסה ברשות שואל נאנסה ובמתני' אמרינן דעבד כיד רבו דמי כדתנן הכא:

בעבד עברי. דאין גופו קנוי אבל עבד כנעני יד עבד כיד רבו דמי ולא יצתה מרשות משאיל לעולם:

בא"ל פתח לה והיא באה. וכיון דא"ל כן הוא קבלה עליה מכי יצתה מן הבית:

הנהיגה. א"ל השואל למשאיל הנהג אותה לי:

המשיכה. המשך אותה לי חייב אם מתה דברשותיה קיימא ואף על גב דלא אתא לידיה והכי אמרינן בגמרא דילן דכי אמר לו השואל למשאיל הכישה במקל והיא תבא ומתה דחייב:

אבל אין מזכה. העירוב שיזכו בו לאחרים:

לית הדא אמרה. שאין העבד זוכה מרבו לאחר דלא נפיק מרשותיה וקשיא למתני' דהשואל:

כר"מ דאמר יד עבד כיד רבו דמי. מתני' דחלון ודפירקין כר"מ דאמר בפ"ק דקידושין בכסף ע"י אחרים ולא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ורבנן פליגי עליה דבכסף אפילו ע"י עצמו דקסברי רבנן יש קנין לעבד בלא רבו:

והא תני אשתו. גבה דההיא דעירוב דתנן ומזכה להן ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים וע"י אשתו ואי מוקמת מתני' דעירובין כר"מ דיד עבד כיד רבו והא ר"מ נמי סבר דיד אשה כיד בעלה והיכי מצי מזכה בידה לאחרים והא לא נפיק מידו דבתרווייהו פליגי ר"מ ורבנן בפ"ק דקידושין:

אינה פודה לו מ"ש. כלומר כדין בנו ובתו הגדולים בלא חומש דכיד בעלה דמיא ועדיין חייב להוסיף חומש והיינו כר"מ:

אשתו פודה לו מ"ש. בלא חומש דאין יד אשה כיד בעלה ותרין תנאי אליבא דר"מ והדין תנא דעירובין ודפרקין סבר דר"מ עביד יד עבד כיד רבו הילכך אין מזכה ע"י עבדו ושפחתו הכנענים ולא עביד יד אשה כיד בעלה הילכך מצי מזכה על ידה וכר"ש בן אלעזר אליבא דר"מ ובגמ' דילן פ"ק דקידושין אוקימנא דת"ק דהך ברייתא ר' יהודה היא דאמר מעשר ממון הדיוט הוי והכא במעשר דנפל לה מבי נשא עסקינן וכיון דממון הדיוט הוי חיילא עליה תקנתא דרבנן דהוי פירות לבעל וכיון דבזוזי דבעל פרקא בעי חומש ור"מ דפליג עליה ואמר דפודה לטעמיה דאמר מעשר ממון גבוה הוי הילכך אינו כשאר נכסים למקנייה בעל כתקנתא דתקון רבנן בו פירות לבעלה הילכך לא זכי ביה וכי פרקה ליה בזוזי דבעל לאו מעשרו הוא דזוזי דחד ומעשר דחד:

עושין כן במעות. שהיה נותן לו המעות במתנה ואומר לו פדה לי משלך כדלעיל אלא שהיו נוטלין המעות ובורחין:

עושין כן בפירות. כדקתני במתני' ואוכלין הפירות חוץ לחומה כשהבעל היה פודה אותן ונמצא בעל הבית קרח מכאן ומכאן:

מזכה לו א' מעשרה בקרקע. שיהו המעות והפירות בבית ואגב קרקעו משליטו בפירות והן נקנין לו באגב ואע"ג דאינן צבורין שם כדאיתא פ"ק דקידושין הילכך הוו להו פירות דאחר ומעות דבעל ואין מוסיף חומש ובזה היה תיקון העולם דלא היו יוצאין הפירות והמעות מיד הבעל:

וא' מעשרה בקרקע. לא דייק אלא כלומר דבר מועט:

א"ל אפרוק לך. א"ל ר' יונה לר' איניא בר סיסיי תרצה שאפדה לך פירותיך בזה הסלע שתתן לי:
אמר אי בעי מינס נסא. א"ל ר' איניא כן ואם תרצה לקחת הסלע קח:
חזר ונסתה מיניה. כלומר פדהו וחזר ר' איניא ולקח הסלע מידו:
וא"ר יונה כדשערית דעתיה דאילו נסתה לא הוה אמר לי כלום. אילו לקחתיה היה מוחל לך לכך החזרתיה לידו ונתתיה לו כשבא ללקחה ממני:
נסתה. נסבתה והבי"ת מובלעת כך פי' בערוך:

הלכה ד

משך הימנו מעשר בסלע. ראובן שלקח מחברו שמעון פירות מעשר בשיעור סלע ונותן לו מעות שיתחלל בו קדושתו ושמעון המוכר יוליך המעות לירושלם והא דתנן בריש מכילתין אין מוכרין אותו היינו כשמוכרו לו בפחות מפני טורח הדרך והמוכר אוכל מה שנותנין לו חוץ לחומה כדפרישית התם:
ולא הספיק לפדותו ולא הספיק ראובן הלוקח לתת לו המעות עד שהוקר:
נותן לו סלע. כלומר אין נותן לו אלא סלע לפי שקנאו במשיכה:
משתכר בסלע. מרויח הלוקח כשיעור סלע שנתייקר המעשר:
ומ"ש שלו. והמעשר לא יצא עדיין לחולין וצריך לפדותו כשער של עכשו דהיינו שתי סלעים דקסבר תנא דמתני' דאע"ג דהמוכר והלוקח נידונין כשעת משיכה דמתני' כר' יהודה דסבר מ"ש ממון הדיוט הוא כדאמרינן בריש מכילתין ובמס' קידושין מיהו המעשר אינו נפדה אלא דוקא בשעת מתן מעות והיינו דתנן ומ"ש שלו כלומר שקדושין עדיין הפירות של מעשר כשיעור סלע דידיה הוא ואוכלו בירושלם דאינו פדוי אלא דוקא בשעת מתן מעות ורשב"ג פליג עלה בגמ'. ובגמ' מפרש אם בא הלוקח לפדות זה החלק של הסלע השני אי מוסיף עליו חומש:
משך הימנו מעשר בשתים והוזל ועמד בסלע. צריך ליתן למוכר שני סלעים שקנאו במשיכה והוא נפדה בשער של עכשו והיינו בסלע א' כדפרישית הילכך נותן לו סלע מדמי חולין ובו נפדה המעשר:
וסלע ממ"ש שלו. והסלע השני נותן לו כשעת משיכה ואפילו הוא של מ"ש ואע"ג דפורע חובו ממעות מ"ש הא פרישית בריש מכילתין שאני הכא דמשעה ראשונה ממעשר היה החוב כלומר קודם המקח היה עומד המוכר בכך שיאכל שתי סלעים בירושלם אם לא הוזל:
היה עם הארץ. המוכר דקי"ל אין מוסרין ודאי לע"ה:

נתן לו מדמיו. אותו הסלע השני נותן לו מן הדמאי אבל לא מן הודאי. מדמיו גרסינן בשקל ותקח מפריו וקרי ליה הכי דמאי שלו אע"ג דחבר ניהו תריץ מה שע"ה הוא למוד לאכול דע"ה אוכלין דמאי דחשובין הם עליו:

הפודה מ"ש ולא קרא שם. לומר הרי זה לפדיון מ"ש:

דיו. אע"פ שלא פירש פדוי הוי: צריך לפרש כדמפרש בגמ' זהו פדיון מ"ש ואם לאו לא יצא מעשר לחולין:

גיטה וקידושיה. או גיטה או קידושיה. ובגמ' מפ' דעסוקין באותו ענין וצריכא דאי תנא מ"ש הוה אמינא בהא קאמר ר' יוסי דאיסור לאו הוי אבל גבי גיטין וקידושין דאיסור כרת הוי אימא מודי ליה לר' יהודה. ואי תנא גיטין וקידושין הוה אמינא בהא קאמר ר' יהודה אבל במעשר שני אימא מודי ליה לר' יוסי צריכא:

משיכתו של מ"ש הוא פדיונו. מיד כשמשכו נתחלל הילכך ברישא כי משך בסלע ועמד בשתים זכה ואין לו לחלל כלל דכי היכי דאין לו למוכר אלא סלע כך נתחלל כל קדושת המעשר כולה ולא נשאר שום שיור ובסיפא נמי כיון שמשך המעשר בשתים נתחלל קדושתו על שתי סלעים ונותן לו שתי סלעים של חולין:

ואין מוסיפין חומש על סלע השנייה. דלא תימא כיון דזכה הלוקח בפירות וזוכה בסלע השנייה על חנם מעשרו קרינן ביה אלא הרי הוא כפודה מעשר של אחרים דהא כבר קנאו בפרעונו:

הוא ופדיונו משלו. והכא מחמת מקח וממכר זכה ביה. ע"כ פירשתי הסוגיא הזו לפום גמ' דהכא ועיינתי שכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות. אבל לפי הנראה בגמ' דילן פי' משנתנו בדרך אחרת ומ"ש שלו דתנן ה"ק מפני שהמעשר שני שלו וליכא למימר ברייתא אחריתי היא דמוכח התם בהדיא דמסתם מתני' קא פריך וה"ג פר' האיש מקדש תא שמע משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן לו סלע ומשתכר בסלע שמעשר שני שלו. מני אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע ונתן הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו ר' יהודה היא והכי מסקנא דשמעתא דהך מתני' ר' יהודה קתני לה דקסבר דמעשר ממון הדיוט הוא וזה לשון רש"י ז"ל משך הימנו איש מחברו, נותן לו סלע וקנה את המעשר שמשעה שמשכו קנאו ולא אמרינן ברשות בעליו אייקר מעשר וצריך לחללו בשתים מפני שמ"ש שלו שהמעשר ממון הדיוט הוא ונקנה במשיכה, ונתן הכסף וקם לו אין הקדש נקנה במשיכה דכתיב ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו ואין שטר ולא חזקה קונין הקרקע שלו ולא משיכה את מטלטליו ע"כ. משמע דפירשו דמתני' רשב"ג היא ומשתכר לגמרי ומחולל הוא מ"ט דמ"ש שלו וקני ליה במשיכה.

ולענין הלכה קי"ל כר"מ דמעשר ממון גבוה הוא הילכך דינו כהקדש ואם משך הימנו מעשר בסלע ולא נתן לו מעות והוקר ועמד על שתים נותן שתים דרחמנא אמר בהקדש ונתן הכסף וקם לו. ואם משך בשתים ולא נתן לו מעות והוזל ועמד על סלע לא יהא כח הדיוט חמור מן ההקדש הילכך נותן שתים, נתפשר בשתים ונתן מעות ולא הספיק למשכו עד שעמד בא' קנה בנתינת הכסף וכל הכסף קדוש ויאכלנו בירושלם. נתפשר בא' ונתן המעות ולא הספיק למשכו עד שעמד בשתים אין חייב ליתן לו יותר דגבי הדיוט במי שפרע קאי והקדש לאו בר קבולי מי שפרע הוא. ומנא אמינא לה דתניא פ"ק דקידושין רשות הגבוה בכסף כיצד וכו' משכו במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו. משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מן ההקדש פדאו במאתים ולא הספיק למשכו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו, פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי ואינו נותן אלא מנה מ"ט דהדיוט נמי במי שפרע קאי. היה בירושלם ונתן סלע של מ"ש כדי שיתנו לו פירות אז הכסף הוי הפירות דקדושה נתפסת עליהם ואם משך הפירות במאתים הוי וקם לו ואע"פ שהוזלו מפסיד. משך הפירות במנה ונתיקרו כשלא נתן דמים אעפ"כ אינו נותן אלא מנה דהא מכי משך הדבר שחלה הקדושה בו קנה. נתן מעות ולא משך הפירות והמעות היו סלע והוקר ועמד על שתים אין נותן לו אלא כשער של עכשיו. היו המעות שתים ולא הספיק למשוך הפירות עד שהוזלו ועמדו על סלע נותן לו כשער של עכשיו וכופל לו המדה זו היא תורת אמת. ודברי

כשהפליגו דעתן לעניינות אחרים. כלומר מענין לענין באותו ענין שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו היו מדברים בצורכי זווגן כמו כמה נדוניא יש לך כמה שדות יש לך להתפרנס מהן ובהא הוא דפליג ר' יהודה אבל אם עסוקין באותו ענין קידושין הוא ומודי לר' יוסי ואין לפ' שהפסיקו בעניינות אחרים ממש דמנא ידעא דלשם קידושין הוא נותן לה שתתרצה והכי איתא בפ"ק דקידושין והתם איפסיקא הילכתא כר' יוסי:

ר' כר' יוסי ור' נתן כר' יהודה. לקמיה מפ' להו ואזיל ר' חגי מיבעיא ליה אם נאמר דתנאי דגיטין דפרק התקבל דפליגי בפלוגתא דהני תנאי דמתני דהכא:

דתנינן תמן. פ' התקבל:

אי אפשי שתקבל לה. הכי תני לה התם האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר לפיכך אם אמר לו הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה

להחזיר יחזיר. וה"פ קי"ל התם דהאשה עושה שליח קבלה והאיש עושה שליח הולכה וקתני דאם האשה עשאתו שליח לקבלה הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה, הילכך אם רצה לחזור לא יחזור לפיכך כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אלא א"כ א"ל הבעל לזה שעשתה שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה להיותך כידה אלא שליח שלי תהא להוליכו לידה וכן פי' רש"י ז"ל וקאמר השתא דהך מתני' ר' דסבר דכל לשונות שבעולם שאומר לשליח קבלה לא פקע ליה עד דאמר אי אפשי כדתניא בברייתא ומשו"ה אין לו תקנה לחזור אלא באי אפשי כדפרישית:

ה"ג אמרה הבא לי גיטי. והלך ואמר לו אשתך אמרה התקבל לי גיטי הוליכו לה או תנהו לה זכה לה התקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי ר' והכי איתא בירושלמי פרק התקבל. וה"פ אמרה היא לשליח הבא לי גיטי היה שליח הולכה, והוא אמר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והבעל השיב הולך לה או שא"ל תן לה או זכי בשבילה או התקבל לה בכל א' מכל הלשונות הללו כיון דלא אמר לו אי אפשי אם רצה לחזור לא יחזור ואע"ג דשינה משליחות האשה דקסבר הולך כזכי דמי ולקמיה מפ' לה ואזיל: **הוליכו לה או תנהו לה אם רצה להחזיר יחזיר**. דקסבר דלא ניחא ליה בשליח קבלה אלא בשליח הולכה וכאי אפשי דמי:

ר' אומר בכולן לא יחזיר. היינו דלעיל אלא לאשמועינן מאן ת"ק ר' והכי איתא בגמ' דילן ומתוך כך כתבו הספרים למעלה דברי רבי:

וקשיא על דר' הולך מדבורו אם רצה לחזור יחזור. היכא דאיהי שוייה שליח הולכה אמאי לא מצי הדר ביה אילו איהו שוייה ואמר הולך גט זה לאשתי מי לא מצי למהדר והתנן בר"פ האומר הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור והשתא דאמר איהו השליח והוליכו לה והבעל שתק כ"ש דליהדר כל זמן דלא הגיע הגט לידה וכ"ש דהא לא א"ל הילך:

וקשיא על דר' נתן הילך לדבורה. כלומר הילך כמו שאמרה הוא דאשכחן לר' נתן אם רצה להחזיר לא יחזיר דתניא בגמ' דילן בפ' התקבל מודה ר' נתן כי אמרה היא התקבל לי גיטי והוא אמר ג"כ ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והבעל אמר הילך מודי דאם רצה להחזיר לא יחזיר משום דהא מקיים דבורא דידה הא לאו הכי מצי למהדר והכא תני ר' נתן זכי לה התקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר אע"ג דאיהי אמרה לשליח הבא לי גיטי ואמאי והא לא מקיים דבריה דאיהו עבדיה שליח קבלה ואיהי עבדיה שליח הולכה:

ומשני רב הונא דבההיא ברייתא דקתני הבא לי גיטי גרסינן נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת ולא מתייבמת ובברייתא דפליגי בה ר' ור' נתן הכי מתנייא כדאיתא בגמ' דילן

התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הוליכו או תנהו לה זכה לה התקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר דברי ר' ר' נתן אומר וכו' והשתא אתי ר' כר' יוסי דאין צריך לפ' התקבל לה גיטה אלא בהוליכו לה סגי, ור' נתן כר' יהודה דלא סגי אלא באומר ליה זכי לה והתקבל לה:

אמר ליה ואת מה בידך. א"ל ר' יוסי לר' חגי כן נראה בעיני ואת מה דעתך דקא מיבעיא לך:

ומשני כדא"ר זעירא דעסוקין באותו ענין גט הוא ואין צריך לפרש, והכא אפילו בעסוקין בענין פליגי דקסבר ר' הולך כזכי דמי ור' נתן סבר הולך לאו כזכי דמי:

אף לענין מתנה. כגון דאמר לחברו הולך מנה לפלוני מי לימא ר' דכזכי דמי וכי אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו דכיון דמתנה לאו דידיה היא כיון דלא גילה לו לומר זכי בהדיא לא זכי דהא אילו שליח רצה לזכות בה מי זכי בה וכ"ש דלא זכי בה מקבל המתנה דלא מטא לידיה ולא א"ל זכי ואמאי לענין גט סבר רבי דכזכי דמי:

התורה זיכתה אותה בגטה. דבזה מותרת לינשא דהתורה זיכתה לה ואין הבעל נותן לה זכות דהא ניירא בעלמא הוא דיהיב לה אלא גזרת מלך היא ומשו"ה עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה והולך שרי דלא שייך הזכות בלשונו של בעל כדפרישית, מה שאין כן במתנה דאין כאן זכות לו עד שיאמר זכי בה:

ובקש לחזור בו. ואפילו דאמר זכי בה יכול לחזור בו כל זמן דלא מטא לידיה:

והיינו הין צדק. בתמיהה דדרשינן בפרק הזהב הן שלך יהא צדק:

בשעה שאמר הן צדק היה. שלא היה מדבר אחד בפה ואחד בלב אלא בלב שלם וכשאחר כך נמלך שרי והכי אסיקנא בפרק הזהב:

הלכה ה

המניח איסר. של חולין במקום מיוחד כדי שלא יוציאנו לצרכיו ובא לחלל עליו קדושת פירות מ"ש כגון שהיה בצפרי שנותנין עשרה תאנים לאיסר והפריש איסר ואוכל תאנים של מ"ש ולא הפריש כל התאנים בציפורי ואמר איסר זה לפדיון אלו דאי הפרישן הא אמרינן לעיל דאם הוקרו ואח"כ הוזלו כיון שפדה פדה אלא באוכל והולך מיירי ואכל ה' תאנים והלך לטבריא שנותנין עשרים תאנים לאיסר דהוי כשיעור פונדיון בציפורי והפונדיון שני איסרין הוא כדאיתא בגמ' וכיון דלא אכל אלא חמשה לא תפיס קדושת מ"ש באיסר כולו אלא בחציו וקמ"ל דשרי לאכול בטבריא עוד עשרה דשוין איסר בצפורי דהא חציו השני השתא הוא דנתפס:

המניח פונדיון. של חולין לחלל עליו קדושת פירות מ"ש ופונדיון חצי מעה הוי דהיינו שני איסרין:

ואכל עליו חציו. כגון בטבריא אכל עשרים תאנים דהיינו חציו והלך לציפורי דאין נותנין פירות בפונדיון אלא עשרים תאנים כמו שנותנים באיסר בטבריא:

והרי הוא יוצא באיסר. כלומר והרי כולו יוצא בשיעור איסר שאכל לא יאמר כיון ששוים פונדיון הרי אכלתי כולו ושוב אין לי רשות לאכול ואשמעינן דאוכל עליו עד פלג כשיעור מה ששוה איסר והיינו דאכתי מצי אכיל עשרה תאנים. וה"נ מיירי שלא התפיס קדושת המ' תאנים על הפונדיון ומשו"ה מצי אכיל והכי תניא בתוספתא זה הכלל עד שלא פדאו מה שהשביח השביח לפי חשבון ומה שפגם פגם לפי חשבון ומשפדהו מה שהשביח השביח לשני ומה שפגם פגם לשני:

המניח איסר של מ"ש. פי' רבנו שמשון ז"ל והעתיקו הרא"ש ז"ל וז"ל המניח איסר מיירי בחבר שראה ע"ה שחלל מ"ש על איסר ומסתמא כמו כן הפריש מעשר ראשון דאמרינן עלה בירושלמי דב"ה כר' אליעזר דאמר הנאמן על השני נאמן על הראשון הילכך כשראהו מחלל פירות מ"ש על איסר ועירבן עם פירותיו תלינן כמו כן הפריש הראשון ותרם עליו תרומת מעשר ממקום אחר ואח"כ עירבן נמצא בידו פירות מתוקנין שוין י"א איסרין:

וא' ממאה באיסר. פי' א' ממאה של כל איסר ואיסר של י"א דהיינו י"א פעמים א' ממאה באיסר והוא תשיעית האיסר דט' פעמים י"א הן צ"ט וא' ממאה באיסר דקאמר היינו א' ממאה מלבר דהוא חד מצ"ט מלגו שהרי כיון שהיה לו מעשר שני שוה איסר נמצא שהיה בידו טבל שוה י"א איסרין ותשיעית איסר והפריש מעשרה א' למעשר ראשון ומשוה איסר ותשיעית איסר הפריש תשיעית איסר דבאיסר יש תשע תשיעיות נמצא איסר ותשיעית איסר עשר תשיעיות ומהם הפריש תשיעית למעשר ראשון נשארו שם עשרה איסרין טבולין למ"ש מהן הפריש שוה איסר וחללו על איסר ועירבן עם פירותיו וכן עשה למעשר ראשון הפריש עליו תרומת מעשר ממקום אחר ועירב הפירות עם שאר פירותיו נמצא בידו מתוקנין י"א ותשיעית ואם לוקח חבר מאותו ע"ה אותו ציבור של פירות צריך לתקן אותו דמאי חוץ משוה י"א איסרין ותשיעית איסר שהן בתורת מתוקנין:

ב"ש אומרים הכל עשרה. כלומר נאמן על השני ואין נאמן על הראשון דאע"פ שרואהו פודה פירות מ"ש שמא לא הפרישן לראשון וצריך החבר להפריש מעשר ראשון:

וב"ה אומרים בודאי אחד עשר. אם ראה החבר שהופרש אותו מעשר שחילל מפירות שהיו ודאי טבל אוכל עליו י"א כדפרישית וכן תשיעית אלא שלא חש להאריך אבל אם

בפירות דמאי עושה כן אינו אוכל כי אם עשרה דאין נאמן על הראשון, עכ"ל. והקשה הרא"ש ז"ל ולבי מחסם כיון דתקן ע"ה זה קצת מפירותיו ולכך אנו מאמינין לו דקצת מפירותיו מתוקנין א"כ אותו הכרי שעירבן בו אלו הפירות המתוקנין יהיה כולו בחזקת מתוקן דמה הרויח בתיקון אלו הפירות מועטין וחוזר ומערבן עם הטבל זהו מה שהקשה על פירושו ז"ל ותו ק' לי מה שייך להזכיר ודאי ודמאי בפירות שביד ע"ה ועוד ק' לי דבמתני' קתני אחד ומאה באיסר ולפירושו אחד ממאה של כל האיסרין הוה ליה למיתני ועוד דדחיק אנפשיה לומר מלגב ומלבר ועוד קשה טובא דלדידיה בר קפרא דאמר כמאן לא כת"ק ולא ב"ש ולא ב"ה. לכך נראה שמוכרח אני לפ' פירוש אחר במשנה זו ובקשתי בפי' הרמב"ם ז"ל במשניותיו וראיתי שאינו על דרך הגמ' כלל. ונראה בעיני לפ' משנה זו על דרך הגמ' כן. ע"ה שהניח לבנו חבר איסר של מ"ש וכגון שראה שאביו היה לו כרי טבול למעשר ראשון ומ"ש ושמע לו שאמר קדושת מ"ש של כאן תהא מחוללת על איסר זו ומת או הלך לו ומפ' תנא דידן כמה פירות יהו בכרי שיכול לאכלן החבר וקא תני שיכול לאכול החבר אפילו אם שוין פירות שבכרי י"א איסר יכול לאכלן כולן ואפילו שיעור התרומת מעשר של מעשר ראשון דאסורה לזרים דהויא א' ממאה שבכרי ג"כ יכול לאכול. וטעמא דכיון דתרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף כדאיתא פ' אין תורמין נאמר דתרם עליו תרומת מעשר ממקום אחר וא"כ הוו להו מתוקנים עד י"א איסרין כיצד היה הכרי שוה י"א איסרין ותשיעית איסר והפריש מעשרה א' למעשר ראשון ומשוה איסר ותשיעית איסר הפריש תשיעית איסר דבאיסר יש תשע תשיעיות נמצא איסר ותשיעית איסר עשר תשיעיות מהם הפריש תשיעית איסר למעשר ראשון נשארו שוה עשרה איסרין טבולין למ"ש ומהם הפריש פירות שוין איסר וחללן על איסר נמצא השתא איסר כולו קדוש למ"ש. וקסבר האי תנא דנאמן על השני נאמן על הראשון ואע"ג דלא ראה את אביו אלא שחילל המ"ש של הכרי נאמר דודאי תקנו ג"כ מן המעשר ראשון ואימור שנתן הדמים של מעשר ראשון ללוי כדאיתא לקמן בסוף מכילתין ולקחן מן הלוי:

ואחד ממאה באיסר. כלומר האי דשרינן ליה לחבר האיסר הנוסף דהיינו איסר הי"א דהיינו איסר המחלוקת שבו נחלקו ב"ש וב"ה לא תימא דא' מק' שבכרי דהיינו תרומת מעשר לא שרינן דגם חלק א' ממאה שבכרי שיש בכאן באיסר זה הנוסף דהיינו תרומת מעשר דהיינו כשיעור עשירית איסר יכול לאכול באיסר הנוסף על העשרה נמי שרינן דעכשיו אין כאן אלא י"א איסרין ותו לא כדתנן לקמן וכדתני בר קפרא. וטעמא משום דהא אמרינן דסבר תנא דמתני' דהנאמן לשני נאמן לראשון ומחשבון סכום מ"ש שחילל

דהיינו איסר אמרינן סך מעשר ראשון שתיקן ושמא נתן איסר לדמי מעשר ראשון ללוי ואף על גב דהא היה לו לחוש דאין יכול לתת דמים לכל מעשר ראשון שוה איסר לתת עליו איסר דהא אחד ממאה שבכרי באיסר הוי תרומת מעשר ושמא טעה וחשב דסגי בנתינת דמים על אחד ממאה שבכרי באיסר שנתן ומתרץ תנא דלעולם מחזקינן ליה בנאמן ופשיטא דתרם שלא מן המוקף דהא על כרחין אינו נאמן על הראשון כל שכן על תרומתו הילכך מצי אכיל אף אם אין בכרי פירות שוין אלא י"א וכ"ש אם אינו שוה אלא עשרה איסרין ותו לא והך שריותא לתנא קמא הויא בין בודאי בין בדמאי וכדתני בר קפרא. ולהכי תני בר קפרא דאף על גב דקושטא דמילתא י"א ותשיעית איסר הויין דלא אפשר שישארו עשרה שלימים טבולין למעשר שני אלא בהכי אפילו הכי משום דלבית שמאי לא שרי אלא דוקא עשרה קתני בבית הלל י"א דשרו ואף על גב דלא מכוון החשבון כי היכי דשרינן א' מק' דהיינו תרומת מעשר כיון דלא בעיא מוקף הכא נמי אמרינן התשיעית אכלו עכברים או נתנו לאחר. ואף על גב דעתה בכרי אין כאן אלא י"א שרינן ליה ולהכי לא תני בר קפרא אלא י"א ושמואל פריך עלה בגמ':

הכל בעשרה. בין בודאי בין בדמאי אינו אוכל הכרי אלא אם כן אין בו פירות לא שיעור עשרה איסרין ולא יותר דהשתא מוכח דאין שם שיעור פירות אלא שיעור איסר למעשר שני שקרא שם והניח אבל אי הוו שיעור י"א הא איכא הכא פירות טבולין וקסבר נאמן על השני אין נאמן על הראשון:

ב"ה אומרים. בודאי י"א כשהפירות הוו מכינוסו של אביו אז אין חשוד להקדים וכיון שתקנן לשני פשיטא דנאמן על הראשון ואפילו י"א שריין וכדפרישית. אבל בדמאי שידע הבן החבר שלקחן ע"ה אביו מע"ה אחר אע"ג שהפריש מעשר שני וחיללו אי איכא שיעור י"א איסרין אינו אוכלן דאין נאמנות לע"ה ושמא הוטבלו עדיין למעשר ראשון ולא חש על תיקונו דקיל ליה ועוד דדמאי שרי להקדים כדאיתא פרק קמא דדמאי ושמא חשב לתקנו אחר כך ולא הספיק שמת או שהלך לו, כנ"ל:

אוכל עוד איסר. דהיינו חציו שלא נתפס וקרי ליה איסר אלמא דאיסר חצי פונדיון:

לא מצא תניא. איני מבין משנה זו דהיכי עישר המעשר ראשון ונשארו עשרה מתוקנין ממעשר ראשון דאין טבולין אלא למ"ש דהאיסר הנוסף למעשר ראשון שדינן ליה וממתני' משמע דכל העשרה הן טבולים למעשר שני דלהכי נתן איסר שלם למ"ש:

דאין יסב למעשר חד לעשרה. שישארו עשרה שלימים מתוקנין עדיין חסר לעשר העשירית וצריך עישור לתקן הילכך צריך לקחת א' למאה דיש בו עשר עישורין ומהני' למאה כדי שיהו העשרה שלימים, ואם קנה מן הלוי העשירי א"כ לא נשארו טבולין

למ"ש אלא ט' וצריך ליקח מן השוק פירות שוין איסר ויותר מעט למה שנופל על העשירי להכשירו:

ואין יסב חדא למאה. כיצד שנטל עשרה למעשר ק' ונשארו מאה שלימים צריך ליקח עוד א' לשהיו מתוקנין המאה ואף אם נטל א' לתיקון מאה עדיין אינן מתוקנין דהא אילו עישרו א' מעשר נשארו צ' והשתא נשארו מאה וצריך ליטול א' יותר וכי נטל א' נשארו ט' ועכשיו כי נטל א' לתשלום החסרון אכתי פש ליה חדא שלא נתקנה הילכך קאמר כסדר הזה בעי על מאה שיטול עשרה ועוד אחר ועוד אחד לאלף דהוו עשרה עישורין עישור לכל מאה וכן לעולם זהו האמת בפי' דמימרא דשמואל ולכך אפילו שהוסיף התשיעית כמשנתנו בעל פה אין מקום לתקן לקושיית שמואל דהא כי מעשרינן ויהבינן התשיעית שיהא מעשר איסר י"א אפ"ה צריך לשער מה שנוגע לו ממ"ש ובמתני' לא תנן מ"ש אלא איסר לחוד הילכך קאמר שמואל איני מוצא מקום לשנותה:

בין בדמאי בין בודאי אחד עשר הן. מפ' בר קפרא לת"ק דמתני' דפליג אב"ה וסבר דבדמאי נמי יכול לאכול אפילו אין בכרי אלא י"א איסרין דכיון דחשש ע"ה לתקן מ"ש של דמאי כ"ש דחייש על תיקון מעשר ראשון:

אחד עשר הן מותרין. וא' ממאה באיסר דקתני היינו כדפרישנא במתני' א' ממאה בכרי דהיינו תרומת מעשר שהיא תוך האיסר של המחלוקת דהיינו הי"א יכול לאכול דאי נאמן על מעשר ראשון כ"ש על תרומתו וכל דמי האיסר הנוסף יכול לאכול:

ב"ה כר' אליעזר. האי דקאמר ב"ה כרבי אליעזר ולא קאמר ת"ק כר' אליעזר משום דת"ק אפילו בדמאי נמי סבר דנאמן ומשום דלישנא דברייתא דר' אליעזר דקתני בפ' הלוקח פירות ראו אותו מפריש שני נאמן לראשון דברי רבי אליעזר וסתמא משמע דבודאי משום דחמיר ליה מיירי והיינו כב"ה ודלא כת"ק א"נ דת"ק נמי ס"ל כר' אליעזר ור' אליעזר אף בדמאי קאמר דנאמן אלא משום דבעלמא אמרינן ר' אליעזר שמותי הוא דהיינו כב"ש כדאיתא בתרומות אשמעינן השתא דס"ל כב"ה ולא כב"ש:

עשו אותו כתוספת בכורים. דתניא בתוספתא תוספת הבכורים נאכל בטהרה ופטור מן הודאי ואין צ"ל מן הדמאי ואע"ג דתוספת הוא והוי טבל במיתה אפילו לכהן אית ביה קדושת בכורים גופייהו והכא נמי כיון דקרא שם מ"ש אע"ג דטביל למעשר ראשון יש לו דין מ"ש וכיון דחילל חילל:

בש"ר יוסי וכו'. וחזר בו לסברת סתמא דתלמודא דסברי ב"ה כר' אליעזר:

הלכה ו

כל המעות הנמצאות. שמצא כיס מלא מעות בכל מקום ומצא בתוך הכיס דינרי זהב ודינרי כסף ומעות של כסף והאי אפילו קמ"ל כדמפ' בגמ' שאין דרך לערבן ביחד אלא כשהן דמי מעשר שני שהוא מחללו על דינרי זהב ומה שאין מספיק לו דינרי זהב מחללו על דינרי כסף והמותר על המעות ואפילו הכי הרי אלו חולין:

מצא בתוכן. בתוך הכיס של מעות:

הרי זה מעשר. מעשר שני:

הוא חולין. דאין מתנדבין חרס ועל שם מה שבתוכו נכתב:

הוא קרבן. כלומר הקדש כדכתיב על קרבן העצים:

להיות כונסין חולין לתוך קרבן. והכל קרבן:

קוף קרבן. אם מצא אות קוף הרי הוא רמז לקרבן, כלומר הקדש:

דמאי. פירות הלקוחים מע"ה ובפר' האשה שלום כתוב בכל הספרים דלת דמוע ר"ל חולין ותרומה שנתערבו ואין נאכל אלא לכהנים:

בשעת הסכנה. שגזרו שלא לקיים מצות:

שמות בני אדם הן. ק' קהת. מ' משה. ד' דוד. ט' טרפון. ת' תחן. והכל חולין שפעמים שאדם כותב אות א' משמו לסימן ור' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר דלדידיה אפילו כתוב בו כל התיבה שלימה הא קאמר בסיפא אימור דפינה ות"ק סבר לא חיישינן שמא פינה. ובפ' האשה שלום איכא מ"ד דכ"ע חיישינן שמא פינן והכא בהא קא מיפלגי מר סבר אם איתא דפינן גריר הוה מגרר ליה ומר סבר אשתלויי אישתלי ומפ' בגמ' דת"ק לא פליג אלא באותו אדם עצמו אבל אם מת אין לבנו טענה ומודי לר' יוסי:

אשתקד. שנה שעברו כמו שתא קדמייתא:

תרומה. כלומר למעוטי חולין דהא תני דלת דמאי:

האומר לבנו מ"ש וכו'. ומת או הלך לו:

הרי אלו חולין. מה שנמצא בזוית אחרת דשל מעשר ניטל:

הרי שם מנה. כלומר א"ל אביו שיש שם במקום פלוני מנה והלך ומצא מאתים:

השאר חולין. מנה חולין ומנה מעשר, ויקח אחר ויחללנו על פרוטות ויאמר אם של מעשר הנשאר הרי טוב ואם לאו יהא מחולל על המעות והדר יחלל הפרוטות על הכסף כדאיתא בפ' שני:

קדמיתא. תרומה ואסורה לזרים תרגום ראשון קדמאה:

חית חלבו. ותרומה קרוייה חלב דכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ודרשינן בפ"ק דתמורה ליתן חלב לזה וחלב לזה:

טובו. ותרומה הויא תרגום חלב הארץ טובא דארעא:
ראשית. והויא תרומה:
מם מעשר. מ"ש ובעי חומה:
בית פא שין שני. בית על שם שהוא שני, פא על שם דבעי פדיון, שין שקרוי שני:
עיר. כתוב בו עיר:
מעשר עיר פרקון. כתוב בו מעשר עיר פרקון הוא כלומר בר פרקון הוא כלומר פדוי הוא ונאכל בכל עיר ולא בעי מחיצה:
סיבולייא. עשו ביניהם כי ההיא דאמרינן בפסחים פ' האשה אפילו סבולת לצוותא בעלמא ופי' בערוך בני חבורה ההולכין ממקום למקום ואוכלין יחד בצוותא ולאו משום קדושת מעשר:
חדשות. כלומר באותו אדם עצמו:
ישנות. שמת האב ובא הבן מכחו ליירש כדמייתי עובדא:
אישתדא דידי. שתא דא דידי:
מצא במגופתו. בהא מודי ר' יוסי דהא בכל שנה עושין לחביות מגופות חדשות מטיט וכיון דכתוב בה כן ודאי לא פינה אותה והכי איתא בתוספתא ומודי ר' יוסי שאם כתוב בה ונתון ע"פ חבית בנייר ונתון ע"פ עיגול אם תרומה הרי זו תרומה ואם מעשר הרי זו מעשר:
ואם אמר לו שיש שם מאתים. של מעשר והלך הבן ומצא מנה אותו מנה מעשר דמנה מונח ומנה נוטל. נוטל בשקל בוטל:
תמן תנינן. פ"ק דביצה:
זימן שחורים ומצא לבנים. מפ' לה התם הכי כגון שזימן שחורים ולבנים והשכים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים ולא תימא הני אינהו נינהו ואיתפוכי איתפוך אלא הנך אזדו לעלמא והני אחריני נינהו:
שנים ומצא שלשה. ואינו מכיר את המוכנין:
כולן אסורין. דמה נפשך אי אחריני נינהו הא אחריני נינהו ואי לא אחריני נינהו הא איכא חד דמעורב בהו:
שלשה ומצא שנים מותרין. דהא' הלך והשנים נשארו:
דר' היא. הני משניות דמ"ש וביצה ס"ל כר' דאמר מנה מונח ומנה נוטל:
הניח מאתים וכו'. הניח מאתים ממעות מ"ש בתיבה:
מנה נוטל. ונשאר האי מנה דמעשר:

הכל חולין. לא הפרידן זה מזה ושניהם נטלן והניחן במקום אחר וזה חולין הוא שהניח אח"כ ושכח:

הדר אמר ר' יעקב גופיה אפילו רבנן מודו הכא גבי מתני' דביצה וקס"ד דשאני גוזלין דרגילין להיות מדדין ומפריחין אבל מנה לא הלך מאליו אלא א"כ נטלו וכשנטל נטל שניהן ופלוגתא דר' ורבנן במונחים שני המינים בכיס אחד בההוא אמרי רבנן דכשנטל כל הכיס נטל אבל בשני כיסים מודו דהאחד נטל והניח השני:

היא הדבר בביצים. דמתני' דביצה אפילו בביצים נמי דאין עשויין לדדות דינא הכי ומאי קמ"ל ואיכא למימר א' נטל והניח השנים אלא לאשמועינן דמפלוגתא דר' ורבנן למד זה והשמיענו דכעין ביצים הוא דנחלקו אלמא דבשני כיסין נחלקו אבל בכיס א' דברי הכל הכל חולין ומתני' דתנן הכל מעשר בשני כיסין וכר' היא:

הוא הניח הוא מצא. לעולם כדקאמרת דבשני כיסין מחלוקת וכי איפליגו ר' ורבנן כשהוא הניח והוא מצא דכיון דאינו זוכר כלל איכא למימר בודאי כולהו חולין אבל הכא במשנתנו אביו הניח ובנו מצא ומי יימר דאם אביו מצאם שחסרו היה נותן אל לבו ונזכר שנטל מהן והניח מהן הילכך מודו הכא דהוי השאר מעשר, וכי הך מסקנא קי"ל כי היכי דתיקו מתני' ככ"ע והרמב"ם ז"ל חשב דמתני' כר' היא ויחידאה הויא ולא קי"ל כוותה ולכך פסק בפ"ו א"ל אביו הרי שם מנה ונמצא מאתים השאר חולין, הרי שם מאתים ונמצא מנה הרי הוא חולין והיינו כרבנן. וקשה דאמאי לא נקיט כמסקנא דהכא ועוד דקי"ל הלכה כסתם משנה ועוד דברישא נקיט כר' דלרבנן מנה ומצא מאתים הכל חולין וכן פסק הוא ז"ל בסמוך. וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל:

כהדא דר'. כשהוא מניח והוא מצא אם מנה ומצא מאתים מ"ש וחולין מעורבין ואם מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה נוטל. והרמב"ם ז"ל פסק כרבנן ולא נקיט כסוגיא דהכא וכן משמע בפ"ק דפסחים:

לא מעלין ולא מורידין. ואינו מעשר:

לא מסתברא דלא בההוא דלא מצטער וחמי. לא מסתברא הך ברייתא אלא בההוא שלא היה מצטער אבל אם היה מצטער ראוי לחוש לחלום:

מאן דעבד. מעשה יורה כי הך דר' יוסי דדוקא בלא מצטער והרמב"ם ז"ל פסק כסתמא דברייתא ואפילו במצטער דבפ' זה בורר מייתי לה סתמא ולא מפלגינן כלל:

מדלא דאבוך. נכסי אבוך תרגום כל הון בביתו כל מדולא דביתיה:

קפא כשורה דיקא עשרה. בפ' הרואה בגמ' דילן גרסינן לה ובדר' ישמעאל ופי' רש"י ז"ל קפא דאמרי לך היא כשורה שבלשון פרס הן קורין לכשורא קפא, דיקא הוא עשרה שבלשון יוני קורין לעשרה דיקא, והכי אמרי לך יש לך ממון בקורה עשירית:

כליל דזית. עטרה של זית:

ההוא הוה בנציא ואת בחבטיא. שלו אירע בשעה שהיה מוציא הניצנים שהן שושנים של חנטת הפרי רמז להדר וכבוד ושלך היה בשעת החבטות בשעה שחובטין הזיתים להפיל הפרי לארץ ובאיכה רבתי גרסינן הכי אתא חורן וא"ל חמית בחלמי זיתא בשעת נצבא א"ל ההוא גברא חמי נהור סגי אתא חורן וא"ל חמית בחלמי זיתא בשעת חבטא א"ל אתקין נפשך למחתא. א"ל ר' לדין אמרת כדין ולי אמרת כדין א"ל תיפח רוחיה דההוא גברא דין חמא בשעת נציבא ואת בשעת חבטא:

לאימיה הוא חכים. אמו בעל דומיא דשמן שהוא בתוך הזית ומשקה את אמו:

מלוי את. ממלא נודות מים והרי כן ד' אזנים ב' דילך וב' של הנוד:

איזיא. קוצים:

פינקס דתריסר לווחין. ספר קטן שעושין הסוחרים מלוחות קטנות ורושמין בו במחט ומוחקין וחוזרין ורושמין ובאיכה רבתי גרסינן והוא כתיב מן הכא ומחיק מן הכא:

איסטווא דהוא גברא. איסטלא גרסינן מלבוש ובאיכה רבתי גרסינן מרדעא אית ליה:

תרי עשר מרקעין. תרגום ומטולאות ומרקען, ובאיכה רבתי גרסינן ובה כ"ד מרקען חייט להו מן הכא ומתבזע מן הכא:

מסיק חסין. מעלה חזריות הרבה חזרת בלשון ארמי חסא:

בסים. חומץ:

מינסב חסין וצבע בבסים. ותקח חזריות ותטבול בחומץ:

אצבעך נחית. אצבעך יורדת כנגד הדלף שמורה באצבע שיתקנו שם:

זקיף אצבעך. כנגד שצמחו עשבים שם והן זקופין ואין הנאה מהם לכלום:

מפלי. מלעיג:

ואדרא. ועוד כמו תליסר אודרייתא דתבנא דשבועות:

ותורתא. ופרה שם:

יתיב דמיך. יושב ישן על הפרה:

מקניתא. כעין קן, והוא רמז למטה שיש לה כותלים חוץ מבמקום הרגלים ששם עולין לה ונראית כעין קן כדמפ' ואזיל:

שיטתי דערסא. ד' בדים ארוכים שמסרגין המטה בהן:

מקניתא. מרגליתא מרגלות המטה שמשם נראית המטה כעין קן:

אודרא ברא דתיבנא. עור כמו שק מלא תבן:
ותורתא הוא משכא דערסא דההוא גברא יתיב דמיך. שנותנין על התבן עור של פרה כדי שלא יזיק:
וההוא גברא רביע בגויה. זהו פתרון, וההוא גברא יתיב דמיך דשינה א' מששים למיתה:
שיריתא דביתא. קורת הבית נשברת. רמז לבטנה שהוא עמוד הבית דהן הבנים:
שותה וטוב לו. מפ' טעמא בפ' הרואה דכתיב לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי:
שותה ורע לו. דכתיב תנו שכר לאובד ויין למרי נפש:
וע"ה. פרוץ בעבירות הוא:
ולית מיכל קופר. ואין לך לאכול בשר ופתר רגל מן עולה לרגל בלשון חכמים והכי איתא באיכה רבתי:
בהדרא דאורייתא את מת. בהדר התורה תמות:
ונסיונין לית את חמי. לא תבוא לידי נסיון. ואיתא נמי בהרואה:
הדרן עלך פרק המוליך בס"ד:

פרק ה

הלכה א

הא דתני הכא בהך מסכת כרם רבעי דבדין הוא דבמס' ערלה הוה ליה למיתניה משום דבעי למיתני ביה שיש לו חומש וכב"ה. וטעמא משום דגמר קדש קדש ממ"ש ובעי חומה ובעי וידוי ובעי פדיון וכסף שיש בו צורה כמ"ש אלא שאין בו לאו אלא עשה דכתיב יהיה כל פריו קדש הלולים לה' ולהכי כי תניא ה"נ כרם רבעי מקמי ערלה דעיקר פירקין הוא כרם רבעי ואגב תני נמי ציון דערלה:
רבעי גרסינן בפתח הבית ומפ' טעמא בריש מסכת פרה דתנן התם אמרו לו מה לשון רבעי אמר להם כך שמעתי סתם ואין לי לפרש אמר בן עזאי אני אפרש אם אתה אומר רביעי רביעי לאחרים במנין וכשאתה אומר רבעי בן ד' שנים כלומר שהוא בעצמו רבוע דהיינו בן ד' שנים:
בקזוזות אדמה. נותנין פיסת רגבים סביבות הגבולים להודיע שהוא כרם רבעי והגזלנין ישראלים יפרשו ממנו שהוא בלא פדיון ובגמ' מפ' היכי ידעי בהאי סימנא:
קזוזות. כמו קצוצות חתיכות עפר:
ושל ערלה בחרסית. עפר לבן כאשר פירשתי ובגמ' מפ' היכי הוי סימנא לערלה:
ושל קברות. ציון קברות:

בסיד. מפ' טעמא פר' מרובה סימנא דחיוור בעצמות וטעמא שלא יאהילו בהן אוכלי תרומה וטהרות:
וממחה ושופך. ממחה את הסיד במים ושופך סביבות הקבר וטעמא כי היכי דניחוור טפי:
בד"א בשביעית. כלומר אימת עבדינן היכירא לעוברי דרכים בשביעית שהיא שנת הפקר ובהיתר הן באין לאכול אבל בשאר שני שבוע לא שהם באים לגזול כדאיתא בגמ':
והצנועים. אנשים כשרים אין מציינין שלא למנען מלאכול:
כל הנלקט. שכבר נלקט דס"ל כמ"ד לעיתותי ערב וכו' דאע"ג דליתיה ברשותיה מיפריק ותופס פדיונו והאי צנועין רשב"ג קאמר ליה. והכי מוכח בגמ':
ניתני כרם רבעי או נטע רבעי. דפליגי תנאי בר"פ כיצד מברכין דמר סבר כל היכא דנהיג ערלה נהיג רבעי וכולהו פירות האילן דבעולם בעו פדיון בשנה רביעית וגרסינן נטע רבעי ומר סבר נהי דבכולהו נהגא ערלה קדושת רבעי אינו נוהג אלא בכרם וטעמיה מפ' התם דיליף ג"ש נאמר כאן להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם ואיכא מאן דדריש ליה מהלולים דבר הטעון שירה טעון חילול וזהו יין:
דבחנית ליה כל מתנייתא. בחנתי ודקדקתי עמו כל המשניות כמו שנמסרו:
קדמאה כרם רבעי ותניינא נטע רבעי. קסבר כמ"ד נטע רבעי אלא דאין חשדא דעוברי דרכים שיכשלו אלא בכרמים שמסתרגין על הגדרים ולוקחין עוברי דרכים הפירות ונכשלים ובאילנות יחידים הן ואין נשענין ועוד שהן גבוהין ליכא חשדא וממתני' קמייתא ואילך נטע רבעי תנינן:
מקביל לסבייא. מצעיק עליהם שלא דקדקו המשניות מפיו. תרגום צעקתי קבילתיה:
שהוא לשעה. שמחמת הגשמים הן נמוחין ואינו ניכר ומכירין שבאותה שנה יש היתר וכגון אם יפדום ובמרובה מפ' סימנא באדמה מה אדמה דאיכא הנייה מינה אף האי נמי כי מיפרקא שרי לאתהנויי מיניה:
בחרסית בחיוורא. מין עפר לבן ולא כפי' רש"י ז"ל:
שהוא יותר מכאן. שמתקיים יותר שאיסורו ארוך ובמרובה מפ' סימנא כי חרסית מה חרסית שאין הנייה מינה שאינו מצמיח ואפילו כדי נפילה אף האי דליתיה הנייה מינה:
אם היו יחידות. אם היו הגפנים יחידות שאין בהן כדי כרם אלא כדין אילן יחיד:
לפי מה שהוא. לפי איסורו והיינו כדמפ' במרובה:
בסיקרא. לקמיה מפ' מאי סימניה:

מפחמין אותן. לומר דטעונין שריפה כדכתיב ואשיריהם תשרפון באש וכתיב פחם לגחלים:

אפר מקלה. דהאי נמי בעי נתיצה כע"ז דכתיב ונתץ את הבית ומפני שאין חומרתו כמו ע"ז דתופסת דמיה מה שאין כן באבנים מנוגעות נקיט אפר מקלה דדמי לפחם:

מקום עגלה ערופה. דאסיר בחרישה ובעבודה כדכתיב אשר לא יעבד ולא יזרע:

בחגורה של אבנים. דלא שייך באבנים חרישה וזריעה:

וחש לומר שמא אילן וכו'. אברייתא פריך דמאי סימנא דאילן של הקדש בסיקרא שמא יחשבו דהוא אילן המשיר פירותיו:

סוקרין אותו בסיקרא. ומפ' בס"פ בהמה המקשה כי היכי דלחזיוה אינשי ולבעו רחמי עליה כדתניא וטמא טמא יקרא צריך אדם להודיע צערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים:

ומטעינין אותו אבנים. מפ' התם כי היכי דניכחוש חיליה ופי' רש"י ז"ל שמרוב שומנו הוא משירן:

ומבהתין ליה דיעבד. כלומר מביישין אותו אחר שיעשה פירותיו:

תמן הוא דלא יתיר פירות. הסיקרא הוא להבחין שלא ישיר פירותיו וכבר רואין פירותיו נושרין סביבותיו ומבינין:

ברם הכא דיעבד בתחלה. עושין הסימן בתחלה קודם שיבא לידי פירות הילכך מבחינין דאילן דהקדש הוא:

ולמה לית אנן אמרין חוט. ולמה לא נתרץ תירוץ אחר שהחילוק הוא דאילן המשיר פירותיו סוקרו כל משך גזע שלו ואילן דהקדש אין סוקרין בו אלא כמין חוט חוגרין אותו באמצעו שכן מצינו בהקדש חוט הסיקרא:

דתנינן תמן. במס' מדות:

חוט של סיקרא חוגרו למזבח באמצעו. כנגד המקום שאמרה התורה והיתה הרשת עד חצי המזבח והוא להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים כדתנן בריש מס' קינין עולת העוף למעלה וחטאת העוף למטה:

בסיקרא הקדש. כותב עליו הקדש בסיקרא:

ואומרת לך פרוש. והכא כי חזי ציון פורש: מכאן שמציינין על העצמות. דאפילו מנפל שאין בו רובע הקב מיטמו במגע ובמשא ובאהל כדתנן באהילות אבל על עצם כשעורה לא מציינין כדאיתא בפ"ק דמ"ק דלא מטמא אלא במגע ובמשא ואדם העובר שם אין מצוי ליגע ולישא דלא אזיל התם ע"י ניפוח:

אדם מכאן שמציינין על השדרה ועל הגולגולת. השדרה עם הצלעות קאמר דאז מיטמאה באהל כדאמרי' בתוספתא דאהילות ולהכי דריש ליה מאדם שהצלעות הן כפופות מאד וניכרין שהם מאדם:

ובנה מכאן וכו'. ובנה דריש כעין בעיין מדלא כתיב ושם עליו ציון:

אצלו במקום טהרה. מדלא כתיב ובנה עליו ציון. והכי אמרינן בריש מועד קטן דאין מעמידין ציון ע"ג הטומאה. והטעם פי' רש"י ז"ל דכי נגע בציון כדי לתקנו דלא להוי טמא ויפסיד טהרותיו אם יש עמו טהרות דהא מאהיל. ואית דמפרשי דאדם שיעבור לשם ויש עמו טהרות ולא יראה הציון עד שיהא עליו ונמצא שמאהיל על הטומאה שתחת הציון ולכך בסמוך לפני הטומאה עושין ציון ע"כ:

להיות מוציא מביתו. דאין מוסרין דמאי לע"ה:

אבן אחת מצויינת. שיש סיד על גבה:

אע"פ שאין מקיימין כן. משום דאין מעמידין ציון על גב טומאה כדלעיל ובפ"ק דשקלים הארכתי:

היו שתים. דאמרינן שהן מצוינות כדרכן שהרחיקו הציון מע"ג הטומאה וביניהן טמא:

היה חרוש בנתים. איכתתא לה טומאה והוי קבר שנחרש ומוקמינן הך ברייתא בפ"ק דמ"ק כשהסיד מרודד על ראשי האבנים ומצידיהן דמוכחא מילתא דהוה ציון של סיד נמי ביניהן ומשו"ה אי חרש אין דאימור מחמת חרישה הוא שאיקפל שנקלף הסיד מחמת כניסת המחרישה שנזדעזעו האבנים ונפל מראשיהם קצת ונשאר רושם הסיד ודבוקו בצדיהן מחמת דחיקת המחרישה הילכך תחתיהן טמא וביניהם וסביבותיהם טהור ומשום דדיינינן להו כיחידות אמרינן דתחתיהן טמא. ולא אמרינן דכל הקבר נחרש והן ע"ג מקום טהור דלית לן לאוקולי כולי האי:

ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. דכל זמן שלא נתעכלו ליכא ציון נטמא ושורפין תרומה וקדשים משום דלא צייינו:

ולא יתקלקלו בו לעולם. דזימנין יתעכל הבשר עד פחות מכזית ואי אמרת מציינין זימנין דכי אזיל להתם לא חזי לציון ועבר וכי הדר חזי ליה ואמר נטמאת תרומתי ושריף לה והיא לא נטמאת דהא חסר והתורה אמרה את משמרת תרומותי שצריך לשמרם שלא יבואו לידי הפסד ובפ"ק דשקלים הארכתי:

לא בלילה הוא גונב. דציון לא מהני אלא ביום דחזי ליה וגנב כי אתי לגנוב בלילה הוא דאתי. ובשלמא לרשב"ג דלא מציינין אלא בשביעית ביום קאתי וברשות מרי עלמא קא אתי אלא לרבנן דאמרי אף בשאר שני שבוע מציינין הא לא אתי אלא בלילה דגנב הוא:

ומשני דמביום יציין היכי יכנס:
יומם חתמו למו. באנשי דור המבול משתעי קרא דביום רושמין בכותלי הבית מהיכן באין ורושמין:
היו רושמין באפופלסמון. ע"י אפלסמון כדאי' בחלק מלמד שהיו נותנין עיניהם בבעלי ממון ומפקידין אצלו אפרסמון ומניחין אותו בבית גנזיהן וכו' כדאיתא התם:
לא ידעו אור. אינן יודעין הבדל בין יתרון אור לחשך דהכי אהניא להו חשך כאור מחמת תחבולותם דאינן צריכין האור:
אחתרו תלת מאה חתירן בתים. ע"י ריח אפרסמון שהיו מריחין ויודעין היכן מניחין ממונן. ובגמ' דילן איתא:
דר' יוסי אמר אין אנו אחראין. בפ' מאכילין במס' דמאי:
אתיא דרשב"ג. דתני במתני' וצנועין מניחין מעות ופודין אחר שנלקט כמאן דאמר לעתותי ערב:
הכי גרסינן דתניא ר' דוסא אומר שחרית בעל הבית אומר כל מה שילקטו וכו'. ובענין לקט קא מיירי דקיימא לן שני שבלים לקט שלשה אינו לקט ואין כל העניים בקיאים בהלכה לפיכך צריך בעל הבית להבקיר. ור' דוסא אית ליה ברירה דקאמר כל שילקטו וכי לקטי אמרינן הוברר הדבר שזה הבקר ואף על פי שבשחרית אין בעל הבית הצנוע יודע דשמא לא ילקט יותר על דינם: לעתותי ערב. דוקא אחר שנלקט היה אומר הצנוע ור' יהודה לטעמיה דלית ליה ברירה גבי ההיא דהלוקח יין מן הכותיים ובמתני' נמי סבר דצנועין כל הנלקט קא אמרי אחר שנלקט דתלוש הוא. ולית להו הא דא"ר יוחנן במרובה גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש ואע"ג דר' יוחנן ס"ל הלכה כסתם משנה התם פריך לה, ומשני ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח ומשום דסבר הכי מוקי למתני' דצנועין כרבי יהודה וכסתם יחידאה לא קאמר ובמרובה תני לה איפכא ומפכינן לה כדתניא הכא משום ההיא דהלוקח יין כדאיתא התם:
אין הבקר אנסין הבקר. אין לעניים תקנה לפוטרן מן המעשרות דאין מפקיר אלא משום שגוזלין אותו ממנו ואונס הוי:
לא אתיא כמ"ד בשחרית. כדפרישית דהא נלקט קתני שכבר נלקט:
ויש אדם מבקיר במחובר לקרקע. כלומר אדם צנוע וכשר דבשלמא בלקט שייך להבקיר משחרית אבל גבי רבעי מי שייך לפדותו בעודו מחובר ולהפקירו בעודו מחובר קודם שילקטוהו והא תניא בתוספתא במכילתין אלו ואלו מודים שאין פודין אותו במחובר

דגמר קדש קדש ממ"ש וכי היכי דאין פדיון מ"ש במחובר ה"נ נטע רבעי ולר' יוחנן דתלה זו בזו רבעי בלקט:

כמאן דאמר בשחרית אתיא היא. ונימא דמתלקט קאמר ולקושיא דהא מבקיר במחובר לקרקע לאו קושיא, דצנועין מאן קתני לה רשב"ג ולדידיה לא שייך הך קושיא דהא צנועין אשביעית קיימי. ורשב"ג סבר לקמן ובפ' כל זית דלב"ש כלל וכלל לא גמרי קדש קדש ממ"ש ולב"ש גרסינן פודין אותו במחובר וצנועין אליבא דב"ש יכולין ופודין אותו במחובר לקרקע ולא הבנתי דברי התוספות ז"ל במרובה ולשון הגמ' סותר דבריהם:

משיכתו של מ"ש. לעיל פ' המוליך סבר רשב"ג דממון הדיוט הוי ובמשיכה מיקני כשאר מילי כדאיתא התם ובשעת משיכה תלוש הוא והכסף חוב הוא על הגזלן ומצי יהיב ליה ואפילו לאחר זמן וכיון דבעל הבית יהיב הכסף השתא כ"ש דעדיף טפי. וכל הנלקט מתלקט קאמר. כנ"ל פי' הסוגיא הזו:

והיינו וקם לו. בתמיהה דהא גזלן לא יהיב שום כסף. ותו פריך אדר' דוסא כדמפ' ואזיל:

אילו ראה ככר מתגלגל וכו'. כלומר והא איש כי יקדיש את ביתו אמר רחמנא מה ביתו ברשותו וכו' וא"כ מאי קא מהני הך כסף דבעל כיון דלא מקדיש אלא מטעם דאזיל לאיבוד בעינן פיו ולבו שוים:

מאן דאית ליה לעתותי ערב וכו'. דאע"ג דהכא נמי מטעם אונס מקדיש ליה כדאמרי רבנן בברייתא לית ליה לאילין קשייתא דכיון דכבר נלקט גמר ומקדיש להו ופיו ולבו שוין נינהו:

הלכה ב

כרם רבעי היה עולה לירושלם וכו'. לפי שאמרה תורה קדש הלולים וגמר קדש קדש ממ"ש שצריך להעלות הפירות לירושלם או לפדותן על הכסף ומעלה דמיו לירושלם ואוכלם שם ותקנו חכמים דמהלך יום א' לכל רוח שלא יפדוהו אלא הפירות עצמן יעלו ויאכלם בירושלם כדמפ' טעמא בגמ':

איילת ועקרבת ולוד וירדן. כולם תוך מהלך יום א' לירושלם ומוכח בגמ' דדוקא בכרם תקינו הכי אבל בשאר פירות אפילו בזמן שבית המקדש קיים נפדין ואפילו סמוך לחומה:

אימתי שירצו. אם יראו שנתמעטו הפירות יחזור הדבר לכמות שהיה:

משחרב בית המקדש היה התנאי הזה. שיהא נפדה סמוך לחומה וריב"ז הוא דבטלה כדאיתא בפ"ק דביצה ולכשיבנה בית המקדש תחזור דהא איכא טעמא דבעינן ריבוי פירות בעיר כדמפ' ואזיל:

אימתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה. שמהלך יום א' לא יוכלו לפדותו וקסבר בית המקדש עתיד ליבנות קודם מלכות בית דוד כדאיתא בגמ' ומשום הכי הוצרכו לעשות תקנה מזמן אותו הדור לכשיבנה:

כרם רבעי. בריש פ' כיצד מברכין פליגי תנאי מר סבר בכולהו מתני' גרסינן כרם רבעי כדכתיב קרא בהדיא אשר נטע כרם ולא חללו וגמר לה בג"ש דתבואה תבואה כדאיתא התם ומר סבר בכולה גרסינן נטע רבעי דס"ל דכל היכא דנהגא ערלה נהיג רבעי. רבעי בשנה הרביעית לנטיעתו שנטיעתו אית ליה דינא דמ"ש במילי טובא כדמפ' בגמ':

אין לו חומש. המחלל פירות רבעי להעלות הדמים לירושלם אין צריך להוסיף בפדיון חומש ואפילו בעליו הוא הפודה דאין לו כל כך קדושה כמעשר שני:

ואין לו ביעור. בשנה רביעית ושביעית שהמעשרות מתבערין מן הבית ואסור להשהותן יותר כדלקמן וסברי ב"ש דכרם רבעי פטור מן הביעור וטעמא דב"ש גבי חומש וביעור פליגי ר' ורשב"ג אביו בגמ' מר סבר כיון דכתיבי בהדיא גבי מ"ש דכתיב אם גאול יגאל איש ממעשרו וכתיב מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר וגו' וס"ל נמי דגמרי ב"ש קדש קדש משו"ה הוכרח לפ' דדוקא בשביעית הוא דפליגי דלא נהיג מ"ש בו הילכך אי איתרמי כרם רבעי בשביעית לית ביה חומש וביעור ומר סבר אף בכולהו שני נמי פליגי דב"ש לא גמרי קדש קדש ממעשר:

וב"ה אומרים יש לו. למ"ד דפליגי בשביעית דוקא טעמא דב"ה הוא דקסברי דלחומרא הוא דילפינן קדש קדש ממעשר אבל לקולא דהיינו לפוטרו מקדושתו דחומש וביעור כיון דאין נוהג בה מ"ש לא ילפינן, ולמ"ד בכולהו שני נמי פליגי טעמייהו כדמפ' בפ' האיש מקדש דב"ה גמרי קדש קדש נאמר בכרם רבעי קדש הלולים ונאמר במ"ש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ קדש לה' מה מ"ש יש לו חומש ויש לו ביעור דבהדיא כתיב ביה אף כרם רבעי נמי: יש לו פרט ויש לו עוללות. הך בבא בין לר' בין לרשב"ג בכולהו שני שבוע איתנהו ואפילו במ"ש נמי פליגי ולהודיעך כחן דב"ה שנוייה גבי רבעי תדע דגמרי ב"ש נטע רבעי ממ"ש הא איתליה לר' יהודה דמ"ש נכסיו הוי ומשו"ה חייב בחלה ואית ביה קדושין וא"כ הה"נ גבי מ"ש גופיה דהוה ליה למיתני הכי דלב"ש יש לו פרט וכו' אלא משום דבבא דרישא שנויה גבי רבעי תנא סיפא נמי גבי כרם רבעי אבל על כרחיך הכא לא פליגי ב"ה וב"ש אלא במשמעות דקדש קדש דכתיבי במ"ש ובכרם רבעי בהדיא דלא משמע להו לב"ש דקדש משמע ממון גבוה דלעולם נכסיו נינהו ומשו"ה לר' דסבר דגמרי ג"ש פי' דדוקא ליתלהו בשנה שביעית אבל בשאר שני שבוע הני תרתי איתלהו אבל בפרט ועוללות דלא כתיבי דכו"ע לא פליגי דבשניהן פליגי ובכולהו שני פליגי

דנכסיו גמורין נינהו דהא בתרוייהו כתיבי קדש ובמשמעות קדש פליגי דב"ה גופייהו לית להו גבי מעשר אלא מטעם משמעות קדש דמשמע ממון גבוה וב"ש פליגי עלייהו דסברי דלא אתי לאורויי דממון גבוה הוי אלא לענין דבעי פדיון בגבולין והפדיון צריך להעלותו בירושלם כבכורים אבל לדבר אחר לא ומשו"ה לר"מ דפליג עליה דר' יהודה היינו דס"ל דמשמעות קדש משמע נמי דהוא ממון גבוה ואין כאן קידושין כב"ה בהאיש מקדש ומילתייהו בין לענין קידושין בין לענין חלה הוי׃

והעניים פודין לעצמן. אית ספר דגריס ליה ואית דלא גריס ליה ובפ' האיש מקדש אינו בשום ספר והרשב"א ז"ל לא גריס ליה ובגמ' אפרש זה בס"ד׃

כולו לגת. ואין לעניים בו כלום כדפרישית דכולו ממון גבוה וכר"מ׃

בראשונה. בזמן הבית׃

היו עושין בטהרה. יין לנסכים ומיחסרי פירות דחולין בעיר משום אכילת מזבח ולא היו ענבים מצויות ואיכא הפקעת שערים התקינו וכו'׃

מחלקים אותו לקרוביהן. דלעולם הוי חיסור פירות שהעיר היתה רבתי עם ודבר קל היה מעביר השוק עד שמפני כך היו מביאין פירות רבות למכור והיינו דתני תנא משרבו הפירות וליכא לפרושי התקינו שיהא עולה לירושלם מהלך יום א' כדי שיהו מביאין נסכים מן הרבעי דהא תנן פ' התודה הנסכים מ"מ לא יביאו אלא מן החולין אלא כדפרישית והיינו טעמא נמי דאמרינן במס' ביצה והכא כדי לעטר שוקי ירושלם בפירות שיהיו בה פירות הרבה. ומשמע הכא דלא היתה אלא בענבים של רבעי דאית בהו אכילת מזבח ולא בשאר פירות וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ט דהיל' מ"ש וז"ל ענבים של כרם רבעי התקינו ב"ד שיהו עולין לירושלם מהלך יום א' לכל צד כדי לעטר שוקי ירושלם ומשחרב בית המקדש נפדה ואפילו סמוך לחומה ושאר כל הפירות אפילו בזמן הבית נפדין ואפילו סמוך לחומה ע"כ׃

הדא פליגא על נקאי. מתני' פליגא על עובדא דנקאי דתנן דמן לוד עד ירושלם מהלך יום א' ובעובדא דנקאי גר' בנות לוד לשות עיסתן ועולות לירושלם ומתפללות ויורדות עד שלא יחמיצו׃

מאן דהוה עביד קנדלוי. משהיה מסדר נרותיו לכבוד שבת עולה לבית המקדש ומתפלל תפלת מנחה ומקבל שבת שם כלומר שם היה בודק לבושיו שלא יהיה נושא שום דבר ויורד למגדל צבעייא ומדליק נרותיו׃

ספר הוה. מלמד תינוקות היה לשון אחר מעביר שער בתער׃

פשט סדרו בבית המקדש. שונה פרשתו בבית המקדש שהיו שם ספרים מדוייקים׃

טרטירוי דמהלול. שם איש ממקום פלוני:
קרץ לתאינייא. מקדים ומשכים ללקוט התאנים שהיו לו במהלול בשחר:
קאים רדי. עומד וחורש:
פסקת תורתיה. פסקה מלחרוש שנפסקו מוטות העול וברחה מלפניו:
הות פריא. היתה רצה ומדלגת:
והוא פרי אבתרה. והוא רץ אחריה:
באידא אתיתא. באי זו דרך באת שמיהרת לבא מא"י לבבל היום:
לא חכים בהידא. ולא הכיר אותה להורות להם הדרך מכלל דמופלגת היתה:
אפילו כרם שהיה סמוך לחומה. דלא תימא פירות הרחוקים יכולים לפדותן דראויין לפדייה מקודם אבל כרם שסמוך לחומה שנטוע סמוך לחומה דדמי לתוך העיר דעיבור העיר כעיר דמי כדאיתא בנדרים קמ"ל:
ודם ענב תשתה חמר. דם עינב היינו ביאת המשיח דכתיב ביה פורה דרכתי לבדי ואח"כ תשתה חמר היינו יין נסכה. משמע דמלכות בית דוד קודמת:
לא אמרו ב"ש אלא בשביעית. דס"ל לר' דב"ש נמי גמרי קדש קדש ממ"ש וכי לית להו קדושה דנטע רבעי היינו דוקא בשנת השמטה דלא נהגי בה מ"ש דשביעית פטורה מן המעשרות כדאיתא לקמן בשמעתין:
יש לו חומש. כיון דאית להו מ"ש וכתיבי גבי מ"ש, ולקמן פריך דאי הכי שנה שלישית וששית נמי דלא נהיג מ"ש בהו ה"נ דפליגי בהו ב"ש וב"ה ואמאי לא פליגי ר' ורשב"ג אלא בשביעית ומשני לה:
לא למדו נטע רבעי אלא ממ"ש. בקדש קדש:
כמא דתימר אין מעשר שני בשביעית. דהא הוי הפקר והפקר פטור מן המעשרות:
אין נטע בשביעית. דס"ל לב"ש אליבא דר' דהרי הוא כמ"ש לגמרי ובזמן שזה נוהג זה נוהג וב"ה סברי דלענין קדושתו בלבד כגון לגבי מחיצה ופדיון וביעור ווידוי וגבי חומש ואסור לאונן הוא דגמרינן דלחומרא הוי ולקולא לא גמרינן:
מעתה אל יהי לו קדושה בשנה שביעית. לא יהא צריך לא פדיון ולא מחיצה כלל לב"ש וכי תימא ה"נ והא לא נחלקו ב"ש וב"ה אלא בחומש וביעור אבל קדושתו מאיליו למדו. לגבי קדושה דבעי מחיצה ופדיון לא צריך למילף בג"ש ממ"ש דמקרא מלא כתיב בגופיה קדש הלולים הרי הוא כקדש וכן הדבר הנתפס תחתיו:
הרי הוא. כמדרגת הקדש:
שקורין וכו'. ואע"ג דבכורים לית להו פדיון כיון דרחמנא אפיק הכא חילול וחילול בדיבור א' כדלקמיה דרוש ביה נמי דהנתפס תחתיו הרי הוא כקדש שאומרין עליו הלל

דהיינו בכורים שקורין עליהן הלל בתנופתן וטעונין מחיצה כדדרשינן גבי זכור ושמור גבי נשים חייבות בקידוש היום כדאיתא בפ' מי שמתו:

ויהא מותר לאונן. באותה שנה של שביעית דלית בה מ"ש יהא נטע רבעי קל ויהא מותר לאונן:

תני מגיד שהוא אסור לאונן. לא ידעתי מהי קרא ממעט ליה ושמא מהלולים גופיה דאין הלולים אלא לשון שמחה וכן כתיב באבימלך בספר שופטים ויעשו הלולים ותרגום יונתן ועבדא חינגין ובלשון ארמי קרו ליה מחמת הילולא ותרגום מחולות חינגין:

יהא חייב בביעור. כיון דמודו ב"ש דבשנה שביעית אית ביה קדושה מטעמא דדרשינן קדש שקורין עליו הלל א"כ יהא חייב בביעור דבכורים טעונין ביעור לרבנן:

ומשני בגין דר"ש פוטר מן הביעור. גבי בכורים כדתנן פ"ב דבכורים. ואע"ג דקדושים הן לענין מחיצה ואונן הכי נמי נטע רבעי לב"ש אע"ג דבעי מחיצה ואסור לאונן לא בעי ביעור:

ויפדה במחובר לקרקע. כיון דב"ש סברי דקדושת בכורים דרמינן עליה היינו מטעם קדש הלולים ולא מטעם מעשר א"כ אע"ג דבכורים קורא להם שם במחובר בהא לא ילפינן מבכורים דבכורים לית להו פדיון אפילו בתלוש ונטע רבעי יש לו וכיון דאין להן לב"ש מלמד בשביעית גבי פדיון מחובר לא מבכורים ולא ממעשר א"כ כרם רבעי בשביעית יפדה במחובר וכ"ת ה"נ אלמה תניא בתוספתא דמ"ש כרם רבעי ב"ש אומרים וכו' הכל מודים שאין פודין אותו במחובר ובשלמא לב"ה אתי שפיר דכיון דילפינן ממעשר מה פדיון מעשר אינו במחובר דאין מעשר במחובר כדאמרינן בפ' האומר בקידושין אף פדיון רבעי אינו במחובר אלא לב"ש דלא גמרי מאי טעמייהו ולא משני לה. והוה מצי לשנויי דס"ל לב"ש דבשביעית אין פודין אותו במחובר דכיון דגמרינן ג"ש דקדש קדש בשאר שני שבוע לא פלגינן בשנים לעולם:

רשב"ג אומר כולהו שני אין לו חומש וכו'. דס"ל כלל כלל לא גמרי ב"ש קדש קדש ממ"ש כדמפ' ואזיל והכין פי' בגמ' דילן בפ' האיש מקדש:

לא מתמנעי רבנן למידרש בין ה"א לחי"ת. וחשיב כאילו כתיב חילולים דהיינו דרשא דריש כיצד מברכין דאמרינן אחליה והדר אכליה ואע"ג דכתיב ואיש אחר יחללנו צריכי דהילולים איצטריך למידרש פרי אתה מחלל למעוטי סמדר כדאיתא פ"ק דערלה וקרא דחללו איצטריך לאשמועונן דאיש אחר יחללנו אע"ג דאינו בעליו:

פרט לנטע רבעי שאין חייבין עליו חומש. כלומר היינו טעמא דבעי פדיון דהא ממעשרו מחומש הוא דאימעטיה דפדיון בעי:

שתי גאולות הן. דכ' ואם גאול יגאל לרבות נ"ר וכי איתקש לפדיון איתקש ולא ענין חומש וב"ה סברי אף ענין חומש ומשמעות דורשין איכא בינייהו מר דריש ליה מהלולים ומר דריש ממעשרו ומר דריש ליה מגאול יגאל:

תמן תנינן. בפ' התורם קישות:

אין לנכרי כרם רבעי. בתוספת' מפ' דבסוריא מיירי דתניא התם בפ' שני דתרומות ר' יהודה אומר אין לנכרי כרם רבעי בסוריא וחכמים אומרים יש לו. ולקמן מייתי להו. וקאמר ר' אלעזר דכל עיקר בגוי הא דאין בה כרם רבעי ואין בה קדושה והיינו אפילו לפדיון ואונן ומחיצה ולאו לענין חומש וביעור מתנייא בלחוד ואע"ג דנהיגי בה מעשרות היינו מדרבנן אבל רבעי בגוי אפילו מדרבנן לא ואע"ג דנהגא בה ערלה מדאורייתא דהא ע"כ הכי ס"ל להנך אמוראי דאמרינן בסמוך ר' יהודה סבר לא למדו נטע רבעי אלא ממ"ש וכמא דתימא אין מ"ש בסוריא דכוותיה אין נ"ר בסוריא משמע משום דגמר קדש קדש הוא היכא דנהיג מ"ש נהיג רבעי הא לאו הכי הוי מיחייב מן התורה אלמא דאית ערלה בסוריא מן התורה דאי אין בה ערלה מהיכן רבעי וסברי הנך אמוראי דכי תנן בקידושין והערלה הלכה היינו הלכה למשה מסיני כדס"ל לר' יוחנן התם ור' יוחנן מריה דהאי תלמודא הוא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בראש ספר מדע וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה דהך סוגיא סברה כר' יוחנן דערלה בחו"ל הללמ"מ היא ואפ"ה אין בה קדושה כלל לגבי רבעי לגבי גוי:

ר' יהודה כב"ש. אתא לפרושי דר' יהודה דאמר דאין בסוריא נ"ר מטעמא דגמר קדש קדש הוא:

על דעתיה דר'. דאילו כרשב"ג דס"ל דלא גמרי ב"ש קדש קדש אין להתיר בסוריא רבעי דכיון דנהגא בה ערלה נהיג נמי רבעי אבל אי ס"ל כר' מצי ר' יהודה למילף דס"ל דג"ש דקדש קדש גמרינן נמי מיניה קולא כדמפרש ואזיל:

כמא דתימר אין מ"ש בסוריא.

לגבי גוי דכוותיה אין נטע רבעי בסוריא גבי גוי. אבל בישראל יש בו קדושה, והיינו ודאי דעתיה דר' יהודה. ויש מי שסובר דאפילו בישראל ולדבריהם דרבנן קאמר להו אודו לי מיהת בנכרי והרוצה לעמוד על עיקרן של דברים יעיין בפ' כל זית:

א"ל חמי מה אמרה וכו'. מהדר ליה ר' זירא לרב ביבי דוק היכי תנן מתני' מי לא תנן אין לו חומש ואין לו ביעור ומשמע דמודו ב"ש דבשביעי' גופה דאין מ"ש נוהג בה שאר קדושות יש לו כגון מחיצה ואיסור לאונן ופדיון דהא אמרת דר' יהודה אדר' קאי וכיון דבשביעות דאין מעשר נוהג אית ביה שאר קדושות כדאמר לעיל קדושתו מאליו למדו

ה"נ בסוריא וח"ל אע"ג דמעשרות לא נהיגי בה לא תימר דר' יהודה ס"ל דאין נטע רבעי כל עיקר בסוריא אלא לענין חומש ובעור דוקא היא דקאמר לה כמו נטע רבעי בשביעית לבית שמאי. ומדאקשי ליה ר' זירא לרב ביבי מדיוקא דמתני' ולא מקשי ליה בפשיטותא דקתני ועניים פודין לעצמן משמע דלא גרסינן ליה במתניתין:

הכי גרסינן תניא ר' יהודה אומר אין לנכרי כרם רבעי בסוריא. מייתי הך תוספתא לסיועיי לר' אלעזר דמפ' מילתיה דר' יהודה בסוריא:

הא ב"ש אמרי וכו'. אדר' פריך דקא מפ' לב"ש לעיל הכי דמ"ש למדו בין לקולא בין לחומרא דבזמן דנהיג מ"ש נהיג נטע רבעי א"כ נימא דמה מ"ש אינו נהיג בשנה שלישית וששית דאז דינן מעשר עני כדתנן במס' אבות אף קדושת נטע רבעי אל ינהוג בהן:

ומשני דלא דמי דאע"ג דאין נוהג בהן מ"ש יש בהן מ"ע חילופו ואית בהו קדושת מעשרות אבל שביעית אין בה מעשרות כל עיקר: דכוותיה לא למדו תרומת תודה אלא מתרומת מעשר. בפ' התודה נפקא לן דתרומת תודה א' מעשרה הוא והויא לכהן מג"ש דממנו תרומת ה' ממנו תרומת ה' דכתיב בלחמי תודה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' ונאמר בתרומת מעשר והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר וכו' כדאיתא התם:

כמא דתימר אין תרומת מעשר במדבר. דאמרינן בכתובות בפ' שני דשבע שכבשו ושבע שחלקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו עדיין במעשרות והכי איתא נמי בספ"ק דקידושין:

ודכוותה לא תהא תרומת תודה במדבר. וגמרינן ממנו תרומת ה' ממנו תרומת ה' לכל מילי והא ליכא למימר דלא אקריבו תודה במדבר דליכא קרבן דכשר במקדש שלא היה כשר בימי משה כדאיתא בזבחים פ' בתרא. והא דפריך לר' יהודה ולא פריך לר' משום דר' לא יליף נטע רבעי ממ"ש אלא לענין הזמן ותו לא אלא לר' יהודה דיליף פיטור סוריא דהא מקום ממקום תיקשי דנימא הך ילפותא דמקום דכי היכי דבמדבר פטירי ממעשר וכדאוכחינן ה"נ תודה לא תכשר במדבר:

אלא לשיעורין. דהיינו א' מעשרה ולא למדו עיקר חיובה מה שאין כן לענין שביעית וסוריא דכל עיקר פיטורן גמרינן מקדש קדש:

לא נתחייבו ישראל ברבעי אלא לאחר י"ד. דאע"ג דבערלה מיחייב מיד כדתנן בריש ערלה עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטורין נטעו אע"פ שלא כבשו חייבין ונפקא לן מדכתיב כל עץ וקאמר ר' יוסי בר יהודה דברבעי לא היו חייבין עד י"ד של כיבוש וחילוק כמא דאין מ"ש אלא לאחר י"ד:

אמר ר' יוסי והוא בשיטת בנו סוריא למידה מי"ד. יותר נכון לומר דר' יהודה אביו קם בשיטת בנו דהא פיטור י"ד קדם לפיטור סוריא דסוריא אחר שכבשה דוד שייכי בה

מעשרות וא"כ כך למד ר' יהודה כיון די"ד פטורין מנטע רבעי כיון דליכא מעשר בהא ה"נ סוריא פטורה מרבעי כיון דלית בה מעשר:

תני ובשנה החמישית וכו'. ברייתא היא בת"כ:

פירות רבעי לבעלים. ונכסיו הוו כדמפ' ואזיל דקסבר ר' יוסי הגלילי כר' יהודה להוסיף לכם תבואתו ומשמע ליה תוספת על העיקר דהיינו של שנה רביעית כדמפ' לקמיה:

אלא כנגד היצר. ר' עקיבא ס"ל כר"מ דאמר מ"ש ממון גבוה הוא דכתיב ביה לה' הוא ובנטע רבעי נמי כתיב קדש לה' לכך נאמר להוסיף שיוסיף פירותיו בחמישית וישלם לכם כל אותן פירות של שנים שאבדו מכם לשמי:

כמא דר' יהודה עשה אותו כנכסיו. למ"ש כדתנן בהאיש מקדש ר' יהודה אומר המקדש במ"ש מקודשת וה"נ אית ליה לר' יוסי הגלילי וקא דריש להוסיף לכם תבואתו לאורויי דנטע רבעי ממון בעלים הוא ומקודשת והדר יליף מ"ש מיניה בקדש קדש:

מהו שיהא חייב במעשרות. לר' יהודה כיון דנטע רבעי חולין הוא אצל בעלים דלית ביה קדושה אלא לענין מחיצה ואונן ופדיון:

דא"ר אבין בשם ריב"ל. בעלמא לא ידענא עיקר מילתיה היכא:

ואנן חמין צבורא דלא מפרשי. מנטע רבעי מעשרות:

אילו נאמר כב"ש יש צבור כב"ש. דהא לר' יהודה הוא דאיבעיא לן דם"ל כב"ש כדאמרינן לעיל וא"כ מה תפשוט לענין המנהג והרי גבי ר' יהודה הוא דמספקא לן דפשיטא דאין שום צבור כב"ש:

ומסיק ר' אבון ממקום אחר נלמוד לר' יהודה דלית בנטע רבעי מעשרות דגמרינן ממ"ש לגמרי מה מ"ש אין בו מעשרות אלא אוכלין אותו בירושלם כמות שהוא כן נטע רבעי נמי: לר"מ פטורה מן החלה. הכי אית ליה בפ' חלק וטעמא דס"ל בפ' האיש מקדש המקדש במ"ש אינה מקודשת דממון גבוה הוא ובחלה עריסותיכם כתיב ולא של גבוה:

לר' יהודה חייבת בחלה. לטעמיה דס"ל דממון בעלים הוא ור' בא ור' חייא סברי דמחייבא לר' יהודה בחלה בין בגבולין בין בירושלם ול"ג הכא בירושלם אלא בדרבי יונה וההוא תנא דפליג עליה דר"מ דמחייב בחלה ר' יהודה בר פלוגתיה הוא בפ' חלק:

לא אמרו אלא בירושלם. וההיא ברייתא דחלק דפליגי רבנן עליה דר"מ דמחייבי בחלה לאו ר' יהודה הוא אלא רבנן ולעולם דסברי כר"מ דממון גבוה הוא ובירושלם הוא דפליגי משום שאכילתו של מ"ש שם כחולין דמי לכל מילי כדכתיב ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך והכי מפ' לה התם:

אבל בגבולין לא. דכיון דאין בה היתר אכילה בשעת חיוב דהיינו בשעת גלגול עיסה לא קרינן בה ראשית עריסותיכם ואפילו פדאה לאחר מכאן פטורה. וכן פי' רש"י ז"ל שם:
כדברי מי שמחייבו בפרט. מי אמרינן טעמיה דהך בבא לאו משום דלא גמר קדש קדש כי טעמא דרישא אלא אפילו במ"ש גופיה דשייך ביה עיסה נימא נמי הכי דמשום טעמא דנכסיו הוא ומחייבו בחלה נמי הוא דס"ל לב"ש דמחייבי נטע רבעי בפרט ועוללות דנכסיו הוי וכן במ"ש נמי דאין בו קדושה אלא מאי דמפ' קרא בהדיא ואע"ג דפלוגתא מיתנייא גבי נטע רבעי אפילו גבי מ"ש גופיה נמי שייכא כדפרישית במתני':
ומשני ולאו ר' יהודה כב"ש. כלומר מאי קא מיבעיא לך מי לא ידעת דבר פלוגתיה דר"מ היינו דר' יהודה דמחייב וכבר אמרינן דבכל הך שמעתא דר' יהודה כב"ש ופשיטא דר' יהודה וסייעתו מחייבי בחלה בגבולין:
כל הדא הילכתא ר' יהודה כב"ש. ולהכי פטר סוריא מנטע רבעי וי"ד שנה נמי פטר לעיל.
ולענין הלכה נקטינן כרשב"ג בפלוגתא דב"ש וב"ה ברישא דאין הלכה כר' לגבי אביו וב"ש לא גמרי קדש קדש ממ"ש כל עיקר וטעמא דב"ה דדרשינן קדש קדש ממ"ש ומקשינן לחומרא ולא לקולא ונהיג בשלישית וששית כל דיני מ"ש ובשביעית וכן בשאר שני שבוע ומ"ש ממון גבוה הוא ולא ממון בעלים. ובתלמודא דהכא אית להו דר' יהודה וסיעתו ס"ל כב"ש בשני המחלוקות בבבא דרישא דכל היכא דאין מ"ש אין רבעי ובבא דסיפא דמשמע קדש לא ממעט דאינו נכסיו ולעולם נכסיו הוי בין לענין פרט ועוללות ובעיסה אית בה חיוב חלה ואם קדש בשניהן קדושיו קידושין ובגמ' דילן פ' האיש מקדש פירשו דס"ל לר' יהודה כב"ש דלא דרשי קדש קדש ופסקינן כר"מ משום דס"ל כב"ה ונוהג בסוריא רבעי דקי"ל כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ור' אליעזר נמי לא פסק כר' יהודה אלא פירושא דר' יהודה הוא דקאמר דר' יהודה ס"ל כר' בפירושא דב"ש. ופשיטא דלית הילכתא כב"ש דב"ש במקום ב"ה אינה משנה ואפילו בחוצה לארץ כדפרישית בר"פ כיצד מברכין ובדברים אלו יתברר לך שמה שכתב הרמב"ם ז"ל פ"י דמאכלות ופ"ט דנטע רבעי דאין רבעי נוהג בסוריא כל עיקר כי נאים ושכיב אמרה דאפילו בח"ל נמי נהגא בכרם ובגוי נמי נהיג כרבנן וכבר חלקו עליו הגאונים ז"ל והתוספות והרשב"א ז"ל ולענין ח"ל קי"ל כר' יוחנן דהללמ"מ היא דנהגא ערלה בח"ל ורבעי אינו נוהג בה אלא בכרם והיינו לפחות שתים כנגד שתים וא' יוצא זנב דקי"ל כל המקל בארץ הלכה כמותו בח"ל וכן דעת הרמב"ן ז"ל ורב אחא משבחא גאון ז"ל:

הלכה ג

כיצד פודין נטע רבעי מניח את הסל. שמשער בו מדות שיש בפירותיו:

על פי ג'. מפ' בגמ' על פי שלשה איסתוננסין דהיינו תגרים בקיאין:

כמה אדם רוצה לפדות בסלע. מפ' בגמ' ליקח לו בסלע. וה"פ דמקילין גבי נטע רבעי יותר ממ"ש דאילו גבי מ"ש תנן פ' המוליך המביא פירות מן הגרן לעיר השבח לשני ויציאות משלם מביתו והכא משער כדי שאחר שיפרע ההוצאות מן הפירות ישארו פירות שוין סלע וה"ק כמה אדם רוצה ליקח לו פירות בסלע כלומר אם היה כרם זה חולין בכמה סלים מתפייס ליקח לו בסלע על מנת שיהו כל ההוצאות שאני הוצאתי שאני חייב לפועל עליו שהרי מצטרף לשכור פועלים להוצאות הכרם כגון חרישה זמירה זבול בצירה או לקיטה ושימור כל כך פירות פודה בסלע לאחר שישומו השלשה כמה סלים העומדים ללקט ראוי ליקח בסלע ואומר כל הנלקט מפירות אלו אחר שיהא נלקט דאין פודין במחובר מחולל על מעות מכך וכך סלים בסלע כמו שישומו הם אם שני סלים או שלשה.

ואיכא למידק דהכא משמע דבכרם רבעי לעולם בעי שלשה ובפ"ק דסנהדרין תנן נטע רבעי ומ"ש שאין דמיו ידועין שלשה. ותירץ רבנו שמשון ז"ל דאין דמיו ידועין לאו אנטע רבעי קאי דבגמ' תניא איזהו מ"ש שאין דמיו ידועין יין שהקרים כדתנן לעיל ולא קתני בהדיה איזהו כרם רבעי וכו' משום דכוליה הוי אין דמיו ידועין שצריך לפחות היציאה כדתנן הכא ע"כ. ויש ליתן טעם דמאי שנא הא מהאי, ונראה דמעשר שני ימצא לוקטים הרבה דבשעה שלוקטו לא הוי טבל עד אחר מירוח ובהבלעה לוקטין אותו הילכך כל היציאות ישלם מביתו ואפילו תימא איתרמי והוציא הוצאות עליה באנפי נפשיה מה שאין כן בכרם רבעי שלא ימצא לוקטין אלא במעות הרבה שאין יכולין לאכול ממנו דהא במחובר הוא קדוש הילכך צריך למעט היציאות מן הפירות ולא ישערו אותן כדרך ששוין בשוק פירות דחולין דעלמא כנ"ל:

ובשביעית פודהו בשיוויו. דכיון דבשביעית אין כל כך פירות מצויין ולא עבודה בקרקע ולא שמירה ללקיטה הכל מצויין בשדות הילכך פועלים משוו זבינייהו השתא הילכך פודה הפירות כשער השוק דלית כאן שכר לשומרים ולא שכר לפועלים:

ואם היה הכל הפקר. שגדל בשדה הפקר הנטע רבעי ובא א' וזכה בו:

אין לו אלא שכר לקיטה. מפ' בגמ' שכר עקיצה לשון תלישה כמו עקוץ תאנה וכו' כלומר ולא יפחתו מן השווי אלא שכר תלישה ותו לא ולא שכר חמר ולא שכר כתף

דכדי לזכות מן ההפקר אנן סהדי דמחיל שכר הבאתו ואינו מפזר מעות לכתפים הילכך לא יפחתו ממנו אלא שכר עקיצה:

שלו מוסיף עליו חומש. דומיא דמ"ש דכתיב ביה מעשרו ודרשינן ולא של אחר:

בין שניתן לו במתנה. בפ' האיש מקדש אמרינן מני מתני' אילימא ר"מ מי מצי יהיב ליה במתנה הא גמר קדש קדש ממע"ש אלא לאו ר' יהודה ומסיק לעולם ר"מ וכגון דיהיב ליה במתנה כשהוא סמדר דאכתי לא הוי פרי דליתסר כדתנן בפ"ק דערלה. ולעיל בפ' המוליך הכא אמרינן דהך מתני' ר"מ קתני לה. והרמב"ם ז"ל פסק כדאוקמתא דהאיש מקדש אליבא דהילכתא:

ערב י"ט הראשון של פסח. היה מצות הביעור דאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה של שמטה ושנייה חייב להוציאן מן הבית בשנה הרביעית כדכתיב בפרשת ראה מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך ומפ' בגמ' דלסוף לקיטת פירות שלישית דהיינו ברביעית מוציא מעשרות של שנה ראשונה ושנייה ושלישית שהשהיתם ולא ביערתם מן הבית עתה ברביעית תוציאם ותבערם ותתן לכל א' שלו כדכתיב ובא הלוי ויטול מעשר ראשון, והגר והיתום והאלמנה ויטלו מעשר האחר שהוא של עני בפירות שנה זו ולקמן מפ' דלאחר שעשה הביעור בתחלת הרגל מתודה בסוף הרגל ואומר אותה פרשה בעזרה ביערתי הקדש מן הבית וגו' כדכתיבי קראי:

של רביעית ושל שביעית היה הביעור. בגמ' יליף מקראי דשתי פעמים בשבוע מתודה ומפ' בספרי טעמא ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית ובשביעית מפני מעשר עני שבששית:

תרומה ותרומת מעשר לבעליה. לכהן:

ומעשר ראשון לבעליו. ללוים:

ומעשר עני לבעליו. לעניים. וקשה דהכא אמרינן דתרומה בעיא ביעור ובפ"ב דבכורים תנן יש בבכורים ובמעשר מה שאין כן בתרומה וקא חשיב ביעור. וי"ל דתרי גווני ביעור איכא ביעור דהכא היינו שצריך ליתנו לכהן ולא לשהותה עוד בבית והכהן יכול לקיימה כ"ז שירצה והתם איירי שאוכלין אותן ומבערן מן העולם בי"ט האחרון של פסח כדתנן הכא מ"ש ובכורים מתבערין בכל מקום והיינו מתבערין מן העולם ואילו תרומה לא קתני בהדייהו:

מ"ש ובכורים מתבערין. מ"ש לכל אדם ובכורים למי שיש לו היתר אכילתן והיינו הכהנים חייבין לבערן לסוף הרגל:

בכל מקום. דמ"ש ובכורים טעונין מחיצה ובין שהן תוך מחיצתן דהיינו ירושלם בין שהן חוץ לירושלם הרי זה מבערן ומשליך לים או שורף וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ' י"א דהיל' מ"ש:

נותנין לכהנים כתרומה. בפ' הערל מפ' פלוגתייהו ת"ק סבר כתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו' ותרומת ידיך ואמר מר תרומת ידיך אלו הבכורים ואיתקוש בכורים למ"ש מה מ"ש בעי ביעור כדכתיב ביה קרא ביערתי הקדש מן הבית אף בכורים בעו ביעור ור"ש סבר תרומה קרנהו רחמנא מה תרומה לא בעיא ביעור אף בכורים וכו':

התבשיל. שיש בו מפירות מעשר שני:

הרי הוא כמבוער. דבטל הוא אגב עיקר התבשיל:

בזמן הזה. שאין בית המקדש קיים:

צריך לחללן על כסף. והכסף הוא דגונז. ובגמ' מפ' טעמא:

אחד שהן כסף ואחד שהן פירות. בין שיחללנו על הכסף בין פירות עצמן מבערן וטעמא מפ' בגמ':

מה ת"ל. כלומר תרי קראי למה לי:

יכול פעם א' בשבוע. כלומר אילו כתיב קרא דכי תכלה הוה משמע דשנת הביעור כדי שיתודה הוי פעם א' בשמטה כדכתיב בשנה השלישית ואז בשנה ההיא מחייב להפריש מעשר עני כדכתיב שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא אחד משני מעשרות שנוהגים בשתי שנים שקדמו ששנה ראשונה של שמטה נוהג בה מעשר ראשון כמו שנא' כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר ומ"ש נמי דכתיב עשר תעשר וגו' שנה שנה ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' דהיינו השני שהוא טעון מחיצה הרי כאן שני מעשרות בשתי שנים הראשונים ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שני מעשרות אלא האחד ואיזה זה מעשר ראשון שאין לו הפסק שקרוי נחלה כדאמר בר"ה עכשיו בשנה הזו תחת מ"ש תן מ"ע וזהו שנאמר כאן ונתת ללוי זה מעשר שלו לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני כמו שכתב רש"י בפרשת תבא. ומנין שחייב להפריש מעשר עני גם בששית ולבער בסוף ששית דהיינו בשביעית ת"ל מקצה שלש שנים לסוף כל שלש שנים תעשה כסדר הזה וזהו שאמר תוציא את כל מעשר תבואתך שהפרשת והנחת בשעריך מה שהנחת בשעריך דהיינו מ"ש שהנחת בשעריך שלא היית יכול לאכלו דטעון מחיצה תוציא מן הבית ובאותה שנה של סוף כל שלש ובא הלוי ותן לו שלו והגר והיתום ותן שלהם והרי כאן בסוף כל שלש ושלש מצות ביעור והפרשת מעשר עני. ביעור דכתיב תוציא וכו'

והנחת בשעריך דהיינו מ"ש וכיוצא בו דהיינו בכורים לרבנן, והפרשת מעשר עני דכתיב ובא הלוי וגו':

כיוון בר"ה. מיד בר"ה כמו יקבענה כיוון דפר' כל שעה. כלומר ותו איצטריך קרא דמקצה שלש שנים ללמד דין אחר דאילו נאמר בשנה השלישית הייתי אומר דבתחלתה של שנה השלישית מיחייב בביעור וכי תכלה לעשר דקאמר הייתי אומר היינו בשני המעשרות של שתי שנים שקדמו ראשונה ושנייה:

ת"ל מקצה שלש אין מקצה אלא בסוף. דהיינו סוף השלישית שהיא תחלתה של רביעית ובשנה השלישית דכתיב בקרא דכי תכלה היינו משום דמעשרות שאתה מפריש מן הפירות אפילו שתלקטם ברביעית או בשביעית לא תדון אותם אחר לקיטתן אלא אחר גדילתן שגדלו שליש בשלישית שעברה ומעשר עני אתה מפריש מהן ולא שני כדין רביעית או הפקר כדין שביעית ואפילו אם ליקטן או מירחן ברביעית או בשביעית וה"ק כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית שגדלו בשלישית ואתה גומרן ברביעית כדמסיים ואזיל קבע שנת הביעור:

יכול כיוון בראשה של רביעית וכו'. כלומר ואילו נאמר קרא דמקצה שלש שנים ולא נאמר כי תכלה הייתי אומר בסוף כל שלש אני חייב בביעור דהיינו תחלת רביעית ושביעית:

בר"ה שלהן. כשתשלים לעשר את כל הפירות והרי אילנות יש הרבה שנלקטין אחר הסוכות:

מה מקץ שנאמר להלן רגל. כדכתיב בהדיא בחג הסכות ה"נ רגל:

בשנה ההיא אתה זקוק לבערו ולא בשאר השנים שעברו. ובסמוך מפרשי לה אמוראי:

ואי אתה זקוק לבער ירק שיצא מר"ה ועד הפסח. דלא תימא כסברת ר"ג דלקמן כיון דברביעית מתודין ומ"ש נוהג בה נימא דיבער נמי מ"ש דשנת רביעית גופה כגון דירק:

ת"ל בשנה ההיא. ואשנה השלישית קאי במעשרות דידה ולא של רביעית. וקשה לי דירק מעשר שלו מדרבנן הוא דמחייב ואמאי קא ממעט ליה מקרא. וי"ל דבא ללמד על מעשר אתרוג דדינו כירק בתר לקיטה א"נ בירק דמכניסן לקיום קאמר כגון שומים ובצלים דמעשר שלהן מדאורייתא דהא חייבין בפאה ותנן כל שחייב בפאה חייב במעשרות. א"נ דבתבואה פחות משליש שאסורה חלתה לזרים ולוקין עליה קאמר ומפני שלא גדלה שליש קרי ליה ירק ולקמן אפרש דלדעת רש"י ז"ל דר"ג וזקנים פליגי אהך ברייתא ור' עקיבא הוא דדריש לה:

שאינו מתודה בשלישית אלא ברביעית. ואפילו שתורם בכל שנה כדינה מעשרותיה כהלכתן ומסרן לבעליהן ומ"ש ובכורים נמי אכלן תוך מחיצתן לא יתודה אלא ברביעית וזקוק לבערו דקתני היינו לומר פרשת זמן הביעור דכתיב בה ביערתי הקדש קאמר:

אינו מעכב וידוי אלא ברביעית. דאם לא התודה אלא בד' יצא דאין עיכובא אלא בד' ואם התודה בכל שנה כ"ש דעדיף טפי דחביבה מצוה בשעתה:

עבר והתודה. בג' או בב':

על דעתון דחברייא פסול. ולא יצא ידי חובתו דהא קאמרי אינו מתודה:

על דעתיה דר' הילא כשר. דהא קאמר דרביעית הוא דמעכב אבל בשלישית כ"ש דעדיף:

בשנה ההיא אתה מוציאו מן הטמא אל הטהור גרסינן. והכי איתא בספרי ומפ' לה ר' אלעזר בשנה ההיא אתה מוציאו ממקום טומאה למקום טהרה דקסבר דמעשר ראשון ללוי ולא לכהן כר' עקיבא בפ' יש מותרות דאין בו חלק לכהנים דכתיב ואכלתם אותו בכל מקום ואפילו בבית הקברות ובשנת הביעור אתה מוציאו משם למקום טהרה דהיינו שיאכלוהו וכדי לבערו נותנו אפילו לכהן שמוזהר על הטומאה כדי שיתבער אבל בשאר שנים אין לכהן חלק בו והיינו אי אתה מוציאו ממקום טומאה אלא במקום שכתבתי לך ושב:

אין נותנין מעשר לכהונה. כר' יהושע ור' עקיבא דלקמן:

שלא ליתן מעשר לכהונה. משום דעזרא קנסינהו ללוים כדאיתא בפרק יש מותרות ובפרק האשה דכתובות ובימי ר' יהושע בן לוי רצו להחזירן לתקנה הראשונה:

נקראו הכהנים לויים. והכא נמי אף על גב דכתיב ואל הלוים תדבר הא נקראו כהנים לוים ולכהנים נמי זכי להו רחמנא:

בני צדוק. וצדוק כהן הוה וקרי להו לבניה לויים:

והא כתיב. בספר עזרא:

והיה הכהן בן אהרן עם הלויים בעשר הלוים. אלמא דכהנים זכו במעשר: ומשני ליתן לו תרומת מעשר:

והכתיב והלויים וגו'. סיפיה דקרא הוא ומשמע דעד השתא לאו במעשר מן המעשר מיירי ולא משני לה:

ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל לנחלה. כלומר וגם לבני לוי:

מקמת פלן. מלאכת רעהו תרגום ירושלמי מקמתא דחבריה:

למען יחזקו בתורת ה' ויאמר לעם וגו'. ביהושפט כתיב בד"ה למען יחזקו בתורת השם כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאינו מחזיק אין לו מנת והך דרשא נמי איתא בפ' הזרוע: רב הונא כהן הוה וכן ר' אחא:

בגין דלא מיסב מעשר. דקסבר כר' יהושע דלויים ולא לכהנים:
ומה דנפל לשבטך נפל לך. דאע"ג דכתיב ולבני לוי דהיינו שבטך כהנים בכלל הם כריב"ל דלעיל:
תחכרון. דמקבלון שדות בחכירות שמשלם כך וכך סאין לשנה בין עבדא בין לא עבדא ואמר להו שלא יקבלו קרקע מן כהן שמא יאכל המעשרות אלא מן יראי שמים דהיינו מחזיק בתורת ה' כדלעיל:
מכרי כהונה ולוייה. כהן ידוע לו שנותן לו כל מתנותיו וכל תרומותיו והא מילתא מייתי לה בפ"ק דבכורות אהא דאמרינן התם ישראל שהיו לו טבלים ממורחים בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מעשרן והן שלו ומוכר תרומה ומעשר לכהן מ"ט דמצי למימר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה. וה"ה כיון דנפל ליד כהן המוציא מחברו עליו הראיה:
ואי אתה מוציא מן הגוי. במס' דמאי פ' הלוקח מן הנחתום איתא גבי הלוקח פירות תלושין מן הגוי מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה ונותן לשבט ונוטל דמים מן השבט ומפ' בפ"ק דבכורות בדמרחינהו ישראל כגון שלקחן מן הגוי אחר שתלשם ואפילו הכי המעשרות דידיה משום דאמר אתינא מכח גברא דלא מצית לאישתעויי דינא וכו':
ר' יהושע בן חנניה. לוי היה כדלקמן:
ר' אלעזר בן עזריה. כהן הוה עשירי לעזרא, כדאמרינן בברכות ועזרא כהן הוה כדכתיבי קראי:
ואוכלו עמו בקבר. וכהן מוזהר אטומאה:
בכל מקום בעזרה. בדיחותא לומר שאינה קושיא שאם ירצה יאכלנו בעזרה ובחוץ נמי אם ירצה דלא בעי חומה והכי איתא נמי בפ' יש מותרות:
ואשה נכנסת לעזרה. בתמיהה דהא תנן במס' כלים עזרת ישראל מקודשת הימנה שאין נשים וטבולי יום נכנסין לשם:
נפק ר' עקיבא לגביה. של בעל הגינה:
פתח ההן. דבית הקברות:
אמור ליה בוא בדרך הזה. של טומאה, ור' אלעזר בן עזריה כהן הוה כדאמרן:
אמור ליה אתם כתיב. דכתיב כי תקחו מאת בני ישראל ולדחייה קאמר ליה:
ה"ג הדא כסא בשירותא בעיא מולי. הכוס בשעת הסעודה צריך מילוי כלומר בשעת הגבורה צריך האדם להראות שהוא גבור כלומר אע"ג דר' עקיבא הוה תלמידיה שקטן היה באותן הימים שתלמידו של ר' אלעזר בן עזריה היה כדאמרינן בהזהב ור' יהושע ור'

אלעזר בן עזריה חבריו של ר' אליעזר היו כדתנן באבות מ"מ הראה לו חכמתו בשעה שמצא ידו להכניעו כדי שלא יחלוק עם חבריו:

ססא דקיסא מיניה וביה. תולעת העץ מן העץ הוא נולד והתולעת אוכלתו כלומר דר' עקיבא תלמידם היה ויכול נגד ר' אלעזר בן עזריה רבו:

כל גומרא דלא כווייא בשעתה תו לא כוויא. כל גחלת שבשעתה אינה כווה שוב אינה כווה, כלומר דר' עקיבא בזמן שהיה תלמיד חריף היה שורף בחריפותו דאם התלמיד כשהוא קטן אינו מחודד שוב אין לו סימן להתחכם בשמועותיו. לשון אחר דאילו הניח ר' עקיבא אותה הגינה לאכול המעשר לר' אלעזר בן עזריה כמות שהיה רגיל שוב לא היה מוצא מקום לנצחו לר' אלעזר בן עזריה:

בפת ושמן שצריך לבער. שמן אין מסתפקין ממנו כל כך ופת חשיב:

יין. שותיו מרובין וחשיב כמבוער:

ותבלין. מדרבנן נינהו:

ובלבד בידך. כשתגנוז ר"ל שתקבור בידך ובלבד כסף יהא מה שתקבור לא כשהוא ברשותך שאינו טעון מחיצה שעבר זמנו והוי כמו נותר כסף לבד יהא דכיון דאין כאן חומה ואין מעלהו בעינן שיחללנו על הכסף:

ואפילו מחללו מהו מועיל. דאין כאן מחיצות וא' כסף וא' פירות טעונין גניזה ומניח הפירות במקום המוצנע עד שירקבו:

הלכה ד

והתקינו פירותיכם. ואפילו לא הגיעו לעונת גרן המעשרות:

שלא באו לעונת המעשרות. המפורשת בפ"ק דמעשרות לכל א' וא' עונת גרנו. ולאו בהבאת שליש הוא דקאמר אלא בגרנן הוא דקאמר. והשתא אתי שפיר הא דאמרינן בגמ' ממעטני זיתייא ומעומר שבולייא דהיינו קודם מירוח וקודם שירד שמן לעוקה. אבל פשיטא דהשבלים הביאו שליש וכן זיתים של מעטן ולשון עונה לאו דוקא ומה שפי' רש"י ז"ל בסנהדרין אינו נכון ומאי פריך בגמ' ולאו טבל הוא ומאי קא משני ר' הילא הא לר"ג מקמי טבל קא מחייב:

צריך לקרות להם שם למעשרותיהן. או בצפונן או בדרומן כדאיתא בפר' התורם קישות, כלומר ומזכה אותן לבעליהן ואהא מייתי מעשה בר"ג דשנת הביעור היתה וכבר קרא שם ר"ג בצפונו או בדרומו והאי ר"ג לאו ר"ג דלעיל אלא דלעיל הוא בימי הבית בן בנו של הלל הזקן ע"ה כדאיתא פ"ק דשבת הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בימי

הבית מאה שנה ואילו ר"ג דהכא הוא בר מחלוקתו דר' יהושע בנו של רשב"ג הנהרג אחר החרבן:

נתון ליהושע. ר' יהושע בן חנניה שהיה לוי כדאמרי' לעיל וכדי שיזכה בו ר' יהושע השכיר לו מקומו כדתני סיפא וקבל ממנו מעות דקרקע נקנה בכסף ושכירות דקרקע נמי בכסף וקי"ל נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות:

עישור אחר שאני עתיד למוד. דהיינו מעשר עני ור' עקיבא גבאי דעניים הוה כדאיתא פרק קמא דקידושין:

עישור שאני עתיד למוד. ממעשר ראשון דהיינו תרומת מעשר:

נתון לאלעזר בן עזריה. שהיה כהן כדמשמע לעיל. והא דלא נתן ר"ג תרומה לר' אלעזר בן עזריה משום דאמרינן במס' מעשרות פ' המעביר דאי אפשר לגרן שתיעקר אלא א"כ נתרמה וכבר תרם התבואה ר"ג אבל מעשרות מן הבית הן ניתנין כדאיתא התם אבל תרומת מעשר אינו יכול להפרישה אלא הלוי דהמעשר הוי שלו אבל מ"ש דשנה ראשונה ושנייה כבר פדאו על שוה פרוטה והשליכו לאיבוד ולא היה לו אלא מעשרות דשנה שלישית בשנה רביעית:

ולאו טבל הוא. כלומר ואפילו הגיע לעונת המעשרות אמאי חייבין בביעור כל זמן שלא הפרישן והא טבל בעלמא הוי דמצות ביעור דקרא לאו בטבל הוא דאזהר וקרא לא כתיב אלא את כל מעשר תבואתך ומ"ט דר"ג וזקנים:

ומשני ר' הילא בשם שמואל זאת אומרת דטבל קרוי קדש. ובראשונה היו סבורין דאפי' קודם מירוח קרוי קדש:

דזמן ביעורא מטא. פי' רש"י ז"ל בפ"ק דסנהדרין שנת שלישית או ששית לשמטה כל מי ששוהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושנייה חייב לבערו ועכשיו תרומה ניתנת לכהן ומעשר ראשון ללוי ומ"ש מתבער בכל מקום שהוא אם לא העלהו לירוש' קודם הפסח היה מבערו ערב הפסח ומתודה ביערתי הקדש ע"כ. ולדבריו הך דר' יהודה דאמר בראשונה היו שולחין וכו' משום דסברי פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות חייבין בביעור בשלישית קאמר ואם בפירות רביעית קאמר בערב הפסח והא אסקינא לעיל דלא מיחייב על ביעור מעשרות של אותה שנה ואפילו הגיעו קודם הפסח אלא על פירות ג' שנים שעברו אלא דסבר דבשנה השלישית עצמה היו מבערין כפשטיה דקרא ואפילו פירות דשנה השלישית עצמה כדפי' רש"י ז"ל ואפשר שהיה בימי ינאי הצדוקי ועל אותה שעה שנינו נמי ששרפו בת כהן בחבילי זמורות ופירשו התוס' ז"ל דהך עובדא דר"ג קודם לר' עקיבא הוה:

ממעטני זיתא. אפילו ממעטני זיתא מקום קיבוץ הזיתים להתחמם זה עם זה שיהא נוח השמן לצאת. בגליל היו זיתים מרובין ובדרום חטין מרובין:

מן עומרי שבולייא. אפילו מן עומרי וכו' קודם מירוח:

גליל ודרום מא"י הן ואין צריך להודיען על העיבור שקרובים הן לב"ד וב"ד מודיעין להן ע"פ השלוחים כדתנן בר"ה אבל לבני גולה שרחוקים צריך להודיעם על העיבור שלא יאכלו חמץ בפסח. ע"כ פירשתי הברייתא הזו על דרך פי' רש"י ז"ל בסנהדרין ואין דבריו נכונין בעיני שטעו ר"ג וזקנים בפי' דמקצה שלש שנים ועוד דמתני' לא קאמ' דאתא ר' עקיבא לאשמועינן אלא מאי שלא באו לעונת המעשרות שפטורין וכו' ולדברי רש"י ז"ל בתרתי טעו. אבל הנכון דר"ג וזקנים לא פליגי אדר' עקיבא בפי' מקצה שלש שנים דכ"ע סברי דבשנה רביעית קיימא לא שנה השלישית אלא באת כל מעשר תבואתך פליגי דר"ג סבר דאפילו לא הגיעו לעונת גרן המעשרות בשלישית וה"ה ברביעית דחייבין בביעור כיון דטבל מיהת הוי. ור"ע סבר דלא סגי בטבל אלא דחזי למעשר בעין הוא דבעינן וכבר פי' דעונת דקאמר עונת גרן הוי דלפחות הוי טבל דאסור לאכול אכילת קבע כדאיתא בפ"ק דמס' פאה, ואיברא דמטעם טבל דקרוי קדש צריך לבער דהא קא בעי להתודות ביערתי הקדש מן הבית וכל קדש במשמע וטבל קרוי קדש כדאמר בסנהדרין ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה' בעתידין ליתרם הכתוב מדבר אלא כיון דכתיב את כל מעשר תבואתך משמע דוקא דחזי למעשר בעין כגון מירוח או שמן לעוקה ולהכי מוכרחין אנו לפ' ביערתי הקדש זה מ"ש ונטע רבעי ולאו אטבל קאמר והכי תנן לקמן וסתמא כר' עקיבא:

שאין נותנין מעשר לכהונה. דר"ג סבר נמי כר' יהושע דמעשר ראשון דוקא ללוי ולא לכהן דהא הכא כהן הוה בהדייהו דהיינו ר' אלעזר בן עזריה שהיה כהן ולא יהיב ליה מעשר ראשון אלא לר' יהושע בן חנניה שהיה לוי ובהכי לא הוה צריך תו לומר תרומת מעשר שבו נתון לפלוני:

שנייא היא שהיה ר' יהושע בן חנניה תמן. כלומר והיה יכול לזכות לכולם טוב הוא מלתת שתי מתנות לאדם אחד כדאמרי' בעלמא כל הנותן מתנותיו לאחד מביא רעב לעולם ובמה שעשה זכו כולם כדתנן במתני':

שהיה ג"כ צריך לזכות. דלא סגי בקריאת שם לחוד כדמשמע רישא דמתני' אלא צריך ג"כ שיזכה לכל אחד בחלקו כמו שעשה ר"ג ולהכי מייתי להוא עובדא לפרושה לרישא ולא סגי בקריאת שם:

ובפירות מחוברין לקרקע. ר' אושעיא מוסיף אדרבי חנניה דתו שמעינן ממתני' דאפילו בזכות לכל א' לא אהני אלא שהיו הפירות נתונין שם וצבורין שם דזכי בהו אגב קרקע שהשכיר כדתנן ומקומו מושכר לו דס"ל לרב הושעיא דצבורים בעינן ולא במקום אחר ומהך מתני' מוכחינן לה בגמ' דילן בפ"ק דקידושין:

ודחי לה סתמא דתלמודא דלעולם מהכא לא תידוק צבורין דאילו קופתו של ר"ג מלאה פירות טבולים ונתונה תוך ביתו של ר' יהושע דהיינו בעל ראשון דקתני במתני' ואמר ר"ג יזכה ר' יהושע במעשר שבה אע"ג דהן צבורין ואין צריך לו להשכיר:

כלום עשה ר"ג כלום עד שיסיים. המעשר לצפונה של קופה או לדרומה כדאמרינן בפ' התורם קישות אלא על כרחיך מאי אית לך למימר לישנא קייטא נקט ולקרות להם שם דקתני היינו שיועיל כגון שיסיים וסמך אמאי דתני בדוכתה ה"נ לישנא קייטא נקט שאירע לו כן שהיו צבורין אבל אין ה"נ דאפילו היו מונחין במקום אחר בשכירות מקום אחר סגי דלא בעינן צבורין:

איתפלגון ר' יונה ור' יוסי. בכל דיני זכייה דעלמא נחלקו למר בראוי ליתן סגי ולמר דוקא בראוי ליטול נמי הוא דזכה דתרתי בעינן ראוי ליתנה וראוי לנטלה בענין דלהוי עני דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אבל אם הוא עשיר לא זכי במעשר עני דהא לא חזי לדידיה:

מ"ד הראוי ליטול זכה כ"ש ראוי ליתן. כלומר כ"ש דראוי ליתן בעי כגון גבי גט עבד לעבד וכדלקמן:

ומ"ד ראוי ליתן. הא ליטול לא צריך ואפילו עשיר נמי מצי לזכות:

דתנינן תמן. בפ"ה דגיטין:

תן גט לאשתי. ומוקמינן להם התם דתן כזכי דמי ומה זכות שייך התם כלום האדם ראוי ליטול גט אלא על כרחיך בראוי ליתן סגי:

שכן ראוי הוא לקבל גט בתו. כשהיא קטנה או נערה ולעולם לזכות לעצמו נמי בעינן:

ושטר שחרור זה לעבדי. גבה דההיא תנינן לה והא הוא אינו ראוי ליטול גט משום עבד דלאו עבד הוא:

ומשני שכן ראוי הוא לקבל שטר שחרורו. דאילו הוי עבד עברי ראוי הוא לקבל גט לעצמו וראוי ליטול הוא:

ותנינן. כלומר ואיכא גוונא אחרינא דאדם ראוי לקבל גט אפי' תימא דלא הוי עבד דתנן בפר' התקבל התקבל גט זה לאשתי האיש שאמר לשלוחו היה שליח קבלה לאשתי:

או הולך. דקסבר הולך כזכי דמי:

אם רצה להחזיר יחזיר. דחוב הוי לאשה ואין חבין לאדם אלא בפניו:
האשה שאמרה התקבל וכו'. מכי הגיע הגט ליד השליח מגורשת דהאשה עושה שליח כדאיתא התם הילכך לא יחזיר, משמע דאיכא גוונא דאדם ראוי לקבל גט ולעולם ראוי ליטול הוא:
ופריך והעבד ראוי להוליך את הגט. דקס"ד השתא דכי תנן בפ"ב דגיטין הכל כשרים להביא את הגט אפילו עבד נמי בכלל. והכי סבר נמי התם ר' אמי והא בעינן ראוי ליטול וליתן והכא ראוי ליתן ליכא וכו"ע מודו דראוי ליתן מיהת בעינן:
ומשני פתר לה לצדדין. דעבד לא מרבי מתני' דודאי פסול. והתם מסקינן דאפילו ריח הגט אין בו:
ה"ג והא מתני' פליגא על מ"ד ראוי ליטול זכה: דתנינן עישור אחד וכו'. ור' עקיבא ראוי ליטול הוה והא הוה עשיר כדאיתא בנדרים אלמא דלא קפדינן אלא בראוי ליתן ותו לא:
ומשני עד שלא העשיר. קודם שיתיר כלבא שבוע את נדרו כדאיתא בכתובות:
בבעל הבית עשיר נחלקו. ר' אליעזר ורבנן בפרק הפאה נתנת וקסבר ריב"ל דכי פליגי רבנן ואמרי דלא זכה אותו עני אלא יתננה לעני הנמצא ראשון היינו משום דהמלקט הוי עשיר וכיון דלא זכי לנפשיה לא זכי לחבריה אבל מעני לעני כו"ע מודו דזכי דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אלמא דסבר כמ"ד ראוי ליטול נמי בעינן:

הלכה ה

ביו"ט האחרון של פסח היו מתודין. בגמ' מפ' טעמא אמאי משהינן המצוה עד סוף הרגל כיון דביעור הוי ביו"ט הראשון כדתנן לעיל:
הקדש זה מעשר שני ונטע רבעי. דתרוייהו איקרו קדש דכתיב קדש הלולים לה' וכבר כתבתי לעיל דסתמא כר' עקיבא וכל מעשר הארץ מפרי העץ קדש הוא לה'. ובגמ' מוסיף הכא אליבא דרבנן דפליגי אדר"ש. והבכורים דטעונין ביעור כדמפ' טעמא התם דס"ל לרבנן הקדש העליון במשמע ופרשת בכורים כתיבא לעיל מפרשת וידוי מעשר והכא סתם לן כר"ש ומ"מ שמעינן דלא אמרינן טבל של שנה שלישית כר"ג משום דאית לן מעשר תבואתך ראוי למעשר בעין וכדלעיל:
זה מעשר לוי. בגמ' מפ' דקסבר דמעשר ראשון ללוי ולא לכהן. ואיכא מ"ד דהיינו דתני גבה יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר:
והלקט והשכחה והפאה. דבכולהו כתיב לעני ולגר וגבי מ"ע כתיב והגר והיתום והאלמנה:

אע"פ שאין מעכבין את הוידוי. משמע שאם חסר ולא נתנן דיכול להתודות. וקשה דהא אמרינן בגמ' דאם נשרף טבלו אסור להתודות ועוד הא קאמר ככל מצותך אשר צויתני אלא ה"פ דעל כל א' מאלו אין מתוודין ואין מעכבין דקאמר היינו אע"פ שקיימן אין עיכוב בוידוי לומר אלא עשה מצוה אם לא התוודה דלא בעי וידוי לר"ש אלא במ"ש ונטע רבעי ולרבנן אף בבכורים כדאיתא לקמן במס' בכורים. אבל קשה לי על פי' זה חדא דקתני בתוספתא דלקט שכחה ופאה אין להן וידוי ומשמע דאין להן כניסה ויציאה בוידוי דאפילו לא קיימן אין הוידוי מעכב עליו וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בהלכותיו המשנה כפשטה. ועוד קשה לי כיון דפליגי תנאי בגמ' על זה ותנא דמתני' סבר דמצוות שבפרשה מעכבין מנא להו דלקט ושכחה ופאה לא מעכבי כיון דכתיב ככל מצותך אשר צויתני ונ"ל טעמו של דבר דכיון דכתיב בפר' בערתי הקדש מן הבית כל דאיקרי קדש הוא דמעכב וכל הטובל אע"ג דאין בו תרומה מעכב דדרשינן ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' ודרשינן בפ' הנשרפין בעתידים ליתרם הכתוב מדבר ואסיקנא בפ' יש מותרות דאפילו מעשר עני נמי טביל מה שאין כן בלקט ושכחה ופאה דלא טבלי ונשרף טבלו נמי שאני דטבל היה בידו:

מן הבית זו חלה. דדרכה להפרישה בבית מן העיסה, ובדין הוא דלדרשו להאי דרשא מקמי וגם נתתיו ללוי כסדר המקרא אלא סדר הפרשת המעשרות נקיט ואזיל:

הא אם הקדים מ"ש לראשון אינו יכול להתודות. דהראשון קודם כדתנן בפ' התורם קישות והיכן הוזהר על כך מלאתך ודמעך לא תאחר:

לא הפרשתי ממין על שאינו מינו. ונצטוה על זה מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש וגו' ודרשינן ליתן חלב לזה וחלב לזה כדאיתא בריש מס' תרומות ובריש מעשר בהמה:

ולא מן התלוש על המחובר. דנפקא לן מדכתיב בהרימכם את חלבו ממנו כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב דתלושין נינהו הני ודרשינן ממנו ולא מן המחובר:

ולא מן החדש על הישן. דנפקא לן מדכתיב היוצא השדה שנה שנה מעשרות של שנה זו על פירותיה ולא מעשרות שנה זו על פירות שנה אחרת:

ולא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו. שמברכין אקב"ו להפריש תרומה וכן להפריש מעשר ראשון ולהפריש את השני וכן לעני ולתרומת מעשר ולפדיון מ"ש ולחלה דעל כולן מברכין ובפר' כיצד מברכין דייק מהכא אביי דברכה צריכה הזכרת ה' ואינה צריכה מלכות מדלא קתני שמך ומלכותך עליו ורבא פליג עליה התם ואמר דאטו כי רוכלא ליחשוב וליזול. וקשה דמשמע הכא דברכת המצוות דאורייתא. ונראה

לפ' דאמ"ש תוך מחיצתו קאי דבברכה אחרונה מוקמינן לה ובשבעת המינין דברכה אחרונה שלהן דאורייתא:

אם אכלו באנינות אינו יכול להתודות. דנפקא לן מדכתיב ביה ואכלתי שם לפני ה' אלהיך ושמחת אתה וביתך בשמחה הוא נאכל ולא באנינות וכל הני לאוין דכתיבי בהאי קרא מכח עשה הן באין:

הא אם הפרישו בטומאה. בפ' הערל אמרינן דאם אכל מ"ש בטומאת עצמו לוקה ונפקא לן מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך ואמרינן נמי דאם אכלו בטומאת הגוף דלוקה ונפקא לן מקרא דולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים והני לאוין דאכילה נינהו אבל איסור בהפרשה לא שמענו. והכא דריש לה מדקאמר לא ביערתי ושמא דה"ק אף הביעור שהייתי חייב להפרישו ולבערו לא עשיתי בטומאה לפי שאסור להפרישו בטומאה וטעמא משום דנוגע בו ומטמאו ונראה דאזהרה זו נפקא מכלל דכתיב בכל קדש לא תגע ומ"ש ונטע רבעי מיקרי קדש:

לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין. משום דאינן מידי דאכילה והתורה אמרה ואכלת ולא לסחורה ולא להפסד כדרך שנאמר בשביעית והה"נ דלחי נמי מוזהר שלא ליקח מדמיו מלבושין דהא לא הוי מידי דאכילה אלא לא נצרכה אלא למת מצוה דאע"ג דדחיא לכל המצות אפ"ה לא לקחתי לו ארון ותכרכין וכל שכן לחי. ובגמ' דריש לסיכה ולגלויי דסיכה מותרת לחי ואפילו הוי שמן טמא דבאכילה אסור בסיכה מותר:

ולא נתתי לאוננים אחרים. לא נתתי קא דריש דאי למת לא בר קבולי מתנה הוא ומאי ולא נתתי אלא לא נתתי לאוננים אחרים. וא"ת תיפוק ליה דמוזהר מלפני עור לא תתן מכשול דאינהו נמי מוזהרין על כך וי"ל דאתא לרבויי ואפילו אוננים על מתים דאין להם אבלות מן התורה ואינם אוננים מן הדין ואפ"ה מרבינן להו מדכתיב למת כל מת במשמע:

עשינו מה שגזרת עלינו. והיינו דכתיב השקיפה הביטה מעשינו וברך אותנו:

כדי שתתן טעם בפירות. וה"ק קרא ברך את האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לנו ותהא ארץ זבת חלב ודבש:

מכאן אמרו. מדכתיב ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו משמע דבשעת וידוי בעינן שיש לו למתודה קרקע:

וגרים ועבדים אין להם חלק בארץ. דכתיב לאלה תחלק הארץ:

יש להן ערי מגרש. היינו מ"ח עיר דכתיב בפרשת מסעי כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושמונה עיר אתהן ואת מגרשיהן. ונראה דתנא קמא דמתני' ר' יוסי הוא וטעמא דר' מאיר ור' יוסי בגמרא מפרש לה:

יוחנן כהן גדול. זהו ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי וחשמוני היה:

העביר הודיית המעשר. שלא יהו מתוודין בערתי הקדש ובגמ' מפר' לה אי לשבח אי לגנאי. ובגמ' מפ' אמאי תני העביר ולא תני ביטל:

מעוררין ונוקפין. בגמ' מפ' להו:

עד ימיו היה פטיש מכה בירושלם. בבית הנפחים בחולו של מועד לעשות מלאכת דבר האבד שמותרת במועד וגזר על הנפחים משום השמעת קולן דאוושא מילתא ואין הכל יודעין שהוא לדבר האבד והכי מפ' לה במועד קטן:

אין צריך לשאול על הדמאי. כל ימיו לא הוצרך אדם לשאול לחבר הלוקח מע"ה תבואה אם עישר אם לאו שהוא התקין שיהו כל הלוקחין מע"ה מעשרין:

ויתודה בי"ט הראשון של פסח. כיון דביעור ערב יום טוב הראשון של פסח ושהויי מצוה לא משהינן:

ומשני כדי שיהא לו מה לאכול ברגל. דאחר הוידוי מ"ש אסור באכילה, וכן נטע רבעי:

ופריך ויתודה שחרית של י"ט האחרון. ומשני עד כאן מצוה הוא לאכול כלומר עדיין יש לו מצוה לאכול משום שמחת הרגל:

תני והבכורים. ברייתא היא דתני דמוסיף על ביערתי הקדש קדש שלישי דהיינו מ"ש ונטע רבעי והבכורים:

מאן דתני בכורים רבנן. דס"ל בפ"ב דבכורים דחייבין בביעור ומפ' טעמא התם ביערתי הקדש הקדש העליון במשמע ומאן דלא תני בכורים ר"ש דפליג עלייהו התם. ומפ' טעמא בפ' הערל דאיתקוש לתרומה דאמר מר ותרומת ידך אלו בכורים ותרומה אינה חייבת בביעור:

כמ"ד שאין נותנין וכו'. דקרי ליה תנא מעשר לוי דמשמע ולא של כהן:

נשרף טבלו אינו יכול להתודות. כגון שהפריש מ"ש ולא הספיק להפריש מעשר עני עד שנשרף אינו יכול להתודות דהא מתודה שהפרישו כדתנן במתני':

כל מצות שבפרשה. הנוגעות לפרשת וידוי מעשר כגון מאי דתני במתני':

הקדים תפלה של ראש לתפלה של יד. ועבר אמאי דדרשינן כל זמן שיהו בין עיניך יהו שתים וקסבר דכי קאמר ככל מצותך אשר צויתני אכל התורה קאי:

חלה על הכל. כדאיתא במס' חלה בפ' אוכלין עראי מה למדו את הכהנות הרי זו חלה על העיסה הזו ועל השאור המתערב בה וכו':

ותרומה על הכל. כדתנן לעיל במסכת מעשרות שהתורם בלבו על הקוטעין ועל הצדדין:

לה' זה שם המיוחד. דכתיב תרימו תרומה לה' לשם ה':

מניין שלא עשה כלום עד שישייר מקצת. ואם אמר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום, דכתיב מראשית עריסותי' גבי חלה וה"ה לתרומה דתרוייהו מיקרו תרומה ומשום דקרא קא דריש ואזיל מייתי לה:

מנין. דקא עבר אעשה דואכלת והוי כמו לסחורה דאע"ג דלא מיחוור לן לפ' יצהרך הכתוב בקרא דל"ת דהיינו קרא דלא תוכל בסיכה מ"מ מחוור לן לפ' יצהרך הכתוב בקרא דעשה דהיינו קרא דואכלת דבסיכה איירי דהא מתודה מכח האי קרא:

ולא נתתי ממנו למת. ולמאי הילכתא כתיב למת דמשמע הא לחי שרי:

אם ליקח ארון ותכריכין. בלחוד כדתנן במתני' הא נמי לחי אסור ואע"ג דאינו מטמאו כ"ש למת:

אלא אי זהו דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר. זה שמן שנטמא לסוך בו ולחי שרי אע"ג דבאכילה אסור למישרי ולמת אסור בעשה דבקדושתו קאי עדיין כיון שיש בו הנייה לחי. והכי איתא בפ' הערל מניין לשמן מ"ש שנטמא שמותר לסוכו שנאמר ולא נתתי ממנו למת למת הוא דלא נתתי הא לחי דומיא למת נתתי ואיזהו דבר ששוה בחיים ובמתים הוי אומר זו סיכה מתקיף לה מר זוטרא ואימא לקח לו ארון ותכריכין ומשני ממנו משמע מגופו ומתני' דרשא פשוטא נקט ומשמע לעיל רפ"ב דה"נ דרשינן דסך ממנו חוץ לחומה מיחוור לן דעבר בעשה ובמה שפי' מתיישבת סוגיא דהתם וסוגיא דהכא דהתם מהדר אשריותא דלחי והכא מהדר איסורא דלמת, אבל כולהו מחד טעמא:

השקפה שבתורה אירירה. דכתיב וישקף על פני סדום ועמורה וגו' וירא והנה עלה קיטור וכו' וכתיב וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן וגומר:

הניי יומא. היום הזה יש לו הנייה ממנו ונראה דהיינו כדדרשינן בעלמא מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני:

פתח בה אבוא בגבורות וכו'. כשהי' בא לדרוש פרשה זו של וידוי מעשר היה מתחיל במקרא זה אבוא וגו' אבא לדרוש בגבורות שמתגברת מדת רחמים על מדת הדין והיינו כדלעיל דכל השקיפה לרעה והכא לטובה:

העומדים על אדון כל הארץ. שעומדים עליו דיש לו לעשות רצונם ולבטל גזרתו מפני רצונם אלו הם בני היצהר, הם הצדיקים שמאירים מעשיהם לפניו כצהרים:

בטירוניא. בעלילה כגון בזכות אבות:

מכח מצוות ומעשים טובים. דאפילו נגזרה עליהם מדת פורענות הם מבטלים אותה:

ה"ג רב הוה ליה כיתן ולקת. ובפ' כיסוי הדם גרסינן ר' חייא:

ולקת. פשתנו לקתה:

מהו מיכס ציפר ומגבליה אדמיה. לשחוט צפור ולגבול הפשתן בו ומריח הדם ימות התולעת:

א"ל נבלה. נחור כדי שתהא פטור מלכסות:

ולמה לא אמר ליה טרפה. טרוף אותה שיעשנה טרפה כגון שיקוב קרום של מוח ואחר כך ישחטנה:

דר"מ אמר טרפה חייבת בכיסוי. בפ' כסוי הדם תנן השוחט ונמצא טרפה ר"מ מחייב בכיסוי וחכמים פוטרין. וטעמא דקסבר ר"מ שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ור"ש סבר לא שמה שחיטה:

משעלו מן הגולה. מבבל בדורות האחרונים שהתחילו ללקות בני ארץ ישראל ביינם ובפשתם מפני שנתקלקלו הדורות ומשעלו בני בבל לכאן שהיו חסידים פסקו הקללות:

בזכות ר' חייא הגדול ובניו. באת טובה זו:

ורב. בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה כמו שפי' רש"י ז"ל בפ"ב דחולין. ר' חייא ובניו מבבל עלו כדאמרינן בשלהי פ"ק דסוכה:

ואלו באים בזרוע. והרחוקים מצדקה לומר שאינן צריכין לצדקה ודי להם בזכותן. ורב כמ"ד כל טובות ונחמות הבאות לעולם בזכותן באים והם אין נהנין מהם וה"נ משני בפ' כיסוי הדם כי מהני זכותייהו אעלמא אדידהו לא:

למחלוקת ניתנו דר"מ. אבל לא לבית דירה שאם בא ישראל לדור בתוכן אין מעלין להם שכר ללויים דהיינו שכירות דמי הבתים דהא כתיב ונחלה לא יהיו לו בקרב אחיו:

לבית דירה. ומעלין שכר ללויים דתתנו כתיב:

אתיא דר' יוסי. דמתני':

כר' יהודה. דפ' הגולין:

ור"מ. דהכא:

כדעתיה. דהתם:

מעלות היו שכר. הרוצחים היושבים בעריהם של לויים מעלין שכר ללויים ונותנין להן שכירות הבתים והיינו כר' יוסי דהכא דאמר שיש להן חלק בארץ ומצו מתוודין:

אין מעלות להן שכר. דכל ישראל הן ושל רוצחים הן. ובגמרא דילן מפרש לפלוגתייהו בגוונא אחרינא:

להיות נותנין מעשר לכהונה. מטעמא דקנסינהו עזרא ללויים שלא ליתן להם מעשר והוא גזר שיביאו המעשר אל בית האוצר להוצאות ולצורכי העיר אבל לכהנים לא שרי עזרא והעם נחשדו לתתו לכהנים ומשו"ה ביטל הוידוי דבוידוי כתיב וגם נתתיו ללוי:

מסייעא ליה לר' יוחנן בחדא. ריש לקיש דמפ' לה למתני' דלשבח של יוחנן הוא דקתני לה דהיאך יאמר וגם נתתיו ללוי ולא קיים בהא מסייע לר' יוחנן דר' יוחנן נמי מפ' לה לשבח וכדמפ' לה ואזיל:

דתנינן תמן. בפרק יש מותרות:

וכן בת כהן ללוי. שנתארסה ללוי לא תאכל בתרומה דהעובר והיבם והאירוסין פוסלין ולא מאכילין:

כהנת היא תאכל. דעדיין לא קנאה בעלה:

לוייה היא תאכל. אי קנאה בעלה תאכל דקרא ללויים קאמר:

כמאן דאמר אין נותנין מעשר לכהונה. פלוגתא היא לעיל וכי תנן לא תאכל היינו שאין מחלקין לה דכהנים אין חולקין במעשר ראשון. ומדר' יוחנן אמר כמאן דאמר משמע דלא ס"ל כוותיה אלא דנותנין מעשר לכהונה כדדרשינן לעיל מקרא דולבני לוי ובמתני' דהכא משמע דפליג עליה ריש לקיש דמפרש דמשו"ה ביטל הוידוי משום דיהבי ליה לכהן. ועוד דאמר נחשדו משמע דחטאו דכהן לאו לוי הוא:

דו אמר כולן לשבח. וכולה מתני' נשבח קתני לה ותלמודא קא מסיים לה ואזיל אליבא דר' יוחנן עד מילתיה דריב"ל דאמרה וכו':

מעשר ראשון במיתה. מפני תרומת מעשר שבו ומ"ש בשנתו בעון טבל וטבל במיתה ואפילו לכהן בפרק אלו הן הנשרפין ואמר כשהן לוקחין מע"ה וע"ה לא הפריש אלא תרומה עודנו טבול למעשרות והן נענשין במיתה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל וכבר הארכתי במסכת דמאי:

קורא שם למעשר. היינו למעשר ראשון והכי נמי לישנא קייטא נקט דהא בעי לסיים לו מקום כדאיתא לעיל:

מעשר ראשון ומעשר עני המוציא מחברו עליו הראיה. דמעשר ראשון ומעשר עני מותרין לזרים ואין בהן אלא גזל השבט הילכך לישהינהו בידיה עד שיביא ראיה שלא עישרם ע"ה שמכרן לו:

ויתודה. ומה בכך:

מעתה מי שהוא מפריש יתודה ומי שאינו מפריש לא יתודה. בתמיה כלומר ומשום הכי העביר הוידוי דהא אפשר עם הארץ לא יהיב מעשר וחבר נמי לא יהיב ואפילו אותן שמפרישין כדי שלא לבייש אותן שאין נותנין לא יתודו ומשום הכי העביר ולאו משום תקנת עזרא דנותנין לכהונה כדמפרש ריש לקיש אלא משום דמקצתן נותנין ומקצתן

אין נותנין, ומסייעא הדא דר' יוחנן לריש לקיש דלריש לקיש לשבח הוא דהעביר משום דנחשדו ומסייעא לר' יוחנן דפי' לשבח מטעם דזה היה מפריש וזה לא מפריש:

ובהמרותם. של אנשי התולים שהומרה השעה להן שמתחלה שעתי מצלחת ושעתן למטה משעתי ועכשיו שעתם מצלחת ושעה שלי נפלה:

תלן עיני. כלומר רוחי ועיוני מתה:

שהיו מכין לעגל בין קרניו. מפ' במס' סוטה כדי שיפול דם בעיניו כשרוצין להפילו לשוחטו כשאינו רואה אינו מתחזק כל כך על רגליו ונוקפין לשון חובטין ומכין כדאמרינן אין אדם נוקף אצבעו. דם ניקוף מרצה כדם עולה:

טריפות. שמא ניקב קרום של מוח:

רחבות מלמטן וצרות מלמעלן. ומכניסין חבל בטבעת שקבועה ברצפה עד שמגיעין ראשו למטה ותוחבין ראשו שם:

שהעמיד זוגות. כדתנן באבות דעד הלל הזקן כולהו זוגות הוו הראשונים הם נשיאים והשניים היו אבות בית דין והיה יכולת לבית דין לחפש ולבדוק בצורכי ציבור:

לשלשה חלקים. כדכתיב בספר דברי הימים שהיו מביאים כל המעשר אל הלשכות שהיו שם:

שליש למכרי כהונה. קסבר ריב"ל לעיל מ"ר אף לכהנים:

ושליש לאוצר. שיהא בגניזה לאוצר העיר שאם יבואו האויבים שיהא להם על מה לסמוך וכן לבעלי דינין שבאין לירושלם לצורך הוצאותיהם כדמפ' ואזיל ר' יוסי בר בון:

למידון בירושלם. כל מי שהיה לו איזה דין בירושלם:

עד תלת איגרן הוה יהיב מדידיה. עד שלש איגרות כותבין טענותיהן לסופרי ב"ד עד ג' איגרות פורע משלו מכאן ואילך היה בא ללשכה שיפרעו מתבואה של אוצר:

ומשבא אלעזר בן פועירא היו נוטלין אותן המעשרות בזרוע. ולא היו מניחין השליש ליכנס לאוצר והעם כשרואין זה לא היו מביאים המעשרות לאוצר ועוברים על דברי הנביא שאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר:

והיו ספק בידו. של יוחנן למחות ולא מיחה ולכך העביר הודיית המעשר והוו להו שתים רעות:

את המעוררין. כדפרישית והיינו לשבח:

ואת הנוקפין. כדפרישית והיינו לשבח:

עד תחלת ימיו. והא נמי לשבח:

לא מסתברא עד סוף ימיו. והא נמי לגנאי דאי תחלת ימיו תנן ליתני נמי אף הוא ביטל פטיש מכה וכו' אלא דכל ימיו היה מכה הוא דתנן והא נמי לגנאי:

דמי תיקן דמי לא תיקן. משום דאיהו יוחנן המציא השם הזה מפ' ליה הכא בגמ'. דמי תיקן דמי לא תיקן דדמאי דינין יש בו דומה למתוקן כי הנהו דתנן הקלין שבדמאי דתנן להו פ"ק דדמאי וחומרות שהחמירו בו נראה דאינו מתוקן. דמאי לשון דמיון:
הדרן עלך כרם רבעי וסליקא לה מסכת מעשר שני ברחמי שמיא: וסימנהון דפרקי, מעשר, שני, אמר, להוליך לכרם,: בנל"ך ואע"י.